

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatius Flaccus

Horatius Flaccus, Quintus

Amstelaedami, 1728

Ars poetica

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-830](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-830)

Q. HORATII FLACCI ARS POETICA.

EPISTOLA AD PISONES.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, & varias inducere plumas

Un-

2. ET VARIAS INDUCERE PLUMAS] Sic in omnibus editionibus fertur; scriptique astipulantur, uno excepto. Videamus locum integrum:

*Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit, & varias inducere PLUMAS
Undique collatis membris, ut turpiter atrum
Desinat in piscem mulier formosa superne.*

Ubi vereor, ne illud *varias inducere plumas* aliud prorsus Latinis auribus sonet, quam vulgus interpretum opinatur. Plerique enim sic accipiunt, *si pictor quis capiti mulieris cervicem equi & alas volucris, & caudam piscis velit jungere*: quae quidem sententia sic satis commode admitti posset, ni ipsa verba reluctarentur & repugnarent. Alarum quippe *pennae* sunt; *plumis* autem reliquae corporis partes velantur. Ovid. Met. II, 374. de Cycno transformato:

*Cum vox est tenuata viro, canaeque capillos
Dissimulant plumae: collumque a pectore longum
Porrigitur: digitoque ligat junctura rubentes:
Penna latus vestis: tenet os sine acumine rostrum.*

& XIV, 500.

*Vox pariter vocisque via est tenuata, comaeque
In plumas abeunt: plumis nova colla teguntur,
Pectoraque & tergum: majores brachia pennas
Accipiunt; cubisque leves sinuantur in alas.*

Ergo *inducere plumas membris* perinde erit, ac ipsum caput, cervicem, caudam, & cetera membra undique collata plumis obducere & tegere. id enim est *Inducere*. Ovid. Met. X, 271.

*& pandis inductae cornibus aurum
Conciderant istae nivea cervice juvencae:*

& IX, 391.

*sine, numine vestro**Contegat inductus morientia lumina cortex.*

Jam vero illud omnia portenta & omnium aegrorum somnia longe exsuperet, si *mulieris facies,*

si equi cervix, si cauda piscis plumis vestiatur. Vestram fidem, pictores; ubi terrarum, in qua usquam pergula tam prodigiosa tabula profabat? Ipse vero poeta, si quid sapio, non levius existimationis discrimen subit, qui tam absurda fingere voluit, quam ille si quis est qui velit pingere. Quis, malum, *formosa superne* mulier, cui caput & tota facies plumis obducta erat? Elegans sane formarum spectator, dignisque cui talis Glyceria vel Inachia cum plumeis genis de nocte veniat. Unde porro sciet spectator, *piscem* esse in tabula, si non squamis, sed plumis totus obtegatur? Quis divinabit *atrum* esse *piscem*, cui *variae* & diversis coloribus *plumae* inductae sunt? Id enim, ne necessitas, *variae plumae* tibi significabunt: Propertius III, 11.

Aut variam plumae versicoloris avem.

Plinius Hist. X, 38. *Meleagrides Africae, hoc est, gallinarum genus, gibberum, variis sparsum plumis.* Varro de Re Rust. III, 9. *Gallinae Africae sunt grandes, variae, gibberae.* Tot, ut vides, absurda, tot incredibilia vel Iliacis pictoribus abneganda vulgatam lectionem sequuntur. Levius quidem peccat codicis Regii scriptura, qui clare & sine litura exhibet,

varias inducere PENNAS:

sed nec haec sagaci lectori fucum facere poterit. Cur enim *varias* obsecro? Non satis monstruosum erat, si unius cujusvis coloris *pennae* five *alae* appingerentur? Quis ferat in ipsis ineptiis tam ineptam & putidam diligentiam? Numquam, mihi crede, sic desipuit Horatius; etsi jam olim in ejus libris haec menda inoleverit: sic enim hunc locum citat Joannes Saresberienfis Polic. II, 8. *Disjuncta, inquit, conjungit, ut si Humano capiti cervicem jungat equinam, varias inducens undique plumas, ut juxta Poëtam, turpiter atrum Desinat*

Oooo 3

Undique collatis membris, ut turpiter atrum
 Desinat in piscem mulier formosa superne;
 5 Spectatum admissi risum teneatis amici?
 Credite, Pisones, isti tabulae fore librum
 Persimilem, cujus, velut aegri somnia, vanae
 Fingentur species; ut nec pes, nec caput uni
 Reddatur formae. Pictoribus atque poetis
 10 Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas:
 Scimus, & hanc veniam petimusque damusque vicissim:
 Sed non ut placidis coeant inmitia; non ut
 Serpentes avibus gementur, tigribus agni.
 Inceptis gravibus plerumque & magna professis,

*in piscem mulier formosa superne. Ubi plumas habet
 & codex scriptus Cantabrigiensis. Enimvero cui
 fama & salus Venusini nostri cordi erit, sic, opi-
 nor, mecum non invitus reponet:*

Humano capiti cervicem pictor equinam.

Jungere si velit, & varias inducere FORMAS

Undique collatis membris, ut turpiter atrum

Desinat in piscem mulier formosa superne.

Levis est in recepta scriptura aberratio; quam si
 somniculosi librariis imputabis, cetera tibi praef-
 stare possum. Omnia enim, quaecumque non
 stulte fingere velis, in se continet haec nostra le-
 ctio; & plura utique, quam vulgatum illud *Plu-
 mas* vel *Pennas*. Quippe ex *variis formis* & *alas* si
 vis, & *pedes*, & *doctum*, & *ventrem* adungere
 poteris; ut omnes *Scyllas* & *Chimaeras* varietate
 naturarum facile antecellat. Siquis, inquit, huma-
 no capiti cervicem equinam addat, & sic porro
 varias formas inducat membris undique collatis,
 ita ut in piscem desinat, quae capite mulier erat.
 Recte autem *inducere formas membris*, ut Ovid.
*Metam. VII, 624. de Formicis in homines mu-
 tatis;*

*Et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
 Penere, & humanam membris inducere for-
 mam.*

Sic inducere faciem. Met. IV, 374.

*Vota suos habuere deos. nam mixta duorum
 Corpora junguntur; faciesque inducitur illis
 Una.*

*Sic & trahere formas Prudent. Apotheos. 1037.
 omnia jussu*

Imperitante novas traxerunt edita formas.

Varias autem formas; ut Idem Hamartig. 291.

Additur ars, ut fila herbis saturata recoctis

Includant varias distincto flamine formas.

Ovid. Met. XI, 613. de Somno deo:

Hunc circa passim varias imitantia formas

Somnia vana jacent.

XV, 137.

animam sic semper eandem

Esse, sed in varias doceo migrare figuras.

& in Ibide:

Utque pater solitae varias mutare figuras.

Porro Quintilianus VIII, 3. *Vitium est, inquit,
 si quis sublimia humilibus, vetera novis, poetica vul-
 garibus misceat. Id enim talo est menstrum, quale
 Horatius in prima parte libri de Arte Poetica fingit,
 Humano capiti cervicem pictor equinam Jungere si
 velit, & cetera ex diversis naturis subjiciat. Adver-
 te animum, ut diversis naturis dicat: magnum
 utique argumentum, non aliter eum olim legisse,
 quam nos hodie emendamus: siquidem perinde
 id est ac si dixisset, Et cetera ex variis formis sub-
 jiciat. Ipse denique Flaccus, cum apodosin seu
 redditionem sententiae facit, v. 8. *cujus vanas,*
 inquit, *fingentur species.**

ut nec pes, nec caput UNI

Reddatur FORMAE.

Utique cum in posteriore orationis *κόλφ* uni dicit
formae; vix aliter in priore membro dicere po-
 tuit, quam *varias formas*. Ceterum in versu ter-
 tio pro *atrum piscem* Gronovius pater Observ. I,
 18. & Nic. Heinsius in codicis sui margine sic po-

Pur-

- 15 Purpureus, late qui splendeat, unus & alter
 Adsuitur pannus: cum lucus & ara Dianae,
 Et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
 Aut flumen Rhenum, aut pluvius describitur arcus.
 Sed nunc non erat his locus: & fortasse cupressum
 20 Scis simulare: quid hoc, si fractis enatat exspes
 Navibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
 Institui, currente rota, cur urceus exit?
 Denique sit quidvis; simplex dumtaxat & unum.
 Maxima pars vatium, pater & juvenes patre digni,
 25 Decipimur specie recti. brevis esse laboro,
 Obscurus fio: sectantem lenia nervi

v. 23. Vulg. QUOD VIS. 26. LEVIA.

Defi-

potius legendum suspicantur,

ut turpiter ATRAM

Desinat in PRISTIM mulier formosa superne.

Quippe ita Virgilius & Claudianus de Tritone;
 ille Aen. X, 211; hic de Nuptiis Honorii v. 147.

cui laterum tenuis hispida nanti

Frons hominem praefert, in pristim desinit alvus.

Hispida tendebat bisido vestigia cornu,

Qua pristis commissa viro.

Verum, cum eodem pacto decem amplius aliorum poetarum loca contra fidem codicum immutanda sint, melius est manum abstinere: de quo consule, cum vacas, disertissimum Broukhufium ad Tibullum I, 5.

23. DENIQUE SIT QUOD VIS SIMPLEX DUNTAXAT ET UNUM] Ubi quod vis interpretantur, quod instituit, quod componis. Recte: sed & friget ea lectio, & in ambiguitatem incidit, & immodulatum reddit versum. Ego vero ex tribus nostris, Vig. Bat. & Moreti codice, & ex uno Statii, certissimam tibi lectionem promo; quae vel sine ope Membranarum & facile inveniri poterat, & admitti merebatur:

amphora coepit

Institui, currente rota cur urceus exit?

Denique sit QUIDVIS, simplex dumtaxat & unum.

Pergit in similitudine: Amphoram incepisti, cur non amphora exit; sed partim amphora, partim urceus? denique quidvis sit, amphora, vel urceus, vel obba, vel cadus, vel dolium; modo unum sit & simplex.

26. SECTANTEM LEVIA NERVI DEFICIUNT ANIMIQUE] Codex Achillis Statii, mutatâ literula, SECTANTEM LENIA nervi

Deficiunt animique.

Utram jam utri praefereamus? quippe haud minus sensu quam scriptura altera alteri propinqua est. LEVIA carmina Terentianus Maurus p. 2419.

Creticus in nostris, si levia carmina pangas,

Raro invenitur: qualis hic Maronis est,

Insulae Ionio in magno quas dira Celaeno:

Creticus offendit pes primus, & asperat aures.

Ita quidem editiones: sed ne ex adjunctis quidem sciveris, leviane an lenia dederit auctor: cum asperum apud Latinos & levi & leni opponatur. Terent. Heaut. III, 51. v. 50.

asperum,

Pater, hoc est: aliud lenius fides vide.

Lucretius V, 1379.

At liquidas avium voces imitaries ore

Anse fuit multo, quam levia carmina cantu

Concelebrare homines possent auresque juvare.

Propertius I, 9.

Plus in amore valet Mimnermi versus Homero:

Carmina mansuetus lenia quaerit amor.

Verum utrobique turbant codices nonnulli, illic lenia, hic levia exhibentes; ut ad neutram partem haec loca facere queant. Favet illud magis, quod eadem metaphora Graeci Rhetores τὸ γλαφυρὸν & τὸ λεῖον, cui τὸ τραχὺ contra statuunt, saepe praedicunt; nam λεῖον utique leve est, non leno. Latinos tamen in hac sententia leno & lenitatem passim alias maluisse pro comperto mox habebat:

Deficiunt animique: professus grandia turget:
 Serpit humi tutus nimium timidusque procellae:
 Qui variare cupit rem prodigialiter unam,
 30 Delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum.
 In vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
 Aemilium circa ludum faber, unus & unguis
 Exprimet, & mollis imitabitur aere capillos;
 Infelix operis, summa: quia ponere totum

v. 32. Vulg. FABER IMUS, ET.

Ne-

bebis: in hoc vero Horatii loco LENIA omnino legendum esse vel oppositionis ratio clare evincet, sectantem lenia nervi

Deficiunt.

Ubi vides in orationis genere Lene opponi Nervoso: recte hoc; at ineptus sit, qui $\tau\omega$ levi nervosum opposuerit. Cicero in Bruto. c. 48. de C. Julio: Sunt ejus aliquot orationes, ex quibus, sicut ex ejusdem tragoediis, LENITAS ejus SINE NERVIS conspici potest. Noster Serm. II, 1.

Sunt quibus in satira videar nimis acer, & ultra Legem intendere opus: sine nervis altera, quicquid

Compositi, pars esse putat.

Vides $\tau\omega$ acre hic opponi $\tau\omega$ sine nervis; atqui acre est contrarium leni, non levi. Cicero in Bruto c. 25. Hoc in oratore Latino primum mihi videtur lenitas illa apparuisse Graecorum. Ibidem c. 44. Multa in ea oratione graviter, multa leniter, multa aspere, multa facete dicta sunt. In Oratore c. 6. Elaborant alii in lenitate & aequabilitate, & puro quasi quodam & candido genere dicendi. Ibidem c. 28. Qui enim nihil potest tranquille, nihil leniter, nihil pariter, desinit, distincte, facete dicere. Ibid. c. 30. Nihil enim ampla Cotta, nihil leniter Sulpicius, non multa graviter Hortensius. Ibid. c. 31. Demosthenes nihil Lysiae subtilitate cedit, nihil argutis & acumine Hyperidi, nihil lenitate Aeschini & splendore verborum. De optimo genere Orat. c. 2. Sed & verborum est structura quaedam duas res efficiens, numerum & lenitatem. De Legibus I, 4. Ut jam oratio tua non multum a Philosophorum lenitate absit. Ad Herennium I, 7. In exordienda causa servandum est, ut lenis sit sermo, & usitata verborum consuetudo. De Oratore II, 15. Verborum autem ratio & genus orationis fusum atque tractum, & cum lenitate quadam aequabili profluens, sine hac judiciali asperitate, & sine sententiarum forensium aculeis persequendum est. Ibid. c. 29. Harum trium partium prima leni-

tatem orationis, secunda acumen, tertia vim desiderat. Ubi vides vim, similiter ac nervos, lenitati opponi. Caesar de Terentio:

Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis,
 Comica ut aequato virtus polleret honore

Cum Graecis, neque in hac despectus parte jaceres. Sic distingue, ut sit virtus Comica, non vis Comica; de qua quae & qualis sit frustra quaesiverunt viri eruditi. Quintilianus IX, 4. In Herodoto vero, cum omnia leniter fluant, tum ipsa dialectos habet eam jucunditatem, ut latentes etiam numeros complexa videatur. Ibidem: Haec enim lenis & fluens contextus decet. Iterum: Lenia spatium, sublimia & ornata claritatem quoque vocum poscunt. Et mox, Quo minus id mirum in pedibus orationis; cum debeant sublimia ingredi, lenia duci, acria currere, delicata fluere. Et rursus: Aspera contra Iambis maxime concitantur, non solum quod sunt e duabus syllabis, eoque frequentiore quasi pulsum habent, quas res lenitati contraria est. Et denique: Es certe nullum verbum aptum atque idoneum praetermitteremus gratia lenitatis. Idem X, 1. Quosdam elatior ingenii vis & magis concita & plena spiritus capis: sunt & lenis & nitidi & compositi generis non pauci amatores. Et X, 2. Etiam hoc solet incommodi accidere his qui se uni alicui generi dederunt; ut si asperitas his placuit alicujus, hanc etiam in leni ac remisso causarum genere non exuunt. Et mox: Simque alia leniter, alia aspere; alia concitate, alia remisse; alia docendi, alia movendi gratia dicenda. Idem XII, 10. Nam & subtili plenius aliquid atque subtilius, & vehementi remissus atque vehementius invenitur: ut illud lene aut ascendit ad fortiora aut ad tenuiora submittitur. Seneca Epist. XLVI. Compositio virilis & sancta; nihilominus interveniebat dulce illud & loto lene. Epist. C. Est decor proprius orationis leniter lapsae. CXV. Apte verba contexta, & oratio fluens leniter. Seneca Controv. III, 19. Compositio quoque Calvi in actionibus ad exemplum Demosthe-

nis

- 35 Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem,
 Non magis esse velim; quam naso vivere pravo,
 Spectandum nigris oculis nigroque capillo.
 Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
 Viribus; & versate diu, quid ferre recusent,
 40 Quid valeant humeri. cui lecta potenter erit res,
 Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
 Ordinis haec virtus erit & venus, aut ego fallor;

v. 36. Vulg. PRAVO V. NASO.

Ut

nis riget: nihil in illa placidum, nihil lene est, omnia & citata & fluctuantia. hic tamen in epilogo, non tantum leniter componit, sed & infracte. Appuleius in Apologia: *Ut in illa oratione neque Cato gravitatem requirat, neque Laelius lenitatem, neque Gracchus impetum, nec Caesar calorem, nec Hortensius distributionem, nec Calvus argutias, nec parsimoniam Sallustius, nec opulentiam Cicero.* Quid ergo? Satis jam opinor superque fidem fecimus, non levitia, verum LENTIA deinceps hic reponendum esse; si sapere tandem audebunt editores.

32. AEMILIUM CIRCA LUDUM FABER IMUS, ET UNGUES EXPRIMET] Crucem interpretibus fixit sceleratus ille *Faber imus*: ita in omnes partes se vertunt, in causa vel nominis vel epitheti exquirenda. *Imum* inquit Porphyrio, *hoc est, in angulo ludi tabernam habentem.* Acron nomen proprium hic accipit; quod & in membranis saepe inter lineas adnotatum vidi: alii tamen, inquit, dicunt *Imum, brevem*; alii, *in extrema parte ludi positum.* Extra hos cancellos non egredi audent recentiores: nec id mirum; cum neque de homine neque de angulo illo ludi nunc quicquam amplius datur resciscere. Tu vero, contentis his naeniis, sic veram & veterem lectionem huc revoca; minima mutatione;

Aemilium circa ludum faber, UNUS & unguis exprimet, & molles imitabitur aere capillos, Infelix operis summa.

Unus omnium optime capillos & unguis exprimet, cetera vero membra & totam adeo statuum ponere non poterit. Quid clarius certiusve? Eleganter illud unus sic poni solet. Noster Serm. I, 10. v. 42.

*Arguta meretrice potes, Davaque Chrometa
 Eludente senem comis garrire libellos,
 UNUS vivorum, Fundani.*

Epod. II, 3. v. 24.

Hortos egregiasque domos mercarier UNUS

Cum lucro noram.

Epod. XII.

Namque sagacius UNUS odoror.

Nepos in Cimone: *Cum UNUS in civitate maxime floreret.* Virgil. Aen. II, 426.

cadis & Ripheus, iustissimus UNUS

Qui fuit in Teucris, & servantissimus aequi.

Ubi recte Servius: *UNUS, non solus, sed praecipuus.* Ergo faber iste, omnium optime, praecipue, unice unguis & crines exprimebat, in ceteris deficiebat. Tolle vero vocabulum *UNUS*; & sententiam ipsam una opera sustuleris. Quid enim est *Exprimet unguis*? Qui scias ex isto, utrum affabre & eleganter, an crasse illepedeque, an mediocriter expresserit? Atqui in exprimendis unguibus praestantiam artificii hic commemorari, vel sententiae redditio fidem facit, ubi ex adverso ponit in quibusdam corporis partibus formae excellentiam,

Spectandum nigris oculis nigroque capillo.

Ceterum *UNUS* clare exhibet codex Oxoniensis, qui Digbeanus vocatur; & a prima manu, prout ex litura conjicere licet, Graevianus & Regiae Societatis. Et sic quoque locum citat Joannes Saresberiensis praefatione Libri VI. Viderat hunc Theodorus Marcilius: *Sed melius, inquit, IMUS.* Ita quidem: si *faber unus* idem esset ac *faber aliquis.* Sed elegantiam vocis non affectus est.

36. QUAM PRAVO VIVERE NASO] Restitue ex omnibus codicibus tam nostris quam aliorum, verborum ordine mutato,

Non magis esse velim, quam NASO vivere PRAVO. Illud vero, cum in editionibus priscis, utraque Veneta & Loscheriana, semel infederat, patienter nimis ne dicam ignave perpessi sunt interpretes. Siquidem, praeterquam quod codices abjudicant, etiam inveniuntur ille trium syllabarum concursus VOYIVE pravitatem ejus redarguit.

Pppp

46. Hoc

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat & praesens in tempus omittat.

In

46. HOC AMET, HOC SPERNAT] Difficilis locus, quique integer apponi debet, ut accuratius excutatur;

*Ordinis haec virtus erit & Venus, aut ego fallor,
Ut jam nunc dicat; jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & praesens in tempus omittat;
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum.*

Distinguunt plerique hodie & suspendunt orationem a versu medio, ut jam nunc dicat: deinde illud ordiuntur, quod cuius magnam admirationem moveat: *Jam nunc debentia dici pleraque differat.* Enimvero si jam nunc dici debent, recte & ordine jam nunc dicentur. An jubes, ut quae in hac adnotatione jam nunc a me dici oportet, ea differam & omittam? Ergo aut tacendum mihi est, aut alia quaedam dicenda sunt, quae nunc dici non debebant. Bellum sane praeceptum, cui mihi illi cum maxime obtemperare videntur, qui hunc locum tam prave enarrare sustinent. Ego vero, quam ut tam absurda & *ἀόβητα* commentarer, sic potius distinguerem, quemadmodum olim Lambinus,

*Ut jam nunc dicat jam nunc debentia dici;
Pleraque differat; & praesens in tempus omittat.* Servatur, inquit, rectus ordo & lucidus; si jam dicas quae locus postulat ut jam dicantur; pleraque vero, quibus scilicet praesens locus non est, in tempus aliud & locum commodiorem differas. Atqui haec Ordinis fuerit quasi definitio generalis: Noster vero *virtutem* hic quandam & arcanam ordinis *venerem* indicat, reconditam scilicet gratiam & venustatem, caute nec sine periculo tentandam: inde est quod addit, *Aut ego fallor.* Atqui, si Lambinum sequeris, haud verendum erat ut falleretur: immo adeo planum certumque est, ut ne praeceptione quidem opus sit. Quid igitur? Enimvero falluntur hic Interpretes in tritissimis illis vocabulis *Jam nunc*: quae ubi semel veniunt, praesens tempus denotant; ubi vero repetuntur, idem valent ac *Interdum*. Et in simplicibus quidem *Jam* & *Nunc*, vel pueris hoc notissimum est: Noster Serm. II, 2. & Epist. II, 1.

*Qui jam contento, jam laxo fure laborat.
Nunc athletarum studiis, nunc arsi equorum.*
Sed & composito *Jam nunc* sic utitur Persius, perpetuus Nostri imitator: Sat. V, 110.

*Et modicus voti, presso lare, dulcis amicis?
Jam nunc adstringas, jam nunc granaria laxes?
Quod ad exemplum, hunc de quo agimus locum interpretaberis;*

*Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici
Pleraque differat, & praesens in tempus omittat.* hoc est, ut interdum dicat omnia, interdum pleraque quae debebant dici & ad locum pertinebant differat in aliud tempus; ne mole scilicet *ἄνω πεισάτων* obruatur lector, & narrationis filum amittat. Hoc si cum judicio fiet, singularem gratiam veneremque conciliabit. Jam vero illud quorsum obsecro pertinebit?

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. Promissum carmen est, nam & sunt qui hoc male accipiunt, quod magnam sui expectationem movit: Juvenalis VII, 82.

*Curritur ad vocem jucundam & carmen amicae
Thebaidos, laetam cum fecit Staius urbem
Promisitque diem.*

Alibi hoc appellat Noster poema legitimum: Epist. II, 2. v. 109.

At qui legitimum cupiet fecisse poema. Jam autem talis poematis auctor *Hoc*, inquit, *amet, hoc spernat*; Quenam vero ista sunt *hoc* & *hoc*? nam sunt qui ad praecedentia referre volunt. *Amet* igitur, si vis, jam dicere jam dici debentia: sed quid est *spernat*, quod *spernat*? An *spernat pleraque differre*? Atqui id non vetuerat Noster, sed praeceperat: non ut *spernendum*, verum ut *amandum* proposuerat. Praeterea vide modo seriem & constructionem: *Ordinis virtus & venus eris, ut auctor promissi carminis amet hoc, spernat illud*; non persentiscis illud *promissi carminis* sententiam labefactare? Quid enim? nullus erit ordo, nulla ejus norma vel ratio, nisi carmen *promissum* sit? Nimirum hic opera luditur; neque ullo pacto versiculum hunc cum prioribus possis connectere. Senserunt hoc Interpretes quidam & nuper & olim: unde inviti licet & coacti eo demum recurrerunt, ut integrum hinc praeceptum formarent & cuderent, per se constans & a reliquis omnibus abscisum:

Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. Ita certe Servius ad Georg. II, 475. *ME* vero primum dulces ante omnia Musae] *Suam personam pro quocumque ponit: sic paullo post: Rura MIHI placeant, pro cuiuslibet. Sic in primo: Non illa quisquam ME nocte per altum Ire. In tertio: Ne MIHI tunc molles sub divo carpere somnos: Et hoc*

45 In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat, promissi carminis auctor.

Di-

v. 46. 45. ordine inverso.

hoc est quod dicit Horatius in Arte Poëtica, Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. Et ad Aen. IV, 412. Improbe amor, quid non] Exclamatio a POËTA contra amorem: & hoc est. quod Horatius dicit, Hoc amet, &c. Et ad v. 415. Frustra moritura] Frustra, ex judicio POËTAE dictum est, ut Horat. Hoc amet, &c. Ergo ex Servii sententia hoc praecepit Horatius, ut poëta nonnumquam ex persona sua loquatur, se rebus intermiscet, suum iudicium interponat. Vides, quo redactus sit, ut sensum aliquem extunderet. Nam profecto neque ex his verbis praeceptum illud enascitur; nihil minus: neque quisquam sanus id generatim praecepti loco tradiderit. Quid enim in Comoedia Tragoediave fiet, ubi numquam Poëta se intermiscet? Quin & in Epico carmine aliisque fieri quidem potest; praecipit nisi inutiliter & stulte non potest. Deserunt itaque Servium recentiores, & delectum rerum ipsarum hic intelligunt, Hoc amandum, hoc spernendum est; aliud probandum, aliud rejiciendum. Enimvero cum Chærea exclamare libet,

Dixi pulchre: numquam vidi melius consilium dari.

Hoc amato, inquit, hoc spernito: an tu in Poëtica ut singulare quiddam mones, quod in omnibus negotiis, in omni vitae genere notissimum est, quaedam fugienda esse, quaedam petenda?

Hoc facito: recte sane. Hoc fugito: callide.

Quin & in culina aequae ac in libris locum habet:

Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum:

Illud recte est: iterum sic memento.

Multo scilicet doctiores & ad Poëticam instructiores discimus, hoc arcano praecepto onusti. At nuper Cl. Dacierius, qui locum hunc ante suas Notas difficillimum & obscurissimum fuisse confitetur, sic pulchre rem expedire sibi visus est, cum ita enarrat; *spernat hoc, vel illud*, neque omnia singillatim exequatur, quae quovis modo in argumentum & narrationem *incidunt*. Novam rem, si Musis placet, & intactam aliis dixit, cum *Incidentia* nominavit: quid hoc fodes aliud est quam *delectus rerum*? quid aliud, quam quod versu demum 150 habetur,

& quae

Desperat tractata nitescere posse, relinquit?

At neque bis idem diceret Noster; neque tam mutus aut verborum pauper erat, ut praecepto

illo de Incidentibus tam breviter leviterque defungeretur, *Hoc amet, hoc spernat*. Quid multa? Restituo huic versui suum locum & ordinem jam plus mille annos, ut ex Servio paret, amissum; eoque indignius, quod de Ordine jam nunc tractatum erat.

Ordinis haec virtus erit & venus, aut ego fallor; Ut jam nunc dicat jam nunc debentia dici;

Pleraque differat & praesens in tempus omittat.

In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.

*Dixeris egregie, notum si callida verbum
Reddiderit junctura novum.*

Vides, unius versiculi trajectio quas turbas dederit, quot coactas & ineptas Commentationes pepererit. Subtilis, inquit, & cautus ac difficilis in verbis admittendis, Hoc (verbum) amet, hoc spernat: hoc ut probum recipiat, illud ut κακὸν κόμματος repudiet atque abiciat, utcumque populari usu quasi civitate donetur. Sic & Epist. ad Florum II, 2. v. 109.

At qui legitimum cupiet fecisse poema,

Cum tabulis animum censoris sumet honesti:

Audebit quaecumque parum splendoris habebunt;

VERBA movere loco, quamvis invita recedant,

Et versentur adhuc intra penetralia Vestae:

Obscurata diu populo bonus eruet, atque

Proferet in lucem speciosa VOCABULA rerum, &c.

Sentis, opinor, in promisso & legitimo carmine haec verba poëtae amanda, haec spernenda esse. Quin & sequentia illa, *Dixeris egregie*, jam cultius & concinnius post hanc emendationem feruntur: nam antea, cum sic juncta ponerentur,

In verbis etiam tenuis cautusque serendis.

Dixeris egregie notum si callida verbum;

Verbis utique & verbum tam propinqua repetitione meram scabiem & sordes prae se ferebant. Jam autem similis plane in plerisque libris trajectio est Epist. I, 1. v. 57. illic tamen unus & alter codex rectam seriem servavit, hic nullus. Nempe prior & antiquior luxatio haec est, quam altera. Ceterum illud sancte affirmare possum, me nullum usquam aut Horatii aut cujusvis poëtae veteris manuscriptum exemplar versavisse, in quo scriba versum aliquem casu non omiserit. Qui error, ubi aliquandiu latuit, in margine demum corrigitur: ubi statim deprehensus est, versus extra seriem scribitur; & literulis AB ad suam sedem re-

Dixeris egregie, notum si callida verbum
 Reddiderit junctura novum. si forte necesse est
 Indiciis monstrare recentibus abdita rerum;
 50 Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
 Continget: dabiturque licentia sumta pudenter.
 Et nova factaque nuper habebunt verba fidem; si
 Graeco fonte cadent, parce detorta. quid autem

v. 52. Vulg. FICTA.

Cae-

vocandus notatur; scilicet ne librum venalem aut mercede scriptum litura dehonestet. Ubi vero nae in margine literulae negliguntur aut evanescent; eo tandem res venit, ut longo temporis tractu Librarii unius erratio per omnia deinceps apographa propagetur.

52. ET NOVA FACTAQUE NUPER HABEBUNT VERBA FIDEM] *Ficta verba* habent codices nostri, ut editiones omnes; recte quidem, si alio loco esset. At nunc versu abhinc altero praecesserat eodem sensu *Fingere*. Quamobrem ne tam putida repetitione nitidissimum carmen maculetur, adsciscimus certissimam lectionem, quam Fabricii codices subministrarunt,

Et nova factaque nuper habebunt verba fidem, si Graeco fonte cadent.

Cicero in Oratore c. 20. *Ego autem etiam si quorundam grandis & ornata vox est poetarum, tamen in ea licentiam statuo majorem esse faciendorum jungendorumque vocabulorum.* Et c. 24. *Ergo ille tenuis orator, modo sit elegans, nec in faciendis verbis erit audax, & in transferendis verecundus, & parcus in praeiis.* Et c. 52. *Est enim Isocrates, ut in transferendis faciendisque verbis tranquillior, sic in ipsis numeris sedatior.* Idem de Oratore III, 38. *Novantur autem verba, quae ab eo qui dicit ipso gignantur ac fiunt.* De Partit. Orat. c. 21. *Utendum erit iis in oratione singulorum verborum insignibus, quae habent plurimum suavitatis; id est, ut factis verbis aut vetustis aut transatis frequenter utamur.* De Finibus III, 15. *Cum uteretur Zeno in lingua copiosa factis tamen nominibus ac novis.* Et iterum: *Sed non alienum est, quo facilius vis verbi intelligatur, rationem huius verbi faciendi Zenonis exponere.* Gellius XIII, 15. *Qui verba Latina fecerunt, quique his probe usi sunt, Humanitatem appellaverunt id propemodum quod Graeci παιδείαν vocant.* Ita Graeci dicunt, ἐπέματα ποιῆσις & ποιητικόν.

50. SIGNATUM PRAESENTE NOTA] Etiam hic locus describi meretur;

ego cur acquirere pauca

Si possum invidior? cum lingua Catonis & Enni Sermonem patrium distaverit, & nova verum Nomina protulerit. Licuit semperque licebit Signatum praesente nota producere nomen.

Mirificum sane epiphonema: *Licuit semperque licebit nomen producere.* Cur igitur, si hoc ita certum & concessum erat, tot verbis defensionem parasti, quod *pauca* nomina produxeris. Vides, opinor, vitium; cum in hac acclamatione, ut nunc quidem fertur, nihil arguti sit, neque quidquam, quod non in ipsa κατὰ κράνῃ sive narratione iisdem verbis continebatur. Illud etiam vide, *nomina protulerit* & continuo rursus *producere nomen*: quis ferat tam inficetam repetitionem tam brevi intervallo? neque enim aliud est *producere* quam *proferre*. Quamobrem, aut valde fallor, aut sic scripsit Horatius,

licuit semperque licebit

Signatum praesente nota PRODUCERE NUMMUM.

Et *produdere* quidem firmatur ex scriptis, apud Lambinum, Achillem Statium, Jasonem de Nore, & Franciscum Luifinum; quorum novissimus & *Nummum* se libentius legere ait, sequentibus tamen editoribus non potuit hoc persuadere. Atqui ut lectio recepta, prout jam vidimus, inanis est & putida; ita quae nunc a nobis adsciscitur egregia neque accommodatione indigeret. Claudii nempe argumentationem nota illa similitudine a Nummo petita. Verba siquidem ut nummus sunt, cui forma publica est. Cum igitur nummum praesente nota signare semper licuit & licebit; quidni & idem jus erit verbis *produdendis*? Notissima, ut dixi, comparatio est sermonis cum Moneta; adeo ut nude apud Nostrom posita neque probatione neque accommodatione indigeret. Symmachus Epist. I, 4. *Unus aetate nostra monetam Latinaris eloquii Tulliana incude finxisti.* Quintilianus I, 9. *Consuetudo certissima loquendi magistra: utendumque planq; sermone, ut nummo cui publica forma est.*

Cu.

- Caecilio Plautoque dabit Romanus, ademtum
 55 Virgilio Varioque? ego cur acquirere pauca,
 Si possum, invideor? cum lingua Catonis & Ennii
 Sermonem patrium ditaverit, & nova rerum
 Nomina protulerit. licuit, semperque licebit
 Signatum praesente nota procudere nummum.
 60 Ut silvis folia privos mutantur in annos;

V. 59. Vulg. PRODUCERE NOMEN. 60. SILVAE FOLIIS PRONOS.

Pri-

Curius Fortunatianus lib. III. *Vir perfectissimus dixit, Utendum est verbis, ut nummis publica moneta signatis. Et iterum: Aperta quomodo erit elocutio? si utemur verbis propriis, usitatis, sicut nummis, ut dixi, publica moneta signatis.* Juvenalis VII, 55.

*Sed vatem egregium, cui non sit publica vena,
 Qui nihil expositum soleat deducere, nec qui
 Communi feriat carmen triviale moneta.*

Seneca de Benef. III, 35. *Jam tempus est quaedam ex nostra, ut ita dicam, moneta proferri. Recte autem NUMMUM SIGNATUM: ita Minucius Felix c. 22. Literas imprimere, nummos signare, instrumenta conficere. Tertullianus Apolog. c. 10. Imagine signatus nummus. Prudentius Peri Steph. XI, 100.*

*Ni fallor, haud ullam tuus
 Signat deus pecuniam.*

Cicero in Topic. c. 13. *Si pecunia signata argentum est, legata est mulieri: est autem pecunia signata argentum; legata igitur.* Gellius II, 10. *Non rude aes argentumque, sed flata & signata pecunia.* S. Hieronymus in vita Pauli Eremitae: *In quibus scabrae jam incudes & mallei, quibus pecuniae olim signatae, visabantur.* Seneca de Tranquill. c. 11. *Ego vero factum signatumque argentum, domum familiamque meam reddo, restituo. Recte itidem & SIGNATUM NOTA. Aurelius Victor in Aureliano: Monetae opifices delet, quod nummariam notam corrupissent. Varro de Re Rust. II, 1. Et quod aes antiquissimum pecore est notatum. Plinius Hist. XVIII, 68. figurate: Dicebat hoc discrimen indubitatis notis signasse naturam. Nota igitur in nummis idem est ac forma, cum in locis supra citatis, tum & illo Senecae de Benef. V, 29. Non est malus denarius, quem barbarus & ignarus formae publicae rejecit. Ergo, inquit Flaccus, ut cuius aetati licuit & licebit, vel nummos ex nova materia eudere, vel veteres jam tritos & obsoletos conficere ac praesente nota denuo signare; ita Verba quoque licuit & licebit vel nova prorsus fingere*

& facere, vel antiquata & desita recenti incude reformare, nova terminatione vel modulatione variare, nova junctura alio declinare & flectere.

60. UT SILVAE FOLIIS PRONOS MUTANTUR IN ANNOS] *Insolens profecto loquendi genus, Silvas foliis mutantur; quodque nullo, ut opinor, exemplo defendi aut excusari potest. In hac constructione legerim potius, mutatione minima,*

Ut silvae foliis pronos NUDANTUR in annos.

Cicero in Arateis:

Denudant foliis ramos, & cortice trunco.

Claudius de Bello Getico. v. 166.

Frigida ter decies nudatum frondibus Haemum

Tendit hiems vestire gelu.

Sen. Hippol. 966.

Ut nunc canae frigora brumae

Nudent silvas: nunc arbusiis

Redeant umbrae.

Severus, poeta Christianus;

Quam multis foliis silva cadentibus

Nudatur, gelidis tacta aquilonibus.

Vel eadem prorsus sententia legerim, levi item mutatione,

Ut silvae foliis pronos VIDUANTUR in annos.

Plane ut Noster Carm. II, 9.

Aut foliis viduantur orni.

Virgil. Georg. IV. 518.

Arvaque Riphacis numquam viduata pruinis.

Silius Ital. III, 601.

Nec Strygis ille lacus, viduataque lumine regna

& XII, 370.

Serpentum tellus pura, & viduata venenis.

Et sunt quidem, ni fallor, qui utramvis ex his conjecturis plausu excipere velint: sed ubi contextum orationis accuratius confidero, plane alia via incidendum esse video. Cum enim Folia hic, non Silvae, cum Verbis comparentur; oportet utique, ut id vocabulum casu recto efferatur, & ducat sententiam. Atque ita sane locus hic citatur a Diomede p. 394. *Sed iniecit, inquit, postera aetas manum; & veluti disciplinam pristini saeculi,*

Prima cadunt: ita verborum vetus interit aetas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.
Debemur morti nos, nostraque: sive receptus

Ter-

ita & sermonem fastidire coepit, & nova parturire verba, quae juvenum ritu ipsa modo florent & vigent, ut ait Horatius,

*Ut FOLIA IN SILVIS pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas,
Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.*

Adde & illud, quod dure admodum & inconcinne illa subnectuntur, *Prima cadunt*; nisi nominativum *Folia* in praecedentem versum adsciveris. Qualis enim sodes oratio est, *silvae mutantur foliis: prima cadunt*? Immo *folia mutantur silvis*, & tum demum apte commodeque subjunxeris, *Prima cadunt*. Heinsius quidem Daniel non dubitaverit, ut ait, *praeferre, quod a Diomede adducitur*. Utinam vero manuscripti mihi codicis copia esset; veram opinor lectionem apud illum Grammaticum delitescentem reperirem. Nunc quia res conjecturis agenda est, non crediderim ab Horatii manu esse, quod profert Diomedes: quippe quod ita clarum ac facile est, ut incredibile sit a Librariis nostris interpolari potuisse. Illi etenim difficilia & recondita faciliorebus, non contra, solent mutare: neque quisquam inauditum illud *Ut silvae foliis mutantur* perverse substitueret, si in exemplari suo invenisset quod extra omnem exceptionem est, *Ut folia in silvis*. Virgil. VI, 309.

*Quam multa in silvis auctumni frigore primo
Lapsa cadunt folia.*

Manilius lib. V.

Quot delapsa cadunt foliorum millia silvis.

Quamobrem, aut valde fallor, aut sic dedit Horatius;

Ut SILVIS FOLIA pronos mutantur in annos. ubi syllaba brevis sustentatur, tum Caesurae ratione, tum ob binas quae sequuntur consonantes: qualia passim apud Virgilium & alios occurrunt. Hanc porro licentiam cum Librarii datam esse nescirent; quid magis in proclivi, quam ut *silvae foliis* officiose reponerent? Sed & aliud, opinor, hic mendum latet, in lucem jam protrahendum. Quid enim est *in annos pronos*? an vergentes, declinantes, sub auctumno scilicet; ut *prona dies*, decedens, apud Statium Theb. II, 41.

Ast ubi prona dies.

Hoc quidem Dacierius voluit: verum haud patitur hanc sententiam indoles locutionis, ubicumque enim dicunt, *In horas, in dies, in menses, in annos*; totos & integros necessario denotant, non

aliquam eorum partem. Ergo alii cum Acrone pronos in universon annos accipiunt, *volubiles scilicet, declivos, cito labentes, & instabiles*. Ita Seneca praecipitem annum appellat, Herc. Fur. v. 180.

properat cursu

Vita citato, volucrique die

Rota praecipitis volvitur anni.

Atqui apud Senecam morata oratio est: ubi enim de vitae brevitate querimus, belle sane praecipitem annum & volucrem diem incusamus: at alias iidem ut lenti nimis & morantes increpantur,

Et queritur tardos ire relicta dies.

Atqui nullus hic apud Flaccum moratae orationi locus est; & profecto cum *In annos* dicit, inepte profus utrumvis addidisset, seu *celeris*, five *tardos*, neque enim quisquam in simili phrasi moratum epitheton usquam adjunxit. Equidem sic locus restituo:

Ut SILVIS FOLIA PRIVOS mutantur in annos.

Amavit hoc vocabulum Noster, qui & alibi habet *priva triremis*, & *Turdus, sive aliud privum*. Festus: *Privos privasque antiqui dicebant pro Singulis*, Gellius X, 20. *Veteres Privas dixerunt, quae nos Singula dicimus*. Ut folia, inquit, *mutantur in singulos annos*; ita verborum vetus aetas interit, nova exoritur. Lucretius V, 275.

Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto

Innumerabiliter privas mutatur in horas.

Quid autem? nonne gemina plane & germana sunt, *Privas mutatur in horas*, & *Privos mutantur in annos*? Iterum V, 732.

Inque dies privos aborisci quaeque creata.

Ceterum unum idemque est, utrum *in horas privas seu singulas*, an brevius *in horas* dixeris. Noster infra in Arte v. 160.

gestit paribus colludere, & iram

Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas. Serm. II, 7, 10.

modo laeva Priscus inanè

Vixit inaequalis, clavum ut mutaret in horas.

Ingere huc, si vis, quodcumque epitheton, praeterquam *privas* aut *singulas*: & putidissimam orationem efficies. Porro *in dies singulos, in menses singulos, in singulos annos* passim apud Ciceronem, Livium, aliosque occurrunt; nec in tam notis exemplis est immorandum. *Privus* autem, & *Primus*, & *Pronus* ob compendiosam scribendi

Terra Neptunus classis Aquilonibus arcet,
65 Regis opus; sterilisque palus prius aptaque remis
Vicinas urbis alit, & grave sentit aratrum:

V. 90. Vulg. STERILISQUE DIU PALUS.

Seu

rationem facillime a Librariis permutabantur. Sic Epist. II, 2. v. 98.

Leno Samnites ad lumina prima duello.
Duo Blandinii apud Cruquium prona. Virgil. X, 242.

Primus in arma jube.
ubi Pieriani aliquot codices Pronus. Lucret. III, 373:

*Illud in his rebus nequaquam sumere possis
Democriti, quod sancta viri sententia ponit;
Corporis atque animi primordia singula primis
Adposita, alternis variare & necere membra.*
Ita nunc scripti editique: sed sine dubio corrigendum est;

*Corporis atque animi primordia singula PRIVIS
Adposita.*

hoc est, *Singula corporis primordia singulis animi
apposita.* His argumentis freti privos in annos apud
Flaccum adscivimus, non pronos. Nam quod pronos
annos hic dictum opinantur, ut pronos menses
Carm. IV, 6; in eo iudicium eorum & acumen
desidero:

*Rite Latonae puerum canentes,
Rite crescentem face Nostilucam,
Prosperam frugum, celeremque pronos
Volvere menses.*

Recte siquidem ubi *celerem* addidit & *volvere*,
PRONOS hic menses finxit, quasi a capite summo
ad imum per prona devolvendos. Silius Ital. XV, 235.

*passim per prona voluti
Truncato instabiles fundebant corpore vitam.*
Gellius II, 30. *Fluctus excitatos quasi per prona
volvi.* Celer enim Luna est comparatione Fratris,
ut & ipse Sol comparatione Saeculi, Seneca Oedip. 250.

*Tuque, o sereni maximum mundi decus,
Qui tarda celeri secula evolvis rota.*
Haec omnia, ut vides, morate dicuntur, prout
locus, causa, persona, sententia variat: atqui
idem Noster si *In menses* vel *In annos* dixerat, ubi
privos vel singulos tacite subauditur, numquam,
mihi crede, pronos addidisset. Quamquam & hoc
loco suspicio est scholiastas veteres legisse olim,

celeremque PRIVOS Volvere menses:
quippe uterque sic enarrat, *Quia SINGULIS mensi-
bus Zodiacum circulum Luna pertransit.* Verum de
hoc quisque sentiat, ut volet. Recte vero PRI-

MA cadunt: neque hanc quisquam lectionem sollicitet, aut priva substituat. Hieronymus Praefat. ad II. Librum Osee: *Postquam alia venerit generatio, primisque foliis cadentibus virens silva succreverit.*

65. STERILISQUE DIU PALUS APTAQUE REMIS]
Cum ex analogia & pronunciationis lege Palus
posteriorem syllabam producat; ut Virgilio,

*Limoque palus obducat pascua junco.
Cocytii tardaue palus inamabilis unda.
Dicitur & tenebrosa palus Acheonte refuso.
Atque hinc vasta palus, hinc ardua moenia ci-
gunt:*

gravat profecto Flacci manes sceleratus hic versiculus, atque ignoratae premit artis crimine turpi: ubi syllaba ista Musis indignantibus corripitur:

*Regis opus: sterilisque diu palus aptaque remis
Vicinas urbes alit, & grave sentit aratrum.*

Neque vero ullum in codicibus subsidium est: hi omnes & Grammatici etiam veteres jam a mille annis lectionem hanc & notarunt & propagarunt. Servius ad Aen. II, 65. *Sane Tellus vs longa est, & pauca sunt, quae vs producant, ut Senectus, Juventus, Salus, Virtus, Palus, Servitus, Incus, Tus, Rus, Mus, Pus.* Palus tamen brevis nonnumquam invenitur, quia in DIIS exit genitivus: ut Horatius, Sterilisque diu palus aptaque remis. Idem Aen. VI, 107. *In Palus bene Virgilius produxit LUS, quia Paludis facit; quod supra plenius diximus.* Horatius corripuit: ut, Sterilisque diu palus aptaque remis. Idem De ultimis syllabis p. 1813. *Us vero, cum in genitivo crescente longa permanserit, producit, excepto uno Palus, ut est hoc, Sterilisque diu palus aptaque remis: Quae totidem verbis habentur apud Bedam De metris p. 2360. Denique & Priscianus p. 718. Palus tamen etiam correpta vs invenitur apud Horatium de Arte Poetica, Sterilisque diu palus aptaque remis. Vides hoc Nostri loco omnes inniti, quodque pejus est, hoc uno; neque quemquam alium scriptorem ad partes vocare. Doluerunt itaque recentiores Horatii vicem, nullumque non lapidem moverunt, ut tam foedum a caro capite dedecus amolirentur. Alciatus hoc effugium reperit, ut Palus in unam syllabam coalescat, & quasi Plus efferatur; quemadmodum apud Comicos Meum, Tuum, Novum ad monosyllaba saepe rediguntur; cujus animum quidem laudes, com-*

Seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia cuncta peribunt;
Nedum sermonum stet honos, & gratia vivax.

- 70 Multa renascentur, quae jam cecidere; cadentque,
Quae nunc sunt in honore vocabula: si volet usus,
Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.
Res gestae regumque ducumque, & tristia bella

v. 68. Vulg. FACTA PERIBUNT.

Quo

mentum ut futile vituperes. Erythraeus vero cachinno excipiendus est, qui literam S abjiciendam putat, *palus aptaque remis*, more veterum poetarum, qui *Hibernis passibus pulsus*, subito ex infantibus parvis, & alia ad id exemplum passim usurpabant; ignarus, hoc ante consonantes solum, & ubi u s natura breve erat, vel veteribus illis licuisse. Jam autem strenue frontem perfricat Theodorus Marcilius, qui ex veteribus Horatii Priscianique membranarum veram, ut ait, lectionem profert, *Sterilisque palus aptataque remis*. Ubi enim gentium sunt tales membranae? aut qui fodes credible est apud Priscianum produci, qui ideo citat ut corripit ostendat? quid quod *aptata remis*, minime quidem *palus*, sed *navis* vel *ratis* recte dicitur: *Palus vero apta remis*. Ovidius Art. Amat. II, 126.

O quoties illum doluit properare Calypso;
Remigioque aptas esse negavit aquas.

Claudianus Bello Get. v. 339. de Rheno & Danubio:

Ambo habiles remis, ambo glacialia secti
Terga rotis.

Quid igitur fiet? favebunt, ut bene ominor, qui Horatio bene volunt; si & ipse in re jam deplorata & deposita quid possim tentavero. Principio igitur nemo a me impetrabit, quin Grammaticos illos vitiosis exemplaribus deceptos esse credam: qualia pleraque Virgilio erant, teste Gellio, diu ante quam illi nascerentur. Incredibile enim est, ut *palus* corripuerit Flaccus, contra sermonis genium & normam, omniumque aliorum morem, tam profecto quam si *Virtus* aut *Tellus* breviter eum extulisse contenderis. Posito igitur & concessio, locum, ut hodie fertur, in mendo cubare; sic restituendum & reponendum arbitror:

Regis opus: sterilisve palus PRIUS aptaque remis
Vicinas urbes alit & grave sentit aratrum.

ubi illud VE ex Vossiano, Graeviano, & Battelliano adsciscimus; Sive Neptunus — sterilisve palus — seu annis cursum mutavit: ut Carm. IV, 2.

Seu deos regesque canis, —

Sive quos Elea domum reducit —

Flebili sponsae juvenemve raptum Plorat.

Que vero nullum hic locum habet; ut miror hic tot editoribus somnum obrepisse. Jam autem ut DIU in PRIUS mutaremus, & vocum similitudo, praefertim ubi Prius compendiose scribitur, & ipsa sententia monuerunt. Hoc enim sine dubio voluit Flaccus. Quae ab omni aevo sterilis palus fuerat, nunc exsiccata segetes fert. Atqui in hac sententia rectius prius palus dixeris, quam diu. Noster Carm. I, 3.

Semotique prius tarda necessitas

Leti corripuit gradum.

Prius semoti, nempe ab ipsis humani generis primordiis. Ovid. Metam. I, 135.

Communemque prius, ceu lumina solis & auras,
Cautus humum longo signavit limite mensor.

& II, 174.

Quaeque polo posita est glaciali proxima serpens.

Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli,
Incaluit.

Pone jam in his locis Diu pro prius; versus quidem aequae utrumque recipiet, sententia non item. Quippe Diu fuisse dicuntur, quae a longo tempore sic erant; vix quae ab omni: Prius vero utriusque sensui ex aequo convenit. Virgil. Georg. III, 362.

Concresecunt subitae currenti in flumine crustae,

Undaque jam tergo ferratos substinet orbis,

Puppibus illa prius patulis, nunc hospita plaustris.

& Aen. X, 123.

innabant pariter, fluctusque secabant,

Quot prius aeratae steterant ad litora prorae.

Cum autem PRIUS a dormitante Librario in DIU mutatum esset, sterilisque palus diu aptaque remis; reliquum erat, ut proximus exscriptor ipsius, ut putabat, versus gratia verba illa invertiret.

68. MORTALIA FACTA PERIBUNT, NEDUM SERMONUM] Spondere tibi ausim me inhonestissimam labem

- Quo scribi possent numero, monstravit Homerus.
 75 Versibus inpariter junctis querimonia primum,
 Post etiam inclusa est voti sententia compos.
 Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
 Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.
 Archilochum proprio rabies armavit iambo.
 80 Hunc focci cepere pedem grandesque cothurni,

Al-

labem ex hoc loco abstersurum: in quo, ubi Noster magna & praeclara Regum opera enumerasset, hoc epiphonemate sententiam claudit,

mortalia FACTA peribunt,

Nedum sermonum stet honos & gratia vivax.

Belle sane, o Librarii; nimirum ut antithesis illa venuste exeat, *Facta & Sermonum*. Portus, inquit, invitis Neptuno & Tellure facti, paludes siccatae, flumina in novos alveos deducta, hae moles stupendae longo aevo fatiscunt: denique, ut verbo dicam, *mortalia facta*, hoc est, strigiles, opinor, & calcei, peribunt. Quid mirum si voces ore & spiritu in auras diffatae pereant, cum manibus *facta* nempe ollae & cacabi intereant? Satin' hoc tibi placet? putasne Nostri tam nullius iudicii; ut post illa ingentia quasi majus aliquid & mirabilius *facta* ingereret? Quid quod *Facta* ne Latinum quidem in hac sententia est; sed *Opera*. Livius I, 2. *Secundum inde praelium Latinis, Aeneae etiam ultimum operum mortalium fuit*. Lactantius VII, 15. *Nihil est humanis laboratum, quod non ab humanis aequae viribus destrui possit: quoniam mortalia sunt opera mortalium*. Seneca Epist. XCI. *Enumerare omnes fatorum vias longum est: hoc unum scio: OMNIA MORTALIA OPERA mortalitate damnata sunt: inter peritura vivimus*. Nota illud *Omnia* apud Senecam, & meo periculo hic scribe;

mortalia CUNCTA peribunt,

Nedum sermonum stet honos & gratia vivax.

Quid in singulis memorandis moror? uno verbo *cuncta* mortalia peribunt; nedum ut sermones sint vivaces. *Mortalia* autem absolute & quasi substantivae ponitur, ut Virgil. Eclog. VIII.

Nec curare deum credis mortalia quemquam.

& Aen. I, 465.

Sunt lacrimae rerum, & mentem mortalia tangunt.

Ovid. Metam. XIII, 70.

Aspiciunt oculis superi mortalia iustis.

Recte quoque *mortalia cuncta*; ut Prudentius

Psychom. v. 493.

Omne hominum rapit illa genus, mortalia cuncta Occupat.

Idem contra Symm. I, 429.

& orbi

Imperitas, & cuncta potens mortalia calcas.

& contra Symmachum II, 601.

Miscebat Bellona potens mortalia cuncta.

& 657.

nam cum mortalia cuncta vetustas

Imminuat; mihi longa dies aliud parit aevum.

Ubi ipsam plane Flacci sententiam habes, *Vetustas cuncta mortalia imminuet*. Ammianus Marcell. XXIII, 6. De Abiis loquens: *Abii, genus piissimum, calcare cuncta mortalia consueverunt*. Et XXV, 4. de Juliano, *Opum contemptor, mortalia cuncta despiciens*. Tacitus Annal. XIV, 54. *Quae quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet*. Et ibidem I, 72. *Cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico*. Ceterum jamdudum hoc ex conjectura emendaveram, & cum amicis nonnullis communicaveram; cum postea in manus meas venit codex Galeanus, qui *CUNCTA* sine ulla litura sex literis exaratum habet. Ceteri quidem omnes cum vulgatis faciunt, neque adeo mirum si *cuncta* compendiose scriptum in *facta* transfret, praesertim cum arideret nasutulis interpolatoribus bellum illud, ut videbatur, antitheton, *Facta & Verba*. Cave autem cum Achille Statio *Debemus* ex scripto Prisciani codice substituas v. 63. ubi scripti editique recte exhibent,

DEBEMUR morti nos nostraque.

Sic & Ovidius Metam. X, 32. ubi Manes alloquitur:

Omnia debemur vobis: paullumque morati,

Serius aut citius sedem properamus ad unam.

Debemur etiam Servius habet ad Aen. IX, 95. & scriptus Prisciani codex Cantabrigiae, Statiano melior.

Alternis aptum sermonibus, & popularis
 Vincentem strepitus, & natum rebus agendis
 Musa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
 Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
 85 Et juvenum curas, & libera vina referre.
 Descriptas servare vices operumque colores,
 Cur ego, si nequeo ignoroque, poëta salutor?
 4A Cur nescire, pudens prave, quam discere malo?
 Versibus exponi tragicis res comica non volt:
 90 Indignatur item privatis ac prope focco

Dignis

92. SINGULA QUAEQUE LOCUM TENEANT SORTITA DECENTER.] Codex inter Blandinos vetustissimus cum altero apud Cruquium, & Vigorniensis noster,

Singula quaeque locum teneant sortita DECENTEM. Elegantius meliusque. Sic alibi Noster, *Decens Venus, decens juvenis, decens motus, decens Gratiae, decens malae.* Certe & hoc pacto compositio dulcior est & *sortita*, prout par est, active sumetur; cum, si *decenter* legeris, vix est ut non passive contra morem accipiatur.

96. TELEPHUS ET PELEUS, CUM PAUPER.] Locus hic ab omnibus Interpretibus perperam intellectus est;

Interdum tamen & vocem Comoedia tollit,

Iratusque Chremes tumido delirigat ore:

Et Tragicus plerumque dolet sermone pedestri.

Telephus & Peleus, cum pauper & exsul uterque,

Projicit ampullas & sesquipedalia verba.

In hac certe distinctione *Tragicus* est ipse Poëta; & sic enarrat Scholiastes Cruquii, *Scriptor Tragoediarum.* Atqui inepte quispiam dixerit, Poëtam in Tragoedia dolere; quippe qui numquam ex persona sua loquitur. Vidit hoc, ut opinor, Cl. Dacierius: & idcirco *actorem* hic interpretatur, non *scriptorem.* Livius quidem Aristonem quendam *Tragicum actorem* memorat; verum nemo *actorem* absolute *Tragicum* dixit, sed *Tragoedum.* Tu lege & distingue,

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri

Telephus AUT Peleus: cum pauper & exsul uterque,

Projicit ampullas & sesquipedalia verba.

Ubi constructio est, *Tragicus Telephus*, aut *Tragicus Peleus* plerumque humili sermone dolet. Noster Serm. II, 5. v. 91. *Davus sis comicus.* Cicero in

Pisonem c. 20. *Ego te non recordem, non furiosum, non mente captum, non tragico illo Oreste aut Athamante dementiorem putem?* Appuleius in Apologia: *Quamquam teterrimum os tuum minime a Thyesta tragico demutet: ubi frustra sunt, qui Thepsi aut aliud nescio quid reponunt.* Ita *Comici servi, Comici senes*, apud Plautum. Propertius IV, 5. v. 44.

Sed potius mundi Thais pretiosa Menandri,

Cum serit astutos comica moecha Getas.

Caecilius Epiclero apud Ciceronem in Laelio c. 26.

Hodie me ante omnes comicos stultos senes

Versaris atque luseris lautissime.

ubi pro *luseris* Palatinus primus codex habet *unxeris*: unde corrigo certissime,

Versaris atque emunxeris lautissime.

Litera M virgula tantum superne notabatur, E a praecedente absorbebatur: vides inde mendi initium & progressum. Recte igitur apud Nostrom conjunximus, *Tragicus Telephus*: & agnosceis credo pulchram oppositionem, In Comoedia iratus *Chremes* tumido, in Tragoedia *Telephus* pauper humili sermone utitur. AUT vero pro ET adscivimus, sententia jubente, licet abnuant Librarii: sic infra v. 104. *Telephe VEL Peleu*: & Cicero, ut jam vidisti, *Oreste AUT Athamante.*

99. NON SATIS EST PULCHRA ESSE POEMATA, DULCIA SUNTO.] Anxios & sollicitos merito habuit hic locus Interpretes; cum obscura sit, quam ponit, oppositio inter *Pulchra* & *Dulcia*. Pulchrum enim quascumque carminis virtutes, etiam ipsam dulcedinem in se continere jure videatur. Noster Serm. I, 10. de Lucilio:

Nec tamen hoc tribuens dederim quoque cetera: nam sis

Et

Dignis carminibus narrari cena Thyestae.
 Singula quaeque locum teneant sortita decentem.
 Interdum tamen & vocem Comoedia tollit,
 Iratusque Chremes tumido diligit ore.
 95 Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri
 Telephus aut Peleus: cum pauper & exsul uterque
 Projicit ampullas & sesquipedia verba,
 Si curat cor spectantis tetigisse querela.
 Non satis est pulchra esse poemata; dulcia sunt,
 100 Et quocumque volent, animum auditoris agunt.

v. 92. Vulg. DECENTER. 96. ET PEL.

Ut

Et Laberi mimos, ut pulchra poemata miror.
 Ubi vides *pulchra*, & facetum quod Lucilio tribuit, & *cetera* omnia comprehendere. Epist. II, l. v. 72.

sed emendata videri,

Pulchraque, & exactis minimum distantia miror. Plerique *pulchra* ita *dulcibus* opponunt, ut illa sint alta, clata, splendidis & magnificis verbis micantia. Quid autem? annon & exiles Elegi in suo genere pulchri esse poterunt? Neque vero de cothurno solum Tragico, sed de Comoediae focco & sermone pedestri jam verba fecerat Noster; ut *pulchra* utriusque stilo tam tenui quam grandi ex aequo convenire oporteat. Achilles Staius, qui huic libello eruditam operam impendit, *pulchra* accipit, quibus vis boni in ipsa forma est, sed nullus adest cultus & ornatus: deinde & Dionysium Halicarnassensem in partes citat, qui τὸ ἴδιον in oratione separat ἀπὸ τῆς καλῆς, plane ut Noster dulce a pulchro. Vix tamen se extricat; neque ego Lectori, quid ex his sequatur & praeferat, praecipere volo. Novam tantummodo lectionem ex Vigornienfi codice producam, quae sic habet:

Non satis est PURA esse poemata: dulcia sunt:

Et quocumque volent animum auditoris agunt.

A prima manu, in contextu erat *Pulchra*; postea per rasuram *Pura* repositum est, & *pulchra* inter lineas pro varia lectione relegatum. Ergo hic, quicumque fuit, in alio exemplari *Pura* invenerat, & priori lectioni praetulit. Videamus quid sit, & quam apte cum praecedentibus cohaereat. Dixerat jam Noster, Telephum & Pelea, qui pauperes & exules inducuntur, non poetis & sesquipedalibus verbis, sed pedestri & civili ser-

mone uti. Recte hoc & ex decoro: sed addit tamen continuo:

Non satis est pura esse poemata: dulcia sunt.

Nondum autem de iisdem loqui desisse, sequentia persuadent; ubi eisdem compellat v. 104.

Telephe vel Peleu, male si mandata loqueris.

Ergo hoc vult, Non satis est, ut puris & civilibus verbis utatur Telephus; etiam dulcibus loquatur, quae affectus moveant, quae auditoris animum quocumque volent ad misericordiam, indignationem, dolorem, fletum rapiant. Jam autem *Pura* perinde esse ac civilia, popularia, quotidiana, locus insignis apud Nostrium tibi ostendet, quem nescio an ullus Interpretum recte affectus sit, Serm. I, 4. 54. ubi de stilo Comoediae agit,

numquid Pomponius istis

Audiret leviora, pater si viveret? ergo

Non satis est puris versus perscribere verbis;
 (Nota illud, *Non satis est puris*, plane ut hic, *Non satis est pura esse*)

Quem si dissolvas, quisvis stomachetur eodem

quo personatus pacto pater.

Ubi liquido accipiendum est, *Puris*, usitatis, non poetis, quibus quisvis de plebe pater, ubi filium stomachans objurgat, pariter utatur. Apud Gellium XIII, 28. fugillaverat quidam illud Claudii Quadrigarii *Mortalibus multis* pro *Homnibus multis*, tamquam nimis poetice dictum: cui Fronto ibi respondet, *Nihil autem arbitrare causae fuisse, quod vir modesti atque puri ac prope quotidiani sermonis Mortalibus maluit quam Homnibus dicere?* Auctor ad Herennium IV, 8. ubi de tribus orationis generibus sive figuris agit: *Gravis est, inquit, quae constat ex verborum gravium laevi ac*

Ut ridentibus adrident, ita flentibus adflent
 Humani vultus. si vis me flere, dolendum est
 Primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia laedent.
 Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
 105 Aut dormitabo, aut ridebo. tristitia maestum
 Voltum verba decent; iratum, plena minarum;
 Ludentem, lasciva; severum, seria dictu.
 Format enim natura prius nos intus ad omnem

v. 101. Vulg. ADSUNT.

For-

ornata constructione: Mediocris est, quae constat ex humilioris, neque tamen ex infima & pervulgatissima verborum dignitate: Attenuata est, quae demissa est usque ad usitatissimam puri sermonis consuetudinem. Caesar de Terentio:

Tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander, Poneris & merito; puri sermonis amator:

Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis. ubi puri & lenis accipies, non tumidi, non inflati, non poetici. Sic *lene* & *purum* conjunxit ipse Terentius, Prologo Heaut.

Si quae laboriosa est ad me curritur;

Si lenis est, ad alium defertur gregem.

In hac est pura oratio.

Quam hic *puram* vocat orationem, alibi *tenuem* ac *levem* appellat, Prolog. Phorm.

Qui ita dilatat, quas antehac fecit fabulas

Tenui esse oratione ac scriptura levi.

Verum illic ex sua, hic ex adversarii persona loquitur; qui, ut aemuli & invidi solent, virtutem orationis finitimi & propinqui vitii nomine traducit. Satis tamen ostendit, quid *purum* sit, cui confine & proximum vitium est *tenuis* ac *leve*. Hanc ergo, cui recepta non satisfacit, Vigornienfis codicis lectionem sequatur: nos, ut nihil pronuntiamus, ita non poenitebit in medium eam protulisse, & pro modulo illustrasse.

101. UT RIDENTIBUS ARRIDENT, ITA FLENTIBUS ADSUNT] Legendum sine dubio, ut jam olim Michaël Piccartus, Theodorus Marcilius, Tanquillus Faber viderant,

Ut ridentibus adrident, ita flentibus adflent
Humani vultus.

Mendum in vulgata lectione satis produnt Reginenfis & duo alii ex nostris qui ADSUNT habent; magis illi, qui, teste Marcilio, ADFLENT. Ego vero, cum manuscriptos varii generis in bibliotheca Vigornienfi juvenis versarem, in Grammatico quodam anonymo versum hunc citatum

obiter reperi, & clare habebatur ADFLENT. Ur, inquit, adrident ridentibus, ita adflent flentibus. Nihil certius: ut aut pervicaces sint, aut quod dicere nolo, qui ineptum illud ADSUNT ulterius tueantur. Plautus Paenulo V, 2. 149.

Ut adflent, quo illud gestu faciat facilius.

Et Persa I, 3. v. 72.

Et ut adflent, cum ea memoret.

Sic Adgemere, adstupere, attremere. Staius Theb. XI, 247.

Flent moesti retro comites, & uterque loquenti
Adgemit.

& III, 406.

cui fida manus proceresque, socerque

Adstupet oranti.

& ibid. 309.

terras, caelum, fretumque

Attremere oranti.

Ovid. Metam. III, 459.

Cum risi, arrides: lacrimas quoque saepe notavi,

Me lacrimante, tuas.

Seneca de Ira II, 2. *Inde est, quod arridemus ridentibus, & contristat nos turba maerentium, & effervesimus ad aliena certamina.*

113. ROMANI TOLLENT EQVITES PEDITESQVE CACHINNUM] Vitiiosa & inepta lectio, quamvis ab omnibus Librariis recepta & propagata: quippe quae & sententia & dictione peccat. Nusquam enim *pedites* dicebantur nisi militiae; vel in triumpho forte vel pompa: domi *populus* vel *plebs* appellabantur. Nemo, inquam, scriptorum aliter locutus est; nisi Plautus semel, opinor, in persona fervuli risum captantis, Poenulo II, 4. v. 10. de aedibus lenoniis:

Quodvis genus ibi hominum videas, quasi Acheruntem veneris:

Equitem, peditem, libertinum, furem, an fugitivum velis.

Nihil igitur iste ad Nostrum facit, qui & alias ver-

- Fortunarum habitum; juvat, aut inpellit ad iram,
 110 Aut ad humum maerore gravi deducit, & angit:
 Post effert animi motus interprete lingua.
 Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
 Romani tollent equitesque patresque cachinum.
 Intererit multum, Divusne loquatur, an heros;
 115 Maturusne senex, an adhuc florente juvena
 Fervidus; & matrona potens, an sedula nutrix;

V. 113. Vulg. EQUITES PEDITESQUE. 116. AN mat.

Mer-

verniles facetias spernit, & nunc cum maxime rem
 feriam agit. Martialis VIII, 50.

Vescitur omnis eques tecum populusque patresque.
 Vides *populum* dicere, non *pedites*; et si versus hoc
 admittat: neque aliter quisquam. Peccat deinde,
 ut dixi, in sententiam: non enim id voluit No-
 ster, neque tam bene de populo existimavit, ex-
 templo eum cachinnos sublaturum esse, siquid
 actor loqueretur personae suae inconveniens. Im-
 mo vero semper eum ab Equitibus secernit; hos
 cum Senatoribus solos poetarum arbitros praedi-
 cat, Plebem ut ineptam & indoctam procul arceat
 & submovet. Serm. I, 10. v. 76.

*Non ego: nam satis est equitem mihi plaudere,
 ut audax*

Contemnis alii explosa Arbuscula dixit.

Epist. II, 1. v. 182.

*Saepe etiam audacem fugat hoc terretque poetam,
 Quod numero plures virtute & honore minores,
 Indocti stolidique & depugnare parati,
 Si discordet eques.*

Hosne tu stolidos tam acres & peritos fabularum
 judices credis, ut risum repente tollant, si mi-
 nimum quid contra τὸ πρῶτον a poeta peccatum
 fuerit? Immo vero fidenter repono, Libratorum
 populo valere iusso,

Romani tollent equitesque PATRESQUE cachinum.
 Vel, si id mavis, *Equites Patresque*. Non ita ma-
 gna mutatio est; & proclive erat, ut post equites
Pedites inducerent. Noster infra v. 248.

*Offendentur enim quibus est equus & pater & res:
 Nec siquid fricti ciceris probat & nucis emtor,
 Aequis accipiunt animis donantve corona.*

Vides, opinor, *equites* & *patres*, ut locis in thea-
 tro, ita & iudiciis, a populo discriminari: illos
 solos in his Musarum donis legitimos & honestos
 censores esse; plebeculam cum cicere suo nihil hic
 sapere.

116. AN MATRONA POTENS, AN SEDULA NU-

TRIX] Impune jam per tot editiones nimis diu
 grassata est inficeta lectio. AN *matrona* habent
 primae Venetae & Lofcheriana; inde per reli-
 quas dominata est. At in suis plerisque codicibus
 Achilles Staius, Pulmannus, Bersmannusque ET
matrona reppererunt; contenti tamen id indicasse
 modo, quasi nihil interesset hoc an illud legeris.
 Nos ne in uno quidem AN vidimus, nisi quod
 Reginensis utrumque habet ET AN *matrona*. Po-
 stea igitur sic, opinor, legemus:

*Intererit multum, Divusne loquatur an heros;
 Maturusne senex, an adhuc florente juvena
 Fervidus; ET matrona potens, an sedula nutrix;
 Mercatorne vagus, cultorve virentis agelli;
 Colchus an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.*

Praecipit hic, ut decorum in personis servetur
 pro varietate naturae, aetatis, conditionis, vitae
 generis, nationis, gentis. Ergo bina hic inter se
 opponuntur, Deus & heros, senex & juvenis,
 matrona & nutrix, mercator & agricola, Col-
 chus & Assyrius, Thebanus & Argivus. Recte
 hoc; & sic quidem procedet oratio, si ET ad-
 sciveris: nam unum idemque est, ut hic vides,
 utrum NE in priore membro ponatur necne. At-
 qui si AN legeris, tum inter quattuor ista fiet op-
 positio, *Multum intererit, senexne an juvenis an
 matrona an nutrix loquatur. An* siquidem non di-
 vidit, sed continuat: ut Carm. I, 12.

*Romulum post hos prius, an quietum
 Pompili regnum memorem, an superbos
 Tarquini fasces dubito, an Catonis
 Nobile letum.*

ubi vides quattuor istos Romulum, Numam,
 Tarquinium, Catonem inter se hic comparari.
 Jam autem putidissimus fuerit Noster, si scriptori
 ut singulare quiddam cavendum praeceperit, ne
 fervidus adolescens eodem modo loquatur ac ma-
 trona vel nutrix: quis enim tam vacui capitis, ut
 hoc nesciat? Vides jam, quantum haec ab illa
 lectio-

Mercatorne vagus, cultorne virentis agelli;
Colchus, an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge,
120 Scriptor. Homereum si forte reponis Achillem;

V. 120. Vulg. HONORATUM.

In-

lectione distet: neque dubitabis, utra utri praeferenda sit. Consule quae diximus ad Serm. I, 2. v. 63. & II, 4. v. 10.

120. SCRIPTOR, HONORATUM SI FORTE REPO-
NIS ACHILLEM] Videamus locum integrum:

Aut famam sequere, aut sibi convenientia finge,
Scriptor, HONORATUM si forte reponis Achillem;

Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.

Ubi multum se torquent recentiores (Scholiastae enim nihil de hoc verbo annotant) cur Achillem Honorati epitheto poeta donaverit. Expressit, a-
iunt quidam, Homericum illud ΔΙΟΣ Αχιλλεύς, quod iugulis fere paginis occurrit. Bene sane: quasi non alii quis eodem titulo ibi honestentur, etiam ipse adulter Paris, & bonus ille Subulcus, ΔΙΟΣ Αλέξανδρος & ΔΙΟΣ σωβάτης. At Cl. Dacierius, Latine, inquit, vertit epitheton τετιμένον, quod ubique Achilli ab Homero datur. Enimvero, si sic agemus, facillime & nullo negotio curva omnia corrigentur: cum ter quaterve, non saepius, in toto Homero compareat id vocabulum, neque semel ad Achillem pertineat. Immo, ait Lambinus, idcirco Honoratus Achilles; quod The-
tis Jovem oraverit, ut filium honoraret, II. I, 508.

Αλλά σὺ μὲν μιν ΤΙΣΟΝ, δόρυμπιε μητιεὺς Ζεῦ.
atque id sub exitu Iliados a Jove concessum est. Vide quo devenimus, in quas angustias compulsi. Quippe tota Ilias ob Μῆνιν illam Αχιλλεύς, quod in nullo honore haberetur, composita & scripta est; nulla omnino futura, nisi contumelia Achilli facta materiam & argumentum suppeditavisset. Ipse Achilles jam a principio queritur, nec Jovem nec Agamemnonem se vel hilum honoravisse. I, 354. & 412.

Τιμὴν περ μοι ὄφελ' ἔνδον ἰγνυαλίξαι
Ζεὺς ὀψιβρομέτης· νῦν δ' ἰδὲ με τυτθὸν ἔτισε.
Γνῶ δὲ καὶ Ἀτρεΐδης εὐρυκρείων Ἀγαμέμνων
Ἦν ἄτην, ὅτ' ἄριστον Ἀχαιῶν δόειν ἔτισεν.

Immo adhuc indignatur libro IX, se ut nullius pretii homunculum & inhonoratum exsulem ignominiose tractatum esse: v. 642.

Αλλά μοι οὐδ' ἀνεταί κραδίη χόλω, ὅππότε' ἱκεῖων
Μησομαι, ἄς μ' ἀσούρηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξεν
Ἀτρεΐδης, ὅσσι τιν' ἀτιμητοῦ μετανάσθη.

hoc est, vertente Cicerone Tuscul. III, 9.

Corque meum penitus turgescit tristibus iris,
Cum decore atque omni me orbatum laude recordor:

Neque id solum in causa Briseidos, quam Agamemnon vi abduxerat: verum etiam cum in lento illo novem annorum bello tres & viginti urbes sua manu jam cepisset, meliorem ait praedae partem abstulisse Agamemnonem; sibi nihil eximii cessisse, non magis quam si in castris otiosus sedisset. v. 319. 333.

Ἐν δὲ ἰῆ τιμῇ ἑμὲν κακός, ἠδὲ καὶ ἰσθλός.
Δεξιόμενος δὲ πᾶσα δαυάσκετο, πολλὰ δ' ἔχουσι.

Eant igitur, & novas hujus vocabuli rationes excogitent. Ego vero, quantumvis honoratus sit Achilles, utcumque alias justum aptumque fuerit epitheton, hoc tamen loco prave absurdeque poni contendo. Famam, inquit, sequere, & si reponis honoratum Achillem; sit impiger, iracundus, inexorabilis. Atqui & illud Honoratus, uti cetera quae sequuntur, fama acceptum est, & partem characteris constituit. Ergo stulte in prioris sententiae colo ponit, quod in posteriore dicendum erat, hoc exemplo, Si Achillem reponis, sit honoratus, impiger, &c. At nunc perinde est, ac si dixerit, Si impigrum Achillem describis, sit iracundus. Quis ferat ὕστερον πρότερα tam praepostere narrantem? & quis non sentiat, nullum in prioris membro moratum & χαρακτηριστικόν epitheton esse collocandum? Ita recte in ceteris; Medea sit ferox, Ino sit flebilis, Ixion sit perfidus, Io sit vaga, Orestes sit tristis; nuda hic vides nomina. Pone jam adjectiva χαρακτηριστικόν, Impudica Medea sit ferox, Fidas Orestes sit tristis; & ridicule in protasi id anticipas, quod in apodofi demum venire debebat. Atque hoc quidem adeo certum est, & sua luce clarum, ut Cl. Dacierius, utcumque in notis frustra in crustare conatus sit, in versione tamen Gallica sciens prudensque τὸ Honoratus omiserit. Recte tamen dicere poteris, Medea Colchis sit ferox, Agamemnonius Orestes sit tristis; quia haec & familia morem, ἰνδογενῆ, ingenium, condi-

Inpiger, iracundus, inexorabilis, acer,
 Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
 Sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
 Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.

Si

ditionem, characterem personae non monstrant
 neque formant. Quid multa? restituo tibi since-
 ram lectionem jam a multis saeculis deperditam:

Scriptor, HOMEREUM si forte reponis Achillem.

Hoc cum Librariis nusquam lectum nec auditum
 esset, non mirum adeo si quod proxime accede-
 bat Honoratum interpolaverint. Famam, inquit,
 sequere, & si reponis Achillem Homericum; talem
 tu illum exhibe, qualem Homerus memoriae
 prodidit. Recte autem Homereus sive Homericus:
 sic enim & ceteri heroes. Ulixes, Agamemnon,
 Nestor alique, qui Homero soli nomen & fam-
 am apud posteros debent, passim nominantur.
 Cicero de Legibus I, 1. *Aut quod Homericus U-
 lixes Deli se proceram & teneram palmam vidisse
 dixit.* De Divinatione I, 30. *Ex quo & illud Ho-
 merici Hectoris, qui moriens propinquam Achilli
 mortem denuntiat.* Tuscul. Quaeft. III, 26. *Hinc ille
 Agamemnon Homericus, idemque Accianus,*

Scindens dolore identidem intonsam comam.

Et ibidem IV, 23. *Quid ACHILLE HOMERICO
 foedius, quid Agamemnone in jurgio? Seneca De
 Tranquillitate c. 2. Qualis ille HOMERICUS A-
 CHILLES est, modo pronus, modo supinus, in va-
 rios habitus se ipse componens.* Appuleius De deo
 Socratis. *Species quam solus Socrates cerneret, ita ut
 HOMERICUS ACHILLES Minervam.* Quintilianus
 II, 3. *Sis ergo tam eloquentia quam moribus
 praestantissimus, qui ad Phoenicis Homericus exem-
 plum dicere ac facere doceat.* Gellius IX, 9. *Atque
 illud impense Probum esse demiratum in Virgilio di-
 cebant, quod Homericus quidem Δῆρ' αὖ γαυδιὸν γαυ-
 δεατ (lege ex codice Lutetiae regio gaudebat) ge-
 nuinum & intimum.* Ammianus Marc. XXVII, 8.
*Ut Ulixes Homericus apud Phaeacas ob difficul-
 tatem nimiam replicare formidat.* Et XXVIII, 1. *Ut
 inter innumera multa Ajax quoque Homericus do-
 cet, optans perire potius luce, quam pati formidinis
 augmenta nocturnae.* Juvenalis XIII, 113.

*Tu miser exclamas, ut Stentora vincere possis,
 Vel potius quantum Gradivus Homericus.*

At Noster, quia Homericum versu dicere non po-
 tuit, ad Graecam & rariorem inflexionem con-
 fugit, ut HOMEREUM diceret. Epigrammate
 in Catalectis LXVIII. hortorum Deus loquitur:

*Rusticus indocte siquid dixisse videbor,
 Da veniam: libros non lego, poma lego.
 Sed rudis hic dominum toties audire legentem
 Cogor, HOMEREAS edidicique notas.*

ubi in scriptis codicibus cum mendose meracas sit
 (teste Heinsio ad Nafonem Epist. Sabini tertia)
 quaedam olim editiones Homeraeas, aliae Homeri-
 acas praeferunt. Utrum voles ab auctore sit (nam
 alterutrum ut sit necesse est) aequae huic Nostri lo-
 co conveniet: *Scriptor Homereum*, vel, si forte
 mavis, *Scriptor Homericum*, ut ab Helleponto
Helleponiacus, a Tartesso *Tartessiacus* & alia simi-
 lia. Nos *Homereum* ideo praetulimus, quod Graecis
 Ὅμηρος, magis placuisse comperimus. Inde Latine
Homereus, ut ab Ἀχιλλεῖος Ὀρέσειος *Achilleus*,
Oresteus & alia infinita Poëtis familiaria. Sic Ara-
 ti Phenomena a se versa Cicero ARATEA in-
 scripsit. Callimachus Epigr. VI.

ΟΜΗΡΕΙΟΝ δὲ καλεῖται

Γράμμα. Κρωφύλω, Ζεῦ φίλε, τοῦτο μέγα.

Ita legunt Eustathius ad Iliad. p. 250. & auctor
 Etymologici p. 240. At apud Sextum Empiricum
 I, 2. Ὅμηρος ὄν δὲ hodie fertur. Anthologia III,
 14. Acerati.

Ἐκτορ ΟΜΗΡΕΙΗΣΙΝ ἀεὶ βεβουμένη βίβλοις.

& IV, 9. in Ulixen.

Τί πλέον; εἰς ἐπίεσιν ΟΜΗΡΕΙΟΙΣ γὰρ ἐκείνῳ

Εἰκὼν ἀφάρτοις ἐγγράφεται σέλισι.

& alibi,

Τίς γὰρ ΟΜΗΡΕΙΟΙΣ ἀντιφέροιο λόγοις;

&c

Μηδ' εἰς ΟΜΗΡΕΙΗΝ σελίδ' ἔμβλεπε, μηδ'
 ἐλεγείην.

Stetimus, opinor, promissis, & revocatam ex
 oblivione veram lectionem fati firme constabili-
 vimus; unum modo adjiciemus, idque haud le-
 vis momenti, vix aliter olim legisse veteres Scho-
 liaftas. Sic enim enarrant: *Reponis*, inquit; *isi-
 dem scribis.* Si ergo *Achillem*, de quo semel HO-
 MERUS scripsit, velis scribere; talem debes scribere,
 qualem HOMERUS ostendit. Aut *Reponis*, ad imi-
 tationem HOMERI describis. Quorum fodes haec
 pertinent, nisi ad *Scriptor HOMEREUM*? At ii-
 dem, quod ad *Honoratum* faciat, nihil omnino
 habent.

- 125 Si quid inexpertum scenæ committis, & audes
Personam formare novam; servetur ad imum
Qualis ab incepto processerit, & sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
130 Quam si proferres ignota indictaque primus.
Publica materies privati juris erit, si
Non circa vilem patulumque moraberis orbem;
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres; nec desilies imitator in artum,
135 Unde pedem proferre pudor vetet aut operis lex.

Nec

133. NEC VERBUM VERBO CURABIS REDDERE] Ita nunc passim editores, *verbum verbo*; & eodem ordine bis profert Servius ad Aen. I, 227. & XI, I. Hieronymus ad Pammachium de optimo genere interpretandi: *Sed & Horatius vir acutus & doctus hoc idem in Arte Poëtica erudito interpreti praecepit, Nec verbum verbo curabis reddere fidus interpres.* Ubi obiter notandum, falli hic eruditissimum Patrem; ac male accepisse, quemadmodum & multi hodie, verba Flacci. Non enim praecepit Interpreti; verum praecepit Scriptori Tragico, *ne interpres velit esse.* Huc alludit & Boëthius in Porphyrium I, p. 46. *In quo quidem vereor, ne subierim fidei (lege fidi) interpretis culpam, cum verbum verbo expressum comparatumque reddiderim.* Alio tamen ordine verba collocant editiones principes, Venetae ambae & Lofcheriana, quibus accedunt veterrimi codices, Vossianus, Graevianus, Leidensis, Reginensis cum aliis Notis, ut & pluribus aliorum,

Nec VERBO VERBUM curabis reddere.

Utrum ex his auctor dederit, arbitrio aurium judicandum est. Claudius Quadrigarius apud Gellium IX, 13. *Mausius animo magis quam arte confusus scutum scuto percussit, atque statum Galli conturbavit.* Ita nunc quidem fertur: sed Regius Lutetiae codex cum altero Morelli scuto scutum ibi habent; & sic opinor alii. Livius de eadem pugna VII, 10. *Romanus, mucrone surrecto, cum scutum scuto imum perculisset.* Sic hodie editores: verum olim dederant, *cum scuto scutum imum*: quod & compositio videtur poscere. Cicero Tuscul. IV, 35. *Etiam novo quodam amore veterem amo-*

rem, tamquam clavo clavum ejiciendum putant.

135. UT SCRIPTOR CYCLICUS OLIM] Reginensis a manu prima, & Vossianus secundus,

Nec sic incipies, ut scriptor CYCLICUS olim.

Recte: quippe Graecis κύκλιοι scriptores illi dicuntur. Euripides Helena v. 1329.

ΚΥΚΛΙΩΝ χορῶν ἔξω παρθεναίων.

Aristophanes Nubibus:

ΚΥΚΛΙΩΝ τε χορῶν ἀτραυτοκάμπτας.

& Ranis:

ΚΥΚΛΙΟΙΣΙ χοροῖσι ὑπάδων.

& Avibus, ΚΥΚΛΙΑ μέλη, & Κυκλιοδιδάκταλας. Atque haec quidem ad Cyclios Melicos spectant; alii erant Cyclii Epici, qualem unum hic memorat Flaccus. Epigramma in Apollodori Bibliothecam:

Μὲ ΚΥΚΛΙΩΝ ζῆται πολύθρων τίχων. εἴς με γὰρ ἀθρῶν

Εὐρήσεις ἐν ἑμοὶ πάνθ' ὅσα κόσμος ἔχει.

Anthologia II, 40. In Poëtas:

Τῶς ΚΥΚΛΙΟΥΣ τῆτες, τῶς αὐτὰρ ἔπειτα λίγοντας

Μισὰ λαποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.

Et hi quidem interdum Κυκλιοὶ vocantur apud Graecos Scholiastas, si non mendosa sunt exemplaria, sed tutius est vetustiores sequi; & suavius sonat Cyclius olim, quam Cyclicus.

139. PARTURIENT MONTES] Ita codices nostri cum editis, excepto Regio, qui sine litura exhibet, ut & duo Pulmanniani,

PARTURIUNT montes, nascetur ridiculus mus. Valerius quidem Probus p. 1468. & Servius ad Aen. VIII, 83. *Parturient*, ut nunc quidem feruntur.

Nec sic incipies, ut scriptor Cyclius olim:
 FORTUNAM Priami cantabo, & nobile bellum.
 Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
 Parturiunt montes: nascetur ridiculus mus.

140 Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
 DIC MIHI, Musa, virum, captae post moenia Trojae,
 Qui mores hominum multorum vidit, & urbis.
 Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
 Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
 145 Antiphaten, Scyllamque, & cum Cyclope Charybdin.
 Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,

v. 136. VULG. CYCLICUS. 139. PARTURIENT. 141. POST TEMPORA.

Nec

runtur. Contra, S. Hieronymus contra Jovinianum lib. 1. *Non est contentus nostro, id est, humano more loqui: alius quiddam aggreditur.* Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Recte, & ita hic reponendum. Quippe illa omnia quae in V R I O desinunt, parturio, nupturio, micturio, esurio, quae Meditativa recte vocant Grammatici, etiam in primo tempore Futuri vim habent. Parturio perinde est ac si dicas, *meditor parere, inibi est ut pariam.* Ita quae Graeci επιθυμητικὰ Desiderativa vocant in ΕΙΩ exeuntia, qualia γαμνοςία, βρωσις, πολεμνοςία, χεισις, habere dicuntur επιφασιν τῆς μέλλουσας significationem futuri. Perperam igitur & indocte Librarii nostri, quia *Nascetur* continuo sequitur, Parturient eadem forma interpolaverunt. Nam id ipsum, o boni, quod quaeritis, jam habetis. Parturiunt enim idem est, ac jam parient: & sic mus nascetur. At si Parturient substituitis, hoc est, olim meditabuntur parere; quando erit obsecro, ut mus iste nascatur?

140. CAPTAE POST TEMPORA TROJAE] Codex pervetus Achillis Statii MOENIA, non Tempora; & ita noster Vigorniensis Moenia in contextu, Tempora inter lineas pro varia lectione ponit. Aufonius in Periocha I. Libri Odyssaeae:

Dic mihi, Musa, virum, capta post MOENIA Trojae

Qui mores hominum multorum vidit & urbes.

Ita codices Aufoniani; quod ex vulgatis Horatii libris Mariangelus Accursius primus interpolavit. Recte vero Maenia, quod figuratius & ποιητικώτερον & Captae Trojae moenia, pro capta: qua locutione nihil poetis frequentius. Unde vero talis lectio, nisi auctor dedisset, a Librariis exco-

gitari potuit? Post moenia capta, ut Virgil. XI, 279.

Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum Pergama.

Sabinus Epist. II.

Quicquid misse fuit post diruta Pergama.

Ovidius Fast. III, 438.

Fulmina post ausos caelum affectare gigantas

Sumta Jovi: primo tempore inermis erat.

Claud. Eutrop. II, 11.

veteri post obruta morbo

Corpora, Paeonias nequicquam admoveris herbas Equidem siquid hic mutatum vellem, Funera potius dicerem quam Tempora, ut Noster Carma. I, 8.

Sub lacrimosa Trojae Funera.

Lucretius V, 337.

Cur supera bellum Thebanum & funera Trojae

Non alias alii quoque res cecinere poetae?

Sabinus Ep. I.

Nunc primum Pallas verfae post funera Trojae

Visa mihi: medium temporis ira tulit.

145. ANTIPHATEN, SCYLLAMQUE, ET CUM CYCLOPE CHARYBDIN] Non ita belle disjungitur Scylla a Charybdi; & satis erat Charybdin ponere, ut Scylla agnosceretur. Quare nequeo non suspicari sic potius ab auctore fuisse;

Antiphaten CIRCAMQUE, & cum Cyclope Charybdin.

Nam nulla ibi miracula tam speciosa sunt quam Circae; quae homines in brutorum formas virga magica vertebat. Quaeant, quibus antiquorum codicum est copia.

Rrrr

154. S1

Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:
Semper ad eventum festinat; & in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit: & quae
150 Desperat tractata nitescere posse, relinquit:
Atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discrepet imum.
Tu, quid ego & populus mecum desideret, audi;

Si

154. SI PLAUSORIS EGES AULAEA MANENTIS]
Vide modo locum:

Si plausoris eges aulaea manentis, & usque

Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.

Numquam quisquam a me impetrabit, ut hanc inhonestam scabiem Horatio imputem: *Plausoris*, qui fedeat usque ad *Plaudite*. Sentis, opinor, rusticam inconcinnitatem. Et sane in plerisque codicibus illud *Plausoris* correctoris manum passum est. Graevianus primum habuit *plus oris*; Vossianus *Pluoris*: unus Oxoniensis *Plasoris*: in Reginenfi integrum verbum in litura demersum est, & suppositum alia manu *Plausoris*. Repone, eadem quidem sententia, verbo tamen hic commodiore,

Si FAUTORIS eges aulaea manentis, & usque

Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat.

Noster Epist. I, 18. v. 66.

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

& alibi, *Fautor Lucilii, Fautor veterum*. Utrumque junxit Epist. II, 1. v. 88.

Ingeniis non ille favet plauditque sepultis.

Quin in theatro *Fautor*, pariter ac *Plausor*. *Plautus* Prol. Amphit. v. 67.

Nunc hoc me orare a vobis iussit Juppiter,

Ut conquisitores singuli in subsellia

Eant per totam caveam spectatoribus;

Si cui FAUTORES delegatos viderint,

Ut iis in cavea pignus capiatur togae.

Virtute ambire oportet, non FAVORIBUS.

Sat habet FAVORUM semper, qui recte facit.

Tacitus Annal. XIII, 25. *Ludicram quoque licentiam & fautores histrionum velut in proelia convertit.* Et iterum 28. *Quod immodestos fautores histrionum & a praetore in vincula ductos sribunus omitti iussisset.* Cicero pro Roscio Comoedo c. 10. *Quod studium, & quem favorem secum in scenam attulit: Panurgus? Quod Roscii fuit discipulus, qui diligebant hunc, illi favebant.* Appuleius in Floridis: *Cum primis hoc spectandum esse, quid in Theatro deprehendas: nam si Mimis est, riseris; si Funere-*

pus, timueris; si Comoedia est, faveris; si Philosophus, didiceris.

715. MOBILIBUSQUE DECOR NATURIS DANDUS ET ANNIS] Ego vero quaeenam illae sint *mobiles naturae*, parum intelligo:

Aetatis cujusque notandi sunt tibi mores,

Mobilibusque decor naturis dandus, & annis.

Quippe variae hominum naturae, unde fit ut alii aliis iracundiores, audaciores, tardiores simus, adeo non sunt *mobiles*, hoc est, facile mutabiles; ut nulla quidem industria mutari possint. Eleganter Lucretius III, 308.

Sic hominum genus est: quamvis doctrina politos

Constituatur pariter quosdam, tamen illa relinquit

Naturae cujusque animi vestigia prima.

Nec radicibus evelli mala posse putandum est;

Quin proclivius hic iras decurrat in acres,

Ille metu citius paullo tentetur; at ille

Tertius accipiat quaedam clementius aequo.

Inque aliis rebus multis differre necesse est

Naturas hominum varias, moresque sequaces.

Vides naturarum singularum vestigia nulla doctrina nec institutione penitus deleri posse; tantum abest ut *mobiles* sint & se ipsae identidem mutant. Ovidius Epist. Hypermetrae v. 55.

Femina sum & virgo, natura mitis & annis:

Non facium molles ad fera tela manus.

mitis annis, quia *virgo*; mitis natura, quia *femina*: ut non magis natura, quam ipse sexus sit mobilis. Infinita sunt apud Philosophos, Cicero-nem praefertim, huc facientia; unde scias naturas & ingenia per totam vitam manere, studia & cupiditates pro aetate variare. Quorum igitur *Naturae* hic apud Nostrum, ubi varios tantum aetatum mores commemorat? Phidippus senex, Terent. Hec. II, 2.

Aliud sortasse alij viri est: ego sum animo leni natus;

Non possum adversari meis.

Antipho adolefcens, demissus; & timidus. Phorm. I, 4.

Non

- Si fautoris eges aulaea manentis, & usque
 155 Sessuri, donec cantor, Vos plaudite, dicat:
 Aetatis cujusque notandi sunt tibi mores,
 Mobilibusque decor, maturis dandus & annis.
 Reddere qui voces jam scit puer, & pede certo
 Signat humum; gestit paribus colludere, & iram
 160 Colligit ac ponit temere, & mutatur in horas.

V. 154. Vulg. SI PLAUSORIS. 157. DECOR NATURIS.

In-

Non sum apud me: Non possum immutari.
 Ea Phidippo lenitas, Antiphoni timiditas a natura erat. An tu omnes ideo senes in scenam induxeris lenes & obsequentes? juvenes autem, modestos, & meticulosos? Immo hoc ipso in loco praecipit Noster, ut *difficiles, queruli* inducantur senes, juvenes autem *sublimes, cupidi, feroces*. Ostendit *Antipho*, ait Donatus, *NATURAE suae timiditatem nullis adhortationibus ejici posse*. Vides jam aliud esse vitium aetatis, aliud naturae: & tam falso naturas mobiles hic dici, quam inepte cum annis & aetatum moribus conjungi. Et sensisse quidem haec incommoda videntur sagaciores Interpretum; dum sollicitae quaerunt & respondent, quid hic Naturae sibi velint. At Cl. Dacierius ita nulla hic difficultate offensus est, ut *bellum esse versum* exclamet, *Naturas* autem hic esse *Aetates*. Belle sane: tu tamen, si me audis; hoc bellum admiratori suo relinque, & sic ociosus reponere:

*Aetatis cujusque notandi sunt tibi mores;
 Mobilibusque decor, Maturis dandus & annis.*
 Maturis annis, hoc est seniorum, Mobilibus, hoc est juniorum, suis quibusque decor tribuendus est: quod quomodo fiat, per singulos aetatum gradus fufe mox persequitur. *Maturi*, inquam, anni sunt seniles & viriles. Noster supra v. 115.

*Maturusne senex, an adhuc florente juventa
 Fervidus.*
 & Carm. IV, 4.

Natosque maturosque patres.

Virgil. Aen. V, 73.

Hoc Helymus facit, hoc aevi maturus Aestes.

Ovid. Met. VIII, 617.

Lelex animo maturus & aevo.
 XIV, 617.

Remulus maturior annis.

XV, 210.

*Excipit Autumnus, posito fervore juventae
 Maturus mitisque inter juvenemque senemque.*

Tacitus Ann. I, 4. *Tiberium Neronem, maturum annis, spectatum bello*. Sic *matura aetas, maturitas aetatis, matura senectus*, passim. Cicero de Senectute c. 10. *Sua cuique parti aetatis tempestivitas est data: ut & infirmitas puerorum, & ferocitas juvenum, & gravitas jam constantis aetatis, & senectutis maturitas naturale quiddam habeat, quod suo tempore percipi debeat*. Ubi obiter nota illud *Constantis aetatis*; ut & infra c. 20. *Sunt & ineuntis adolescentiae studia; num ea constans jam requirit aetas, quae media dicitur? sunt etiam hujus aetatis: ne ea quidem quaeruntur a senectute*. Inde enim discas, quae & quamobrem *mobilis aetas* dicatur: *constans enim & mobilis sunt Opposita*. Cicero pro Q. Roscio. c. 16. *Venit ad Cluvium: quem hominem? levem? immo gravissimum: mobilem? immo constantissimum: familiarem? immo alienissimum*. Ergo ut *maturi anni* constantem & senilem aetatem, ita *mobiles* puerilem juvenilemque denotant. Virgil. Georg. III, 165.

*Jam vitulos hortare, viamque insiste domandi,
 Dum faciles animi juvenum, dum mobilis aetas.*
 Atque hanc equidem emendationem jam olim ex conjectura feceram; postea vero nactus Vigoricensis codicem, ut vidi, ut delectatus sum, cum inter lineas ibi pro varia lectione adscriptum reperi, *Aliter Maturis*. Codici igitur huic fidem habeat, qui argumentis & rationibus duci non potest. Quin & olim inter Scholiastas erant qui sic legerent, ut ex laceris illis reliquiis divinare possis. Enarrator Cruquianus: *Naturis] aliud enim puerum decet, aliud adolescentem, aliud Maturum senem*. Acron: *Puero, adolescenti, & MATURO seni* (sic ms. non sene) τὸ πικρὸν, id est, decorum cuique proprium tribuendum est. Profecto qui haec commentati sunt, non *naturis*, sed *maturis* interpretari jure videantur. Jam autem praeter sententiae virtutem, etiam compositionem hoc pacto dulciorem & nitidiorem esse, qui aurem purgatam habet facile agnoscat.

Inberbus juvenis, tandem custode remoto,
 Gaudet equis canibusque & aprici gramine campi;
 Cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
 Utilium tardus provisor, prodigus aeris,
 165 Sublimis, cupidusque, & amata relinquere pernix.
 Conversis studiis, aetas animusque virilis

Quae-

172. DILATOR, SPE LONGUS, INERS, AVIDUS-
 QUE FUTURI] Quid illud *spe longus* hic sibi velit,
 anxie quaerunt, neque se expediunt Interpretes.
 Experiamur & nos, si majorem forte lucem ob-
 scurissimae dictioni possimus affundere. Principio
 illud pro comperto habendum est, in his aetatum
 characteribus ut Aristotelem Naturae, ita No-
 strum Aristotelis vestigiis instituisse. Is igitur Rhet.
 II, 13. senes *δυσέλπιδες* esse tradit, hoc est, *de-*
sperantes, vix & tarde & tenuiter sperantes; idque
 cum ob *experientiam*, quod plerumque in vita male
 cecidisse meminerunt, tum ob *timiditatem*. Idem
 senectutis vitium & Cicero perstringit, Epist. ad
 Fam. II, 16. *Recordor enim desperationes eorum,*
qui senes erant, adolescente me. Eos ego fortasse nunc
imitor, & utor aeta is vitio. Spe longus itaque idem
 apud Nostrium notare debet, quod apud Graecum
δυσέλπις; id vero qui fieri possit, aut non
 contrarium potius significet, haud ita manifestum
 est. Phrasi quidem hac *spe longus* nemo quisquam
 qui hodie extant veterum usquam est usus: id
 tamen quodammodo aut pene certo quid sibi
 velit scire possumus, si *spes longa* quae sit semel
 rescierimus. Noster Carm. I, 4.

Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.

Jam te premet nox, fabulaeque Manes.

& I, 11.

Sapias, vina liques, & spatio brevi

Spem longam refeces: dum loquimur, fugerit in-
vida

Aetas.

Seneca Epist. XXII. *Facile est occupationes evadere;*
si occupationum praemia contempseris: illa sunt, quae
nos morantur & detinent. Quid ergo? tam longas
spes relinquam? ab ipsa messe discedam? Idem ali-
bi: O dementia in brevi aetate spes longas inchoan-
tium? Sic 'Ελπίδες μακροί. Plutarcho Περὶ τῆς εἰς
ἔργα φιλίας, p. 881. De muliere infantem alen-
te. Τίταν ταῦτα μισθῶν ἢ χρειῶν ἐκείνοις; ἀλλ' οὐδὲ
τοῖς νῦν οἱ γὰρ ἐλπίδες ἀδελφοὶ καὶ μακροί. Statius
 Theb. II, 321.

excedere animum dolor iraque demens;

Et qua non gravior mortalibus addita cura,
Spes ubi longa venit.

& I, 322. *eleganter;*

spes anxia mentem

Extrahit, & longo consumit gaudia voto:
 quod pari elegantia expressit & variavit Claudianus
 in Prob. & Olyb. v. 65.

non anxia mentem

Spes agit, & longo tendit praecordia voto.
 Juvenalis I, 133.

Vestibus abeunt veteres lassique clientes,
Votaque deponunt: quamquam longissima cenae
Spes homini: caulis miseris atque ignis emendus.
 Sallustius apud Servium: *Et Metello procul agente*
longa spes auxiliorum. In his omnibus locis *spes*
longa eadem est quae *sera, longinqua*, quae in
 longinquum extenditur. Tacitus Annal. XIII, 37.
Posse illi regnum stabile contingere, si omissa spe longin-
qua & sera, praesentem potioremq; sequeretur.
 Livius V, 6. *Insuescere militem nostrum, non solum*
parta victoria frui; sed, si res etiam lentior sit, pati
taedium, & quamvis serae spei exitum expectare.
 Statius Silv. II, 1. v. 52.

O ubi venturae spes non longinqua juvenatae?
 & Theb. XII, 339.

gratum est fortuna: peracta est

Spes longinqua viae.

Quamobrem, si *spe longus* (id quod ne dubitan-
 dum quidem est) is demum recte dicitur, qui *spes*
longas, longinquas, seras solet concipere; mini-
 me omnium hoc senibus competit, qui in extre-
 mo vitae curriculo non nisi *praesentes* & propin-
 quas audent assumere. *Spe longus* igitur alterius
 aetatis vitium notabit, minime senilis. Virgilius
 de juvene: X, 547.

Dixerat ille aliquid magnum, vimque adfore verbo

Crediderat, caeloque animum fortasse ferebat;

Canitiemque sibi & longos promiserat annos.

At senibus contra *spes curtae breviferae* sunt, in
 certae & necessariae mortis confinio positae: *ἐλπίς*
γὰρ τῶ μέλλοντός ἐστι, τὸ δὲ τῶ βίᾳ τῶ τῶν γερῶ-
των τὸ μέλλον ὀλίγον, ait Graecus; Spes siquidem
futuri est; at in vita senum quod futurum est, par-

v. 172.

Quaerit opes & amicitias, inservit honori;
 Commisisse cavet quod mox mutare laboret.
 Multa senem circumveniunt incommoda; vel quod
 170 Quaerit, & inventis miser abstinet, ac timet uti;
 Vel quod res omnis timide gelideque ministrat,
 Dilator, spe lentus, iners, pavidusque futuri;

V. 172. Vulg. SPE LONGUS, AVIDUSQUE.

Diffi-

vum est. Ubi nunc sunt, qui imperiose jubent *spe longus* δὲσσελπις accipere? sententia quidem hoc & natura ipsa jubet; verba vero retragantur & reclamant, immo contraria prorsus sunt; cum, ut satis jam vidimus, *spe longi* juvenes merito dicendi erunt, senes autem *spe breves*. Quid ergo? Hoccine ut Horatio credamus excidere potuisse? Tentandum certe aliquid est, si forte damnatum hominem & sub furca caedendum calumnia periculoque liberemus. Id quidem in propatulo est, LONGUS & LENTUS passim a Librariis permolari solere. Noster, ut vulgo nunc fertur, Epist. I, v. 21. *Dies longa*; sed ibi Barthii codex *lenta* praefert. Ovid. Fast. II, 722. *lentas moras*; ubi alii codices *longas*. Trist. IV, I, v. 86. *Tempora lenta*; sed plures ibi membranae *longa*. In Claudiani loco jam citato,

& longo tendit praecordia voto:

sunt ibi, quae *lento* exhibent, teste Heinsio: & pari modo variatum est in scriptis quibuscumque. Tu igitur, si Horatio faves, idem hoc in loco facinus admissum crede, & sic mecum restitue:

Dilator, *spe LENTUS*, inops, avidusque futuri.
Lentus siquidem tardus est, & *spe lentus* recte dicitur δὲσσελπις, qui tarde, aegre, difficulter ad spem erigi potest. Et *lenta* quidem *spes* utramque significat, & *longam spem* & *tardam*: & quae longe porrigitur, & quae diuturna mora trahitur, & quae tarde assumitur, & quae timide fovetur. Livius V, 5. *Brevis enim profecto res est, si uno tempore peragitur; nec ipsi per intermissiones has intervallaque lentiolem spem nostram facimus*. Idem VI, 8. *Quae postquam nulla eruptione impediri videt; minus esse animi ratus in hoste, quam ut in eo tam lentae spei victoriam expectaret*. Idem XXX, 28. *Quum assuescent per aliquot annos bellum ante oculos aliis atque aliis Italiae partibus lenta spe in nullum propinquum debellandi finem gerere*. Ovid. Heroid. II, 9.

Spes quoque *lenta* fuit: *tarde* quae *credita* laedunt, *Credimus: invita nunc & amante nocent*. In his locis *spes lenta* est, quae longa mora extrahitur: at alibi est, quae lente, segniter, & cun-

ctanter inchoatur. Idem Heroid. XVII, 107. ubi Helena Paridi:

Si te vidissem, primus de mille fuisset.

Judicio veniam vir dabit ipse meo.

Ad possessa venis praeceptaque gaudia serus.

Spes tua lenta fuit; quod petis, alter habet.

Ubi palam est, *spem lentam* esse, aut quae fero nimis & tarde incepta est, aut quae timide frigideque nutrita; ut sit aut *Priusquam* tu tardus *spem* mei aliquam cepisti, aut *Dum* dubitas, cunctaris, & cessas, alius te praevenit, & me uxorem duxit. Utrovis autem sensu, sive potius utroque, *spe lentus* erit δὲσσελπις, & ad senes pertinebit; qui & *tarde* & *timide* sperant omnia. LENTUS SPE, casu auferendi, vel *Lentus spei* casu patrio; *spe* enim, ne id forte nescias, genitivi casus poterit esse, ut alibi apud Nostrum *Constantis fide*, & sic apud alios. Silius Italicus III, 136.

Dum lentus coepti terra cunctaris libera.

Ita *Pronus spei*, Appul. Metam. III. & VIII. Ita *felix operum*, *laetus laborum*, & alia id genus Poëtis frequentissima. Verbo ut dicam, *Lentus spe* erit & tardus & timidus; *Longus* vero neutrum.

Ibidem v. 172. INERS, & AVIDUSQUE FUTURI.] Nondum nobis concessum est, pedem hinc proferre: quid enim illud obsecro est?

Dilator, *spe lentus*, iners, AVIDUSQUE FUTURI.

Interpretes quidem tam veteres quam novi, *futuri avidum* vitae cupidum accipiunt, ut idem sit quod Aristoteles dixerat, φιλόζωοι, καὶ μάλα ἐπι τῇ σελιευταίᾳ ἡμέρᾳ, *senes vitae appetentes, & praesertim sub supremo vitae die*; atque hoc dicto probe & egregie rem explicuisse se arbitrantur. At qui, o boni, unde nobis *futuri* perinde erit ac *vitae*? Certe qui *avidus futuri* est; & odit praesentia, & sperat in posterum meliora. An igitur *supremo die* senex est futurorum cupidus, cum mors adest prae foribus. & januam pulsat? quomodo igitur φιλόζωος? an ideo *futuri cupidus*, quia crastina semper meliora sperat? quomodo ergo δὲσσελπις? Haec inepta sunt & plane ἀσύστα. Ergo vero jam olim vidi legendum;

- Difficilis, querulus, laudator temporis acti
 Se puero, castigato cenforque minorum.
 175 Multa ferunt anni venientes comoda secum,
 Multa recedentes adimunt: ne forte seniles
 Mandentur juveni partes; pueroque viriles.
 Semper in adjunctis, aevoque morabimur aptis.
 Aut agitur res in scenis, aut acta refertur:
 180 Segnius irritant animos demissa per aurem;
 Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus, & quae
 Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
 Digna geri promes in scenam: multaue tolles
 Ex oculis, quae mox narret facundia praesens:
 185 Ne pueros coram populo Medea trucidet;

v. 158. Vulg. NEC.

Aut

Dilator, spe lentus, iners, PAVIDUSQUE futuri.
 postea in eximio codice Reginensi literam unam animadverti ante *avidus* jam erasam esse; quae nulla alia praeterquam *p* esse potuit. Noster Serm. II, 2. v. 110.

*An qui contentus parvo, metuensque futuri,
 In pace ut sapiens, aptaris idonea bello.*
 Evander senex apud Virgilium VIII, 580.
Dum curae ambiguae, dum spes incerta futuri.
 Lucretius III, 847. de Anima loquens:
*Praeter enim quam quod morbis cum corporis aegret,
 Advenit id quod eam de rebus saepe futuris
 Macerat, inque metu male habet, curisque fatigat.*

Ovid. Metam. VI, 137.

ne sis secreta futuri.

IX, 423.

*Venerem quoque cura futuri**Tangit.
 & XIII, 363.**Tu vires sine mente geris; mihi cura futuri est.*
 Noster Serm. I, 1.

haud ignara ac non incauta futuri.
 Omnia haec, ut vides, ad curam & metum futuri spectant. *Pavidus ergo futuri*, id ipsum quod Aristoteles de Senibus tradit, *οὐλοὶ καὶ πάντα προσβητικοί*, *meticulosi & de omnibus futuris paventes.* Attende autem, ut pulchre jam omnia sibi con-

veniant, & eodem colliment: *dilator, lentus spe, iners, futuri pavidus*: nempe hic habes, cunctationem, segnitiam, timiditatem, desperationem, propinqua & cognata vitia. At illa quam incommode conjunguntur, *iners & avidus*? siquidem inertis est, nihil cupere. Postremo ipsa, ni fallor, dictio a natura & sensu abhorret, *Avidus futurorum* fortasse dici potest, qui rerum novarum cupidus est, cui praesentia displicent aut in fastidio sunt: at *avidus futuri*, ubi *Temporis* opinor subauditur, nemo hominum aut fuit aut dictus est. Quod si idem esse futuri ac futurorum contendere; at non aetatis demum id vitium erit, verum indolis aut conditionis: neque senibus magis, immo minus conveniet, quam natu minoribus.

185. NEC PUEROS CORAM POPULO] Ita hodie NEC passim circumfertur; at editiones veteres, Bersmanni codices tres, nostrique praeter duos ex recentissimis omnes, NEC; quam veram esse lectionem locus ipse demonstrabit;

*multaque tolles
 Ex oculis, quae mox narret facundia praesens;
 NE pueros coram populo Medea trucidet.*

Tolles, inquit, ex oculis: *ne, i.e. mi*, coram populo nefaria illa & atrocia & incredibilia ostendantur. Ut paullo ante v. 176.

*Multa ferunt anni venientes comoda secum,
 Multa recedentes adimunt; NE forte seniles
 Mandentur juveni partes.*

Vide

Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
 Aut in avem Procne vertatur, Cadmus in anguem.
 Quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
 Neve minor, neu sit quinto productior actu
 190 Fabula, quae posci volt, & spectata reponi.
 Nec Deus interfit, nisi dignus vindice nodus
 Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
 Actoris partes chorus, officiumque virile
 Defendat: neu quid medios intercinat actus,
 195 Quod non proposito conducatur & haereat apte.
 Ille bonis faveatque & consilietur amice,
 Et regat iratos, & amet pacare tumentis:
 Ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem

V. 197. Vulg. PECCARE TIMENTES.

Justi-

Vide Serm. I, l. v. 94. Amat hanc conjunctionem Horatius.

197. ET REGAT IRATOS, ET AMET PECCARE TIMENTES.] Sic quidem editiones omnes, sed, aut valde fallimur, aut gemino mendo laborat locus hic de Choro:

*Ille bonis faveatque & consilietur amico,
 Et regat iratos, & amet peccare timentes:
 Ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem
 Justitiam legeque, & apertis otia portis.*

Qui Graecos Tragicos & Senecam versaverunt, nihil in his haerebunt, quantum ad rem attinet: est vero quod in dictione jure vituperemus. Quinam enim illi sunt peccare timentes? non a bonis, opinor, diversi sunt. At jam dixerat faveat bonis, quod aut idem aut plus est, quam amet bonos. Quid igitur novi ad sententiam haec conferunt? Noster Epist. I, 16. v. 52.

*Oderunt peccare boni, virtutis amore:
 Tu nihil admittes in te, formidine poenae.*

Ubi boni, ut vides, oderunt peccare: prava vero & servilia ingenia timent peccare: illos amor virtutis retinet, hos poenae formido coercet. Quid ergo? Jubesne ut hos chorus amet & laudet? Quid, quod ipsum illud *Amet* nimis inops & languidum videtur; neque attingit ad felicitatem Horatianam. Praecipit enim, quid chorus dicat, non quid sentiat; quid laudet, cui faveat & consilium det, non quem amet: quod, cum intra pectus versetur, nihil ad spectatores attinet. Facessant

igitur haec; & meliora illa reponantur,

Et regat iratos, & amet PACARE TUMENTES.
Pacare Manuscripti aliquot Statii, unusque Cru-
 quii exhibet: Graevianus *Pecare*, prope verum.
 At Pulmanni liber utrumque praefert, *Pacare tu-*
mentes. Regat, inquit, iratos, & amet, sive so-
 leat, tumentes lenire, *pacare*, sive placare; nam
 haec unum fere idemque sunt, & variant plerum-
 que codices scripti. Noster Serm. II, 8. 5.

*Quae prima iratum ventrem placaverit esca,
 ubi quinque ex nostris placaverit habent, septem
 pacaverit.* Virgil. Aen. I, 142.

Sic ait, & dicto citius tumida aequora placat.

Claudianus IV. Conf. Hon. v. 225. de Virtute:

*Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoveris
 ante*

*Semet, & incertos animi pacaverit aestus,
 Inveniet.*

Recte vero *Irati & Tumentes* junguntur. Virgil.
 VIII, 40.

*Nec belli terrere minis, tumor omnis & irae
 Concessere deum.*

ubi vet. edd. male *timor*. Expressit hic Virgilium
 Statius, Theb. V, 435. de Minyis Lemnum ad-
 venientibus.

*Eminus abrupto quatiant nova litora saltu,
 Magnorum decora alta patrum, jam fronte sereni,
 Noscendique habitu, postquam tumor iraque cessit
 Vultibus.*

Ita legendum, non *timor*, quod & editi & quat-
 tuor

- Justitiam, legesque, & apertis otia portis:
 200 Ille regat conmissa, Deosque precetur & oret,
 Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
 Tibia non, ut nunc, orichalco juncta, tubaeque
 Aemula; sed tenuis simplexque foramine paucō,
 Aspirare & adesse choris erat utilis, atque
 205 Nondum spissa nimis complere sedilia flatu:
 Quo sane populus numerabilis, utpote parvus
 Et frugi castusque verecundusque coibat.
 Postquam coepit agros extendere victor, & urbem
 Laxior amplecti murus, vinoque diurno
 210 Placari Genius festis inpune diebus;
 Accessit numerisque modisque licentia major.

v. 202. Vulg. VINCTA. 209. LATIOR.

In-

tuor nostri codices exhibent. Virgilius VI, 407.
 de Charonte:

tumida ex ira tum corda residunt.

& ibidem 49. de Sibylla:

Sed peccius anhelum, Et rabie fera corda tument.

Noster supra v. 64.

Iratusque Chremes tumido delirigat ore.

Seneca Thyeste. 519.

Ponatur omnis ira, & ex animo tumor

Erasus abeat.

& Phoeniss. 352.

Tumet animus ira, fervet immensum dolor.

Capitolinus in Pertinac. c. 11. Sed cum unus e Tun-
 gris in iram & tumorem milites loquendo adduxis-
 set. Ita recte emendavit Salmastius, cum vulgo ef-
 fet timorem. Livius XXXI, 8. Multis in Italia con-
 tactis gentibus Punici belli societate, iraque inde tu-
 mentibus. Lactantius De ira Dei c. 18. Dedisset
 irae spatium; ut residente per intervallum temporis
 animi tumore, haberet modum castigatio. Arnobius
 lib. I. Nullus tumor indignationis in diis est. Quinti-
 lianus Declam. XIII. Etiam si diversis regibus (a-
 pum) coorta seditio ad bellum inflammavit iras,
 exiguo pulvere vel unius poena ducis resedit omnis
 tumor. Seneca de Ira III, 2. Rabies infanda civita-
 tem tulit, nec datum tempus, quo resideret tumor
 publicus. Stautus Theb. IX, 79. de Polynice manus
 sibi illaturo.

exuerat vagina turbidus enssem,

Aptabatque neci: comites tenere, socerque

Castigat, bellique vices ac fata revolvens,
 Solatur tumidum.

Ubi solari tumidum plane idem est ac pacare tu-
 mentem: & ut iterum discas quam proclive ef-
 fet Librariis locum hunc Flacci interpolare, co-
 dex Stauti Petrensis tumidum nobis & hic obtrudit.
 Jure igitur, opinor, lectionem hanc adscivimus:
 quam ne forte incuses ut nimis prope ad iratos
 accedentem, & bis fere idem dicentem (etsi &
 hoc inique feceris) scias tumentes hic non ira mo-
 do, sed dolore ac quavis recenti animi commo-
 tione recte accipi; immo ubi varius & mixtus est
 aestus irascentis, dolentis, pudentis, dedignantis:
 ubi, ut in Turno Mezentioque,

aesuat ingens

Uno in corde pudor, mixtoque insania luctu.

Ita tumor de dolore & luctu Cicero Tuscul. III,
 12. Et quidem inveterato malo, cum tumor animi
 resedisset. Et 31. Erat enim in tumore animus, &
 omnis in eo tentabatur curatio. Et IV, 29. In Con-
 solationis libro, quem in medio moerore & dolore
 conscripsimus: quodque vetat Chrysippus ad recentes
 quasi tumores animi remedium adhibere, id nos fe-
 cimus. Hos igitur pacare amat Chorus, non iras-
 centes modo sed & dolentes: Claudianus XLIX.
 de fonte Apono:

Pacaturque aegro luxuriante dolor;
 immo & mesuentes quoque; ut qui velit, etiam
 illud vindicare possit, Et amet pacare timentes,
 quod plures codices agnoscunt. Seneca Epist.
 LIX.

- Indoctus quid enim saperet liberque laborum,
 Rusticus urbano confusus, turpis honesto?
 Sic priscae motumque & luxuriam addidit arti
 215 Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem:
 Sic etiam fidibus voces crevere severis,
 Et tulit eloquium insolitum facundia praeceps:
 Utiliumque sagax rerum, & divina futuri,
 Sortilegis non discrepuit sententia Delphis.
 220 Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
 Mox etiam agrestis Satyros nudavit, & asper
 Incolumi gravitate jocum tentavit: eo quod
 Inlecebris erat & grata novitate morandus
 Spectator functusque sacris, & potus, & exlex.

Ve-

LIX. Nil stultitia pacatum habes; tam superne illi
 metus est, quam infra: utrumque trepidat latus.
 Et huc trahi forte potest illud Manilii, IV, 182.

Et pacare metu silvas, & vivere rapto.

202. TIBIA NON, UT NUNC, ORICHALCO VIN-
 CTA] Illud VINCTA recentioribus magis placuit;
 at editiones vetustae cum majore parte membra-
 narum JUNCTA praeferunt: quorum utrumque,
 tam sensu confimile, quam literarum ductu vide-
 tur. Tibia vero haec, quam simplici opponit, ex
 variis materiis composita vel inde existimanda est.
 Malumus igitur JUNCTA; sive ferruminatam,
 sive alio modo aptam & compactam intelligis.
 Plinius Hist. XXXIII, 5. Plumbum nigrum albo
 jungitur, ipsumque album sibi oleo. Et iterum
 XXXIV, 16. Jungi inter se plumbum nigrum sine
 albo non potest, nec hoc ei sine oleo. Ubi Jungi ac-
 cipe, ferruminari. Digest. VI, 1. 23. Cassius dicit,
 si statuæ suae ferruminatione junctum brachium sit,
 unitate majoris partis consumi. Virgil. Eclog. II.

Pan primus calamos cera conjungere plures
 Instituit.

Et Eclog. III.

aut unquam tibi fistula cera

Juncta fuit.

Joannes Saresb. Prologo VI. Polic. Nam quis a
 semipagano tibiam orichalco junctam & aemulam
 tubae grandioris exspectet? Vide ad Carm. III, 19, v. 17.

209. ET URBEM LATIOR AMPLECTI MURUS] Ita
 editi scriptique LATIOR; sed id perinde est, ac
 Crassior, quod minime hic vult Horatius. Curtius

lib. V. de muro Babylonis: Spatium triginta &
 duorum pedum in latitudinem amplectitur. Hygi-
 nus Fab. CCXXIII, de eodem: Murus in Baby-
 lonia, quem fecit Semiramis, latum pedes XXV,
 altum pedes LX. Juvenalis XII, 39.

Confusus ligno, digitis a morte remotus
 Quattuor; aut septem, si sit latissima teda.

Repono igitur, minima mutatione;

Postquam coepit agros extendere victor, & urbem
 LATIOR amplecti murus.

Latus pro Laxus passim interpolant Librarii:
 Ovidius Fast. II, 456. & Amor. II, 10, v. 18.

Carceris Aeolii janua laxa patet.

Et medio laxe ponere membra toro.

Ubi major pars codicum lata & late exhibent.
 Aurelius Victor in Aureliano: Muris urbem quam
 validissimis laxiore ambitu circumsepserat. Victor
 Schotti in eodem: Hic muris validioribus & laxio-
 ribus urbem sepserat. Quintilianus Declam. XII. Ex-
 hausta est civitas funeribus, & desolatae domus, tri-
 ste florentis quondam fortunae indicium, LAXI MURI.
 Seneca de Beneficiis VII, 10. Aedificia privata laxi-
 tatem urbium magnarum vincunt. Consol. ad
 Marciam, c. 17. Videbis Syracusas, ipsam ingentem
 civitatem, laxius turritam, quam multarum urbium
 fines sunt. Ita Cicero, Laxe habitare: Velleius
 Patere. II, 8. Quo laxior fieret ipsius domus. Plinius
 Hist. VI, 27. Charax, oppidum Persici sinus inti-
 mum — III. mill. pass. laxitate. Recte igitur,
 Laxior murus amplecti coepit, hoc est, amplior,
 spatiosior.

Ssss

260. IX

- 225 Verum ita riores, ita commendare dicacis
 Conveniet Satyros, ita vertere seria ludo;
 Ne quicumque Deus, quicumque adhibebitur heros
 Regali conspectus in auro nuper & ostro,
 Migret in obscuras humili sermone tabernas:
- 230 Aut, dum vitat humum, nubes & inania captet.
 Effutire levis indigna Tragoedia versus,
 Ut festis matrona moveri iussa diebus,
 Intererit Satyris paullum pudibunda protervis.
 Non ego inornata & dominantia nomina solum
- 235 Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo:
 Nec sic enitar tragico differre colori;
 Ut nihil interfit, Davusne loquatur & audax
 Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
 An custos famulusque Dei Silenus alumni.
- 240 Ex noto fictum carmen sequar: ut sibi quisvis
 Speret idem; sudet multum, frustra que laboret
 Ausus idem. tantum series juncturaque pollet:

Tan-

260. IN SCENAM MISSOS MAGNO CUM PONDERE
 VERSUS] Hic locus, si quis alius in hoc auctore, non
 parum, ut ait ipse, D. Heinsium exercuit:

Hic & in Acci

Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.
 In scenam missos magno cum pondere versus,
 Aut operae nimium celeris cura que carentis,
 Aut ignoratae premit artis crimine turpi.

Rem tandem expedire sibi visus est, mutata di-
 stinctione,

apparet rarus: & Enni

In scenam missos magno cum p. &c.

Ego vero, quid profit, aut ut laboranti loco me-
 deatur haec distinctio, nullus video. Ligat qui-
 dem & coagmentat orationem, dissolutam alio-
 quin & hiantem: ipsam vero difficultatem inta-
 ctam relinquit. Hic, inquit, pes Iambus, rarus ap-
 paret in Accii trimetris; & premit versus Enni crimine
 ignoratae artis. Quid narras? An versus aut sciunt,
 aut ignorant artem metricam? Quis ita sensit,
 quis umquam sic locutus est? Illud quoque quale

est? premit versus crimine operae celeris & negligenti-
 is. An versus se ipsi faciunt, & metri curam ha-
 bent; ut crimen incuriae ipsis, non auctori im-
 pingatur? Iambus vero, inquit, accusat versus
 cum magno pondere missos: quomodo sodes is ac-
 cusat aut crimine premit, qui non apparet? Haec
 & in vulgata & in Heinsiana distinctione vitia
 sunt; qualia quidem nec defendi nec excusari
 possunt. Tu vero lege mecum & distingue,

Hic & in Acci,

Nobilibus trimetris apparet rarus & Enni.

In scenam MISSOS CUM MAGNO pondere versus

Aut operae nimium celeris, &c.

Cum Iambus, inquit, ex artis & musicae ratio-
 ne ter in unoquoque trimetro apparere debeat,
 in secunda scilicet & quarta & sexta sede; ne-
 glexerunt hoc poetae veteres Accius, Ennius ce-
 terique; contenti enim sextum modo pedem Iam-
 bum facere (sine quo nullum versus vestigium
 esset) in ceteris fusque deque habuerunt: adeo ut
 Iambus extra pedem ultimum rarus apud illos
 appa-

- Tantum de medio sumtis accedit honoris.
 Silvis deducti caveant, me iudice, Fauni,
 245 Ne velut innati triviis, ac pene forenses,
 Aut nimium teneris juvenentur versibus umquam,
 Aut imunda crepent ignominiosaque dicta.
 Offenduntur enim, quibus est equus, & pater, & res;
 Nec, si quid fricti ciceris probat & nucis emtor,
 250 Aequis accipiunt animis, donantve corona.
 Syllaba longa brevi subjecta vocatur Iambus,
 Pes citus: unde etiam Trimeteris adcrefcere jussit
 Nomen iambeis, cum senos redderet ictus
 Primus ad extremum similis sibi: non ita pridem,
 255 Tardior ut paullo graviorque veniret ad auris,
 Spondeos stabilis in jura paterna recepit
 Commodus & patiens; non ut de sede secunda
 Cederet aut quarta socialiter. hic & in Acci
 Nobilibus trimetris apparet rarus, & Ennî.
 260 In scenam missus cum magno pondere versus,

v. 260. Vulg. MISSOS MAGNO CUM P.

Aut

appareat. Sic in his Ennii Accique apud Cicero-
 nem:

Argo, qua vestî Argivi delecti viri:

Colchis imperio regis Peliae per dolum:

Erumbunda ex alto ingenti sonitu & spiritu:

Ita dum Interruptum credas nimbum volvier:

in his inquam, omnibus nullus est Iambus, præ-
 terquam in loco sexto. At, inquit Noster, hu-
 jusmodi versus, cum magno spondeorum vel Ana-
 pæstorum pondere in scenam missus, premit scripto-
 rem aut incuriae crimine, aut ignorantiae. Ve-
 rum quidem hoc est: non tamen ignorantia, sed
 negligentia & spe veniae peccabant veteres. Cum
 enim Latinus sermo pauciores habeat breves syl-
 labas, quam Graecus: qui primi Graeca verte-
 runt, labore & difficultate territi, simulque &
 spectatorum imperitia fidentes atque abutentes,
 spondeos passim pro Iambis intruserunt. Cumque
 in re nova nemo esset qui correctius scriberet;
 sine comparatione pulchriorum vel deformia illa
 fati pulchra videbantur,

Et data Romanis venia est indigna poetis.

Postea tamen sub Horatii aetate, cum Graeca
 passim in manibus esse coeperunt, non ulterius
 aequis auribus accipiebantur tarde volentes spon-
 dei, sed coacti sunt poëtae ad artis legem & nor-
 mam Graecorum modulatus scribere. Quod cum
 ex Senecae Tragoediis jam licet cognoscere, tum
 ex Fragmentis quae ex Ovidii, Varii, Gracchique
 Fabulis hodie supersunt. Ovidius Medea, apud
 Quintil. VIII, 5.

Servare potui, perdere an possim rogas?
 Varius Thyeste, ibid. III, 8.

Jam fero infandissima,

Jam facere cogor.

Gracchus Thyeste, apud Priscianum VI. p. 719.

Morsit sequentis humidum plantas humum.

Ita legendum arbitror, non *plantis*. *Humum* no-
 minativus est, generis neutrius. Idem Atalanta,
 ibidem p. 683.

O grata cardo, regium egressum indicans.

Hi trimetri, qui soli nunc restant ex Horatio sup-
 pari-

Aut operae celeris nimium curaque carentis,

Aut ignoratae premit artis crimine turpi.

Non quivis videt inmodulata poemata iudex:

Et data Romanis venia est indigna poetis.

265 Idcircone vager, scribamque licenter? ut omnis

V. 265. Vulg. AN OMNES.

Vi-

paribus Tragicis, exactissime servant leges Graecorum; ut ex his de integris Fabulis idem existimare liceat. Vides jam, opinor, claram liquidamque esse quam dedimus emendationem,

In scenam missus cum magno pondere versus.

Ubi insuper *cum magno pondere* ex omnibus scriptis & nostris & Bersinanni adicivimus. *Minus scite codices*, CUM MAGNO PONDERE, inquit Bersinannus: non advertit scilicet & alias sic solere Nostrum (vide Serm. I, 10. v. 49.) & hic Venerem quandam in ipsa pronuntiatione studio quaesitam esse: *Cum magno pondere*; quae dum profers, ipsum illud pondus & lente ambulantes spondeos voce & spiritu perferentis. Lapsus autem graviter est optimus Victorius ad Ciceronis Fam. V, 2. ubi ex manuscriptis quibusdam reponi hic jubet,

hic & in Acci

Mobilibus trimetris apparet rarus & Enni.

Nihil infelicius dici potuit. Esto enim ut Iambi five Trimetri, ubi puri sunt, citi, celeres, mobiles, praepetes appellentur: at hic utique, ubi rarus iste pes Trimetros ingreditur, sed stabilibus spondeis loco cedere cogitur; tantum abest ut *mobiles* & incitati fiant Trimetri Enniani, ut tarde, lente, graviter, ponderose incedant, quod ipsum hic queritur & vituperat Flaccus. Recte igitur *Nobilibus*; *εὐνοῦχαις*; quos isti fautores & admiratores veterum in caelum ferebant. Ceterum hunc locum diu correxeram; cum postea deprehendi, & Theodorum Marcilium illud *MISSUS* priorem ex conjectura dedisse, & Cl. etiam Dacierium in illius sententiam recte & prudenter concessisse.

265. SCRIBAMQUE LICENTER, AN OMNES VISUROS PECCATA] Difficilis locus, & ab Interpretibus vexatus; quique eos vicissim multum torfit & frustratus est:

Et data Romanis venia est indigna poetis.

Idcircone vager, scribamque licenter? an omnes

Visuros peccata putem mea; tutus & intra

Spem veniae cautus? vitavi denique culpam,

Non laudem merui:

Ubi Grifolus, Luifinus, & Marcilius aliam distin-

ctionem inducunt,

an omnes

Visuros peccata putem mea; tutus & intra

Spem veniae cautus, vitavi denique culpam.

Rectior quidem haec, quam quae hodie circumfertur: neque tamen difficultatem tollit. Nimirum legendum erat *UT* pro *AN*, quod & codex Statii exhibet, & Battelianus noster pro varia lectione profert:

Idcircone vager, scribamque licenter? UT omnes

Visuros peccata putem mea, tutus & intra

Spem veniae cautus?

Quod Statius in hanc sententiam explicat; *Itane licenter scribam, contemtis omnino & disjectis numeris, ut omnes id & sentiant & ignoscant tamen.* Non perferentis vir eruditus *UT* poni hic pro *Quamvis*, *licet*, *posito* & *concesso*: quo sensu infinitis locis apud scriptores occurrit: Ovid. Epist. Didus v. 15.

Ut terram invenias, quis eam tibi tradet habendam?

Ergo hoc voluit Horatius: Indigna venia data est inmodulatis Trimetris; non omnes auditores peccatum sentiunt, & qui sentiunt, ignoscunt. quid tum? *Ideone* sciens prudensque ab artis praeceptis *vager*, & *scribam licenter? tutus* nimirum futurus, & *intra spem veniae cautus*, quam *omnes putem peccata mea visuros?* minime vero: nam, utcumque haec metri vitia condonari & ignosci soleant, at certe eo pacto *culpam* tantummodo *vitavi*, veniam modo impetravi; *non laudem merui.* Vos vero, O Pifones, quibus virtus est animusque ad laudem erectus, *exemplaria Graeca studiose legite* atque imitamini. Clara profecto haec est, & egregia sententia; unde & Grifoli ceterorumque interpunctio facile redarguit; & Lambini gravis error refutatur, qui fidenter interpolabat,

an omnes

Visuros peccata putem mea, tutus & EXTRA

Spem veniae cautus?

Et sane, si *AN* hic legeris, & oppositionem in his esse finxeris, *Scribamne licenter: an contra non peccabo spe veniae; quandoquidem omnes mea peccata visuros putem*, speciem veri habebit Lambini cor-

Vifuros peccata putem mea; tutus & intra
Spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
Non laudem merui. vos exemplaria Graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.

270 At vestri proavi Plautinos & numeros &

v. 270. Vulg. NOSTRI.

Lau-

correctio. Verum haec interpretatio cum sequentibus pugnat: qui enim accurate scribit, omni peccatorum venia sibi praecisa, non culpam modo vitat, sed & laudem meretur. Nimirum ea, quam jam adsciscimus, lectio sola rem omnem expedit: *Tutus* & in tantum, eatenus, haecenus *cautus*, ut veniam non desperem, *et* si omnes mea peccata animadversuros existimem. Vides jam, quid sibi velit *Intra spem veniae cautus*. At mirificus plane est Dacierius, qui Lambini quidem enarrationem sequitur, retinet tamen *INTRA*; contenditque *Intra spem*, perinde esse ac *Extra spem*, five *sine spe veniae*. Arrigamus aures: ut novum hoc & inauditum vel fero discamus. Sic, inquit, apud Florum *intra gloriam* idem est ac *sine gloria*. Hoc vero vix minus admirandum est, quam illud alterum. Videamus locum I, 3, ubi de Horatio agitur, qui sororem post ejus victoriam flentem ferro occiderat; *Citavere leges nefas: sed abstulit virtus parricidam; & facinus INTRA GLORIAM fuit*. Quid ergo? an hoc *sine gloria* interpretabimur? haud vidi magis. Immo idem hic *Intra*, quod ubique alias significat. *Facinus intra gloriam* fuit, non excessit victoriae gloriam, obruebatur & extinguebatur a gloria, sic ut reus absolveretur. At si *sine gloria* erat facinus; mirum adeo ni reus damnaretur. Faceffant igitur febriculosae explicationes; & vera lectione reperta conquiescamus: quam & Scholiastae olim Acroni cognitam & probatam conjicere licet. Sic enim ille enarrat: *An debeo securus esse, data venia, QUAMVIS palam erunt peccata mea?* Certe qui haec commentabatur, non AN, verum UT, sicut nos hodie, legebat.

270. AT NOSTRI PROAVI PLAUTINOS] Ita nunc fere editores, *Nostri proavi*: cum & editiones principes & omnes fere omnium membranae, nostrae certe meliores, Graevianae, Vossianae, Leidenses, Reginenses cum aliis habeant, *At VESTRI proavi Plautinos & numeros & Laudavere sales; nimium patienter utrumquo, Ne dicam stulte, mirati.*

Quid autem attinet a codicum auctoritate discere; ut lectionem, si non deteriorem, at certe nihilo meliorem adoptemus? *Vestri proavi*, o Pi-

sones; nam hos jam compellaverat:

Vos exemplaria Graeca

Nocturna versate manu, versate diurna.

At vestri proavi Plautinos &c.

Nihil profecto hic est, quod quempiam offendat. At illud *Nostri proavi* magna circumveniunt incommoda. Quippe omnium se cachinnis exposuisset Noster; si patre libertino, homine Graeculo, ut equidem puto, vel Syro forte aut Afro natus, *Nostros* proavos seu incaute five gloriose dixisset: quasi ipse Paulus vel Messalla vel Pompilius sanguis esset. Id quod olim Victorius Lambinusque recte judicant. At manum injicit Theodorus Marcilius, qui, *Perperam*, ait, *correxere VESTRI: nam civi & equiti & tribuno militum fas erat dicere Nostri proavi; quemadmodum Seneca, quamquam Iberici generis, Nostri majoribus dixit*. Atqui, o bone, non *vestri*, sed illud tuum *Nostri* a correctoribus est; cum & scripti libri & primitus cusiprius agnoscant. Senecae vero dictum huc pertrahere, & ut par vel simile huic proponere, cujus est iudicii? Epist. I. ad Lucilium: *Tu tamen malo serves tua, & bono tempore uti incipias: nam, ut visum est majoribus nostris, sera parsimonia in fundo est*. Quinam hic *Majores*? an dictum hoc vetus, ex Hesiodo ductum, ad solos Romanos attinebat? verum, esto ut ad eos solos: Seneca, ut notum est, equestri genere est ortus, Cordubae, coloniae veteris Romanae, ob primorum colonorum nobilitatem Patriciae cognominatae; ut nihil obftet, quin Senecae majores vel a Regibus usque Romani fuerint. Hunc tu in Familiae quaestione Nostro comparas, qui, *nullis majoribus ortus*, primus suorum ingenuus erat? Immo ut scias quo hominum risu, quo suo stupore *Nostri proavi* dicturus hic esset Flaccus; vide modo Vopiscum locum in Caro Cap. 4. ubi contra eos qui Carum Mediolanensem fuisse tradiderant, *Ipse*, inquit, *ut epistola ejus indicat, Romanus vult videri*. Verba Epistolae sunt; *Majores NOSTRI Romani illi principes &c*. Et mox, *Fac igitur majoribus NOSTRIS, id est Romanis non discrepemus viris: ad quae Vopiscus, Vides, ait, quod tota epistola majores suos Romanos vult intelligi*. Hoc, opinor, exemplo, si

- Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
 Ne dicam stulte, mirati: si modo ego & vos
 Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
 Legitimumque sonum digitis callemus & aure.
 275 Ignotum Tragicæ genus invenisse Camenæ
 Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis
 Qui canerent agerentque, peruncti faecibus ora.
 Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
 Aeschylus & modicis instravit pulpita tignis,
 280 Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
 Successit vetus his Comoedia, non sine multa
 Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim
 Dignam lege regi: lex est accepta: chorusque
 Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

v. 277. Vulg. QUAE CAN.

Nil

nostros proavos Flaccus appellasset, qui olim in scena Plautinas fabulas admirati sunt, utique majores suos Romanos voluisset intelligi. Sed totam hanc quaestionem ut inutilem rescindit Dacierius: mirum Nostri legendum esse; non tamen Horatii haec, sed Pisonum esse verba, qui priora illa de exemplaribus Graecis evolvendis impugnant: quibus ille continuo respondet, *Nimium patienter utrumque &c.* Atque hoc demum ille pacto miram quandam huic loco venerem accrescere putat. Suum scilicet cuique est iudicium. Nam quod huic tam venustum est, a Grifolo olim excogitarum, Victorio duriusculum visum est, Var. Lect. XV, 13. Adde vero, si vis, & absurdiusculum videri; praeter cetera enim, quae mitto, vide modo illa quae sequuntur;

nimium patienter utrumque

Ne dicam stulte, mirati; si modo ego & vos

Scimus inurbanum lepido seponere dicto, &c.

Attende fodes ad illud *Vos*, o Pisones. Perquam scilicet venuste respondet Noster; si eos qui (ut vult Dacierius) jam Plautum Graecis opposuerant, eos inquam ipsos statim appellat, ut secum sentientes & Plautum haud magni aestimantes.

277. VEXISSE POEMATA THESIS QUAE CANERENT] Locus hic ab annis amplius mille turpissimo mendo inquinatus, si mea opera tandem emaculetur pristinumque & sanum colorem recipiat, ecquid erit a lectore pretii? Contemplemur,

qualis hodie circumfertur;

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camenæ

Dicitur, & plaustris vexisse poemata Thespis,

Quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.

Ita omnes ubique scripti editique exhibent: ita citat Diomedes Grammaticus p. 485. ita Donatus Prolegomenis ad Terentium, ubi tres vetustas ante annum MD editiones consulens nihil a recepta lectione diversum reperi. Quale tamen obsecro illud est, *vexisse plaustris POEMATA?* hoc est, ut enarrat Acron, *Tam multa scripsisse, quae posset plaustris advehere.* Mirum hoc profecto: poteratque Thespis, ut postea Cassius Helveticus, capsis librisque propriis comburi ac funerari, quo heres ligna lucraretur. Verum esto, ut tot poemata scripserit: quid opus, ut ea plaustris circumveherentur? an ex libro tum recitabant actores fabularum? Ridiculum: ne postea quidem hoc factum est, cum poëtae suas Tragoedias scripto vulgarent. At nihil quicquam literis mandasse Thespin, quæque illi tribuunt Plutarchus, Pollux, Clemens Alexandrinus, & Noster adeo ipse Epist. II, v. 163. ubi populum narrat Romanum post Punica demum bella coepisse quaerere,

Quid Sophocles & Thespis & Aeschylus utile ferrent,

omnia ista spuria & ab Heraclide Pontico supposita esse, multis argumentis ostendi in Dissertatione ad Phalaridis Epistolas; quam qui potest aut

va-

- 285 Nil intentatum nostri liquere poëtae:
 Nec minimum meruere decus, vestigia Graeca
 Ausi deferere, & celebrare domestica facta,
 Vel qui Praetextas, vel qui docuere Togatas.
 Nec virtute foret clarifve potentius armis,
 290 Quam lingua, Latium; si non offenderet unum-
 Quemque poëtarum limae labor & mora. vos, ô
 Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
 Multa dies & multa litura coërcuit, atque
 Praefectum decies non castigavit ad unguem.
 295 Ingenium misera quia fortunatius arte
 Credit, & excludit sanos Helicone poëtas
 Democritus; bona pars non unguis ponere curat,
 Non barbam: secreta petit loca, balnea vitat.

v. 294. Vulg. PERFECTUM.

Nan-

vacat poterit consulere. Quid ergo? an plaustris
 vehebantur *poëmata*, quae sub illa Tragoediae in-
 fantia vix domi quidem scribebantur? vel, ut
 scripta fuerint, domi certe relinquebantur, & de
 plaustris memoriter canebantur? Et sensisse qui-
 dem absurditatem hanc videntur melioris notae
 Interpretes. *Poëmata*, inquit Lufinus, *pro scena*
nominavit, causam ut aiunt pro causato. Dignus
 utique sua laude est, qui non tam obesae naris e-
 rat, ut receptae interpretationis foetores tolera-
 ret. Tu vero sic mecum reponere meliora longe ac
 certiora,

Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis
Qui canerent agerentque, peruncti ora saecibus ora.

Ubi ordo est, *Vexisse plaustris* [eos] *qui canerent*
agerentque poëmata, peruncti ora saecibus. Histrio-
 nes igitur in plaustris vehebat, non ut stulte vul-
 go creditum, *poëmata*. Ceterum elegantior paul-
 lo locutio, quamquam eruditus hodie notissima,
 qua pronomen accusativum non exprimitur sed
 subauditur, fraudi hic fuit bonis Librariis: & fa-
 ne vix aliter evenisse potuit, quam ut *QUAE* in-
 terpolaverint: ita hoc aptum & necessarium, ita
 illud male Latinum & ἀνοήτως grammaticastris
 illis videbatur. *Vexisse qui canerent*: ut Terentius
 Heaut. III, 2.

Eho quaeſo laudas, qui heros fallunt? In loco
Ego vero laudo.

Ovid. Fast. III, 533.

Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos,
Quae sit per calices facta Sibylla suos.

Sed putidum est in re trita exempla corrudere.

294. PERFECTUM DECIES NON CASTIGAVIT AD
 UNGUEM] Sic olim editi; & major pars membra-
 narum. At vetustissimus Blandinius Cruquii cum
 altero, probiores aliquot Statii, Mureti unus &
 Vaticanus apud Lambinum.

PRAEFACTUM decies non castigavit ad unguem.
 Rectissime: & miror extitisse editores, qui hoc
 reperto alterum amplecterentur. Unde enim Li-
 brariis tam non communis monetæ vocabulum?
 Ipsa quoque constructio, si advertis animum, pe-
 ne flagitat, ut hoc quodcumque est adjectivum ad
 illud *Unguem* referatur. Ideo autem *praefectum* un-
 guem; ut ipse non scaber, non inaequalis, sed
 docta manu pene ad vivum resectus, aut fallen-
 tis juncturae levorem, aut minimam siqua exstet
 salebram lapsu morave perferentiat. Tracta autem
 a marmorariis similitudo est; ut interpretes no-
 tarunt, qui plura ad rem illustrandam loca pro-
 duxere. Quibus unum addam Sidonii Apollinaris,
 Epist. IX, 7. *Tota denique verborum structura liqui-
 da prorsus & ductilis; veluti cum crystallinas cru-
 stas aut onychintinas non impacto digito ungue per-
 labitur: quippe si nihil eum rimosis obicibus excep-
 tum tenax fractura remoretur.*

- Nanciscetur enim pretium nomenque poëtae,
 300 Si tribus Anticyris caput insanabile numquam
 Tonfiori Licino commiserit. ô ego laevus,
 Qui purgor bilem sub verni temporis horam!
 Non alius faceret meliora poëmata: verum
 Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
 305 Reddere quae ferrum valet, exfors ipsa secandi.
 Munus & officium, nil scribens ipse, docebo;
 Unde parentur opes; quid alat formetque poëtam;
 Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error.
 Scribendi recte, sapere est & principium & fons.
 310 Rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae:
 Verbaque provisam rem non invita sequentur.
 Qui didicit patriae quid debeat, & quid amicis;
 Quo sit amore parens, quo frater amandus & hospes;

Quod

318. ET VERAS HINC DUCERE VOCES] Et veteres editiones, & omnes Statii, Cruquii, Pulmanni, Bersmanni, nostrique codices

Respicere exemplar vitae morumque jubebo

Doctum imitatore & VIVAS hinc ducere voces.

Acron MS. & editionis Venetae. VIVAS, veras. Postea vero in contextum recepta est vox Veras; & inverfo ordine Acron Fabricianus, VERAS, vivas. Veras quidem voces saepius apud scriptores legas: Lucretius III, 57.

*Quo magis in dubiis hominem spectare periculis
 Convenit, adversisque in rebus noscere quis sit.
 Nam verae voces tum demum pectore ab imo
 Eliciuntur; & eripitur persona, manet res.*

Lucanus I, 360.

Si licet, & jus est veras expromere voces.

Ovid. Rem. Amor. 125.

Aggrediar melius, tunc cum sua vulnera tangi

Jam sinet, & veris vocibus aptus erit.

Ammianus Marcellinus XXV, 7. *Exploratorum perfugarumque veris vocibus docebatur.* Manilius lib. III.

*Huc ades, o quicumque meis advertere coeptis
 Aurem oculosque potes, veras & percipe voces.*

Virgil. Aen. I, 413.

*Quid natum toris crudelis tu quoque falsis
 Ludis imaginibus? cur dextrae jungere dextram*

Non datur, ac veras audire & reddere voces?

In his locis palam est, veras accipi non falsas, non fictas, non compositas, non fucatas, non mendaces. Atqui hoc minime hic voluit Horatius. Qui enim vitae & morum exemplar respicit, ut cuique personae convenientia sciat reddere; saepe ei usu veniet, ut non veras voces, sed falsas, fraudulentas promat, ubi aut sycophantae Phormionis, aut veteratoris Syri vel Davi personam inducit. Quare melius est, ut membranarum lectionem servemus, vivas voces; quales scilicet ipse Syrus aut Phormio, vel cujuscumque conditionis alius, vivus loqueretur. Noster Serm. I, 4, v. 53.

Numquid Pomponius istis

Audiret leviora, pater si viveret?

Ergo ardens stomachansque in Comoedia pater similibus verbis in scena irascetur; ac cum in vita verus, non personatus pater, non poëtae sed sua & viva voce filium objurgat. Quintilianus II, 2. *Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppediet, tamen viva illa ut dicitur vox alit plenius; praecipueque ejus praecipitoris quem discipuli & amant & verentur.* Seneca Controv. I. de Cicerone loquens: *Et quod vulgo de alio dici solet, sed de illo proprie debet, potui vivam vocem audire.* Sic Luciano *ἔμψυχος λόγος, vivus animatusque sermo.*

315 Quod sit conscripti, quod iudicis officium; quae
 Partes in bellum missi ducis; ille profecto
 Reddere personae scit convenientia cuique.
 Respicere exemplar vitae morumque jubebo
 Doctum imitatore, & vivas hinc ducere voces.
 Interdum speciosa locis, morataque recte
 320 Fabula, nullius veneris, sine pondere & arte,
 Valdius oblectat populum meliusque moratur,
 Quam versus inopes rerum nugaeque canorae.
 Graiis ingenium, Graiis dedit ore rotundo
 Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
 325 Romani pueri longis rationibus affem
 Discunt in partis centum diducere. Dicas,
 Filius Albini, si de quincunce remota est
 Uncia, quid superet. poterat dixisse, Triens? Eu!

v. 318. Vulg. VERAS. 326. DICAT. 328. SUPERAT? POTERAS.

Rem

sermo. Cum autem Exemplar & Imitatorem & Duce-
 re dicit Noster, a Pictura similitudinem ducit;
 Virgil. VI, 849.

Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus.
 Statius Silv. I, 3.

Vidi artes, veterumque manus, variisque metalla
 Viva modis.

Scio equidem in Pictura verum perinde fere esse
 ac vivum. Plinius XXXV, 33. Gladiatorum omnium
 veris imaginibus redditis. Et 35. Plasmem Posim, a
 quo facta poma & uvae, ut non posses discernere a
 veris. Et c. 8. Tabula pastoris senis cum baculo; de
 qua Teutonorum legatus respondit, interrogatus quan-
 ti eam aestimaret, sibi donari nolle talem vivum ve-
 rumque. Nolim tamen ad hoc exemplum veras
 voces hic adoptare; cum quia in ambiguum, ut
 vidimus, incidit oratio, tum quia scripti quos sci-
 verim omnes reclamant.

326, 328. DICAT FILIUS ALBINI, SI DE QUIN-
 CUNCE] Locus non admodum difficilis, pluribus
 tamen mendis obfitus.

Romani pueri longis rationibus affem
 Discunt in partes centum diducere. dicat
 Filius Albini, si de quincunce remota est
 Uncia, quid superat? poterat dixisse, Triens. Eu,
 Rem poteris servare tuam. redit uncia: quid sit?

Morata est oratio, & magistrum inducit sic pue-
 ros interrogantem: ubi primo DICAS repono,
 pro Dicat: illud enim sequentia postulant. Dicas
 filius Albini, hoc est, Dicas tu qui Albini filius
 es. Mutavere Librarii, quia Filius, non Fili, hic
 haberetur. Atqui & supra sic loquitur, v. 292.

Vos o

Pompilius sanguis, carmen reprehendite.

& sic alii frequenter. Deinde pro superat, unus
 & alter ex nostris superest, Zulichemianus SUPE-
 RET. Probissime. Dicas, quid de quincunce su-
 peret five superfit, si uncia remota est. Sic Serm.
 I, I. v. 49.

vel dic, quid referat intra

Naturae fines viventi, jugera centum an
 Mille aret.

Virgil. Eclog. III.

Dic, quibus in terris inscripti nomina regum
 Nascantur flores, & Phyllida solus habeto.

Porro pro poterat quattuor Bersmanni, & quin-
 que ex nostris POTERAT. Nimirum Horatius
 jam loquitur, non Magister. Poterat, inquit,
 dixisse, Triens? continuo inquit Magister, Euge,
 rem tuam servare poteris. Unde jam paret, & dicas
 supra corrigendum fuisse. Si enim Dicat admise-
 ris

T t t

- Rem poteris servare tuam. rediv uncia: quid fit?
 330 Semis. an, haec animos aerugo & cura peculi
 Cum semel inbuerit, speramus carmina fingi
 Possesse linenda cedro, & levi servanda cupresso?
 Aut prodesse volunt, aut delectare poetarum;
 Aut simul & jocunda & idonea dicere vitae.
 335 Quicquid praecipies, esto brevis: ut cito dicta
 Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
 [Omne supervacuum pleno de pectore manat.]
 Ficta voluptatis causa sint proxima veris:
 Ne, quodcumque volet, poscat sibi fabula credi;
 340 Neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.
 Centuriae seniorum agitant expertia frugis:

v. 330. Vulg. AD HAEC. 339. NEC quodc.

Celsi

ris; consequens erit, ut persona itidem tertia subjungas, *Rem poteris servare tuam*. Ceterum qui *Poteras dixisse* legunt, & Magistri verba esse volunt, discipulum corripientis quod haesitanter & tardiuscule responderet; ii quid urbanum sit in narratione, quid putidum, haud satis dignoscere videntur.

330. AD HAEC ANIMOS AERUGO ET CURA PECULI] AD HAEC Editiones; una tamen & altera AT HAEC. Lege cum tribus vetustissimis Blandiniis, quod & Statius ex conjectura protulerat,

AN, haec animos aerugo & cura peculi
 Cum semel inbuerit, speramus carmina fingi
 Possesse linenda cedro, & levi servanda cupresso?

Ubi ordo est, *An speramus carmina* &c. cum haec aerugo semel animos inbuerit? Ceterum SPERAMUS habet eximius codex Reginensis cum aliis quinque; Graevianus vero, & Leidensis, & Vossianus cum aliis itidem quinque SPEREMUS. Sic & in tribus suis Pulmannus reperit; ceteri Interpretes tacent: Utrumque probum est, ut nescias utrum utri praefendum sit: nisi quod, ubi aequae utrinque sunt lanceae, locum servare ea lectio debet, quae prior occupavit. Si *An speramus* adsciscis, spem habitam sed inanem reprehendis; si *An speremus*, spem omnino omnem vetas & absciscis.

337. OMNE SUPERVACUUM PLENO DE PECTORE

MANAT] Versus suspectus. Solebant olim sententiosa hujusmodi in margine allinere, quae postea in contextum irreperunt:

Omne supervacuum pleno de pectore manat.

Ubi corpore habet codex Digbeanus Oxonii. Samonicus c. XXXV. de Haemorrhagia:

*Si modicus pleno manat de corpore sanguis,
 Subvenit: at nimius cum vita funditur ipsa.*

Certe & nullius est veneris hic versiculus, & ab ambiguitate male laborat. Si enim *supervacua* tantum effluunt; quid periculi erit, si in praecipiendo longior prolixiorque fueris? Ergo nocet magis sententiae, quam auxiliatur. Deinde illud vide Epist. I, 19. v. 44.

fidis enim manare poetica mella

Te solum, tibi pulcher:

& videbis te contrariis verbis recte dicere posse; *Omne eximium & egregium de pleno pectore manat*. Nam & poetis ipsis, Nostro puta & Virgilio, ubi e divite vena fundunt opes, luculenta illa carmina de pleno & fecundo pectore manare dicuntur. Vereor igitur, ne monacho potius quam Flacco versiculus debeat. Eiusdem quoque commatis videtur ille, Serm. II, 2. v. 38. de quo dicere, ubi locus erat, nescio quo casu oblitus sum:

Jejunus raro stomachus vulgaria temnit.

Quippe ibi & orationis cursum male intercipit; & in ambigui vitium incidit. Jam olim enim a Scho-

Celsi praetereunt austeram poemata Ramnes.
 Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
 Lectorem delectando, pariterque monendo.
 345 Hic meret aera liber Sosis, hic & mare transit,
 Et longum noto scriptori prorogat aevum.
 Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
 Nam neque chorda sonum reddit, quem volt manus & mens;
 Poscentique gravem per saepe remittit acutum:
 350 Nec semper feriet, quodcumque minabitur, arcus.
 Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
 Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
 Aut humana parum cavit natura. quid ergo est?
 Ut scriptor si peccat idem librarius usque,

v. 353. Vulg. Est deest.

Quam-

Scholias dubitatum est, utrum *raro jejunos* an *raro seminis* sit accipiendum. Nimirum aut fallor, aut haec sententiae ex libris trivialibus, qui tum pueris praelegebantur, nunc perierunt, defumtae sunt: & cum in exemplaris ora velut loco appositae & confimiles a quopiam notarentur, posterioribus Librariis fucum fecerunt. Eadem mihi suspicio est de Juvenalis loco XII, 50. ubi narrat, ut Catullus suus in summo naufragii discrimine, quo navem levaret, pretiosissimam suppellectilem in mare projecerit:

*Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audeat
 Argento praesferre caput, rebusque salutem?
 [Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
 Sed vitio caeci propter patrimonia vivunt.]
 Factatur rerum utilium pars maxima: sed nec
 Damna levant.*

Vides hic in mediam narrationem sententias has intrudi, putide profus & perquam inscite. Quorsum enim hic *Quidam?* cum jam dixerat, ne unum quidem ulla mundi parte vitam patrimonio praesferre. Quale autem illud, *facere patrimonia?* quae scabies locutionis? Quam alienum & pannosum illud *Vitio caeci?* quod eo tantum affuitur, ut versiculi cento sarciatur. Ergo obelo confingendos hos versus censeo; etiamsi vetus ibi Scholias, ut hic quoque apud Nostrum, pro genuinis agnovit. Denique, ut magis scias sententias illas passim mala manu inferiri; narro jam

tibi disticha Epimythia, quae singulis Avieni fabulis subjunguntur, omnia supposita esse καὶ τὰ τοῦ λόγου, & in Galeano quo usus sum codice nulla comparere.

339. NEC QUODCUMQUE VELIT POSCAT] NEC editiones jam ab annis amplius centum: at principes illae cum pluribus codicibus, vetustioribus certe omnibus, Graeviano, Leidensi, Reginensi, (Vossianus hic deficit)

*Ficta voluptatis causa sint proxima veris:
 NE quodcumque volet, poscat sibi fabula credi.*
 Ita loqui amat Noster: vide supra v. 185.

453. AUT HUMANA PARUM CAVIT NATURA. QUID ERGO? Codices & nostri omnes & aliorum, ut etiam editiones principes Lofcheriana & Venetae, verbum substantivum hic adsciscunt;

Aut humana parum cavit natura. quid ergo EST?
 Neque video, cur a recentioribus ejici meruerit. Livius XLIV, 22. Quid ergo est? *primum a prudentibus monendi imperatores sunt.* Cicero pro Quintio: Quid ergo est? *primum magnitudo periculi &c.* Iterum: Quid ergo est? *Cum ei natura nihil melius &c.* Et mox. Quid ergo est? *vereor mehercule &c.* Et rursus: Quid ergo est? *homines erant ab hoc omnes alienissimi.* Ita hic, & alii passim.

- 355 Quamvis est monitus, venia caret; ut citharoedus
Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
Sic mihi qui multum cessat, fit Choerilos ille,
Quem bis terve bonum, cum risu miror; & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
- 360 Verum operi longo fas est obrepere somnum.
Ut pictura, poësis: erit quae, si propius stes,
Te capiat magis; & quaedam, si longius abstes:
Haec amat obscurum; volet haec sub luce videri,
Judicis argutum quae non formidat acumen:
- 365 Haec placuit semel; haec decies repetita placebit.
O major juvenum, quamvis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te sapis; hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium & tolerabile rebus
Recte concedi: consultus juris, & actor
- 370 Caussarum mediocris; abest virtute disertis
Messallae, nec scit quantum Cascellius Aulus;

V. 355. Vulg. ET cith. 358. TERQUE. 360. OPERE IN L.

Sed

355. ET CITHAROEDUS RIDETUR] NON ET, sed UT habent Lambini quidam codices, & ex nostris Colbertinus, Battelianus, & pro varia lectione Vigorniensis:

Ut scriptor si peccat idem librarius usque,
Quamvis est monitus, venia caret; UT citharoedus

Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem.

Miror neminem ex editoribus hanc lectionem praecepisse. Ut scriptor librarius, Ut citharoedus. Quis non sentiat suaviorem & vividiorem fieri orationem, si UT repetatur? Sic alibi Epist. I, 13.

ne forte sub ala

Fasciculum portas librorum, ut rusticus agnum,
Ut vinosa glomus furtivae Pyrrhia lanæ,
Ut cum pileolo soleas conviva tribulis.

Et Epist. I, 2.

Ut nox longa quibus mentitur amica, diesque
Lenta videtur opus debentibus; ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum.

Pone in his ET pro UT, & magna ex parte vis & venus orationis evanescit.

358. QUEM BIS TERQUE BONUM CUM RISU MIROR] Codex Regius, & solus quod sciam, rectissime habet,

Quem bis terve bonum cum risu miror, & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.

Nam sine dubio hoc vult, Choerilum raro evigilare & bonum esse, contra raro dormire Homerus: ergo ridere se, quandocumque ille bonus est; indignari vero, quandocumque hic dormitat. Atqui & ratio & usus te docebit, Bis terve, ut Terque quaterque, semper habere significationem crebritatis; raritatis autem Bis terve. Quamobrem omnino hic legendum, Quem bis terve bonum. Vide quae diximus ad Epod. V. v. 33. atque iis adde locum Senecae Epist. LXXXVI. Parum est sumere unguentum; ni bis die terque renovetur, ne evanescat in corpore: ubi indicat, saepe, crebro, frequenter renovari.

360 VERUM OPERE IN LONGO FAS EST OBREPERE SOMNUM] Ita malunt hodie, & sic scriptis aliquot, in quibus Reginensis noster. At vetustae editiones, & multo melior pars membranarum,

Cru-

- Sed tamen in pretio est: mediocribus esse poëtis
 Non homines, non Dî, non concessere columnae.
 Ut gratas inter mensas symphonia discors,
 375 Et crassum unguentum, & Sardo cum melle papaver
 Offendunt; poterat duci quia cena sine istis:
 Sic animis natum inventumque poëma juvandis,
 Si paullum summo decessit, vergit ad imum.
 Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis;
 380 Indoctusque pilae, discive, trochive, quiescit;
 Ne spissae risum tollant inpune coronae:
 Qui nescit versus, tamen audet fingere. quid ni?
 Liber & ingenuus, praesertim census equestrem
 Summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
 385 Tu nihil invita dices faciesve Minerva:
 Id tibi iudicium est, ea mens. si quid tamen olim
 Scripseris, in Maecî descendat iudicis auris,
 Et patris, & nostras; nonumque prematur in annum,

Mem-

Cruquiani libri omnes, Leidensis, Graevianus a manu prima &c. operi longo exhibent. Utrumque quidem probe: nam *obrepere* & absolute ponitur. Ovidius Epist. Herus:

Sed movet obrepens somnus anile caput.

Lactantius De opificio Dei C. XVIII. *Dum intenta est mens in ea de quibus cogitat, repente somnus obrepit.* Et dativo quoque jungitur. Ovid. Fast. III, 19.

Blanda quies furtim victis obrepit ocellis.

Seneca Troad. 441.

Brevisque fessis somnus obrepit genis.

Quare, cum utrumvis legitimum sit, ob codicum auctoritatem retinemus hic dativum:

Verum OPERI LONGO fas est obrepere somnum.

At somnus, inquit, non *operi*, sed auctori subreperit. Recte quidem: & idcirco cum hoc figuratius sit & dictu insolentius, a Librariis immutatum esse credibile est; illud tam planum & facile numquam sollicitaturis, si a principio in codicibus reperissent. Ceterum simili figura Statius Theb. VIII, 218.

nox addita curas

Obruit, & facilis lacrimis irrepere somnus. lacrimis, ut operi, obrepere; hoc est, dum flemus, dum opus facimus: nam lacrimae utique non magis dormiunt, quam opus dormit. Hieronymus ad Pammachium & Oceanum: *Quod si quis Judas Zelotes opposuerit nobis errores ejus, audiat libere, Interdum magnus dormitat Homerus; Verum OPERE LONGO fas est obrepere somnum.* Ita omnes doctissimi patris editiones, & codex scriptus in Collegio Emmanuelis Cantabrigiae.

387. IN METII DESCENDAT JUDICIS AURES] Editiones recentes *Metii*. Et *Metius* quidem sive *Mettius* passim in Historicis, & nummis, Marmoribusque occurrit. Nos tamen maluimus,

in MAECI descendat iudicis aures.

Ita plane Graevianus *Maecii*, Leidensis *Mecii*; Reginensis *Meci*, licet a manu secunda; prout ex suis Lambinus & Cruquius ediderunt. Is ipse est, quod & viderunt Manutius Lambinusque, de quo Cicero Epist. Fam. VII, 1. *Reliquas vero partes dei tu consumebas his delectationibus quas tibi ipse ad arbitrium tuum comparas: nobis autem erant ea perpetuenda, quae Sp. Maecius probavisset.* Quod si ita est:

- Membranis intus positis. delere licebit
 390 Quod non edideris: nescit vox missa reverti.
 Silvestris homines sacer interpresque Deorum
 Caedibus & victu foedo deterruit Orpheus;
 Dictus ob hoc lenire tigris rabidosque leones.
 Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis,
 395 Saxa movere sono testudinis, & prece blanda
 Ducere quo vellet. fuit hæc sapientia quondam,
 Publica privatis secernere, sacra profanis;
 Concubitu prohibere vago; dare jura maritis;
 Oppida moliri; leges incidere ligno.
 400 Sic honor & nomen divinis vatibus atque
 Carminibus venit. post hos insignis Homerus
 Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
 Versibus exacuit. dictæ per carmina sortes,

Et

est; oportet ut *Maecius* hic non verus & vivus, sed figurate quis alius legitimus & peritus iudex accipiatur. Quippe scripta est Epistola illa Ciceronis quadraginta prius annis, quam Ars hæc Poëtica. Ceterum prava hic interpunctio editores omnes decepit;

nonumque prematur in annum.

Membranis intus positis, delere licebit

Quod non edideris: nescit vox missa reverti.

Nam hac utique distinctione, bis idem dicitur in eodem orationis colo. Quid enim aliud est *Membranis intus positis*, quam *Quod non edideris*? alterutrum sententiae satisfacit, utrumque onerat poluitque. Tu vero sic tolles hanc maculam, pausa immutata:

in Maeci descendat iudicis aures,

Et patris & nostras; nonumque prematur in annum,

Membranis intus positis. Delere licebit,

Quod non edideris: nescit vox missa reverti.

402. TYRTAEUSQUE MARES ANIMOS IN MARTIA BELLA VERSIBUS EXACUIT] Hic quidem locus famosissimus est facillimusque: verum hac occasione fas erit depravatissimum L. Ampelii locum emendare, c. XIV. de Ducibus Lacedaemoniorum: *Oshryades vir bellator — tropaeum suo sanguine*

scripsit, tertiusque Messenio bello, ex oraculo Apollinis dux ab Atheniensibus per ludibrium missus, poenatae vota, militum animos concitavit, ut tam diuturnum praelium victoria consummarent. Corrige, TYRTAEUSQUE — dux per ludibrium missus, POENATE SUO ITA militum animos concitavit, ut tam &c. Vide rem apud Justinum III, 5.

410. NEC RUDE QUID PROBIT VIDEO INGENIUM] Veteres aliquot apud Lambinum codices & unus apud Franciscum Luifinum, *Quid possit*; atque sic locus citatur a Joanne Saresb. Metal. I, 8. ubi & editi & MS. possit. Rectissime. Sic Carm. I, 26.

Pimplei dulcis, nil sine te mei

Possunt honores.

ubi vide quae adnotavimus; & eis adde Carm. IV, 14.

didicere nuper,

Quid Marte posses.

Et Epist. I, 9.

Quid possim, videt & novit me valdius ipso.

Plaut. Afin. III, v. 46.

Videsin' viginti minas quid pollent, quidve possunt?

Quid possit, τι δύναται ἐν, quid laudabile, quid egregium pariat. At *quid profit, τι ἐν ἀφελοῖ*, minus

- Et vitae monstrata via est, & gratia regum
 405 Pieriis tentata modis, ludusque repertus;
 Et longorum operum finis: ne forte pudori
 Sit tibi Musa lyrae solers, & cantor Apollo.
 Natura fieret laudabile carmen, an arte,
 Quaesitum est. ego nec studium sine divite vena,
 410 Nec rude quid possit video ingenium: alterius sic
 Altera poscit opem res, & conjurat amice.
 Qui studet optatam cursu contingere metam,
 Multa tulit fecitque puer; sudavit & alfit;
 Abstiniuit venere & vino. qui Pythia cantat
 415 Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.
 Nec satis est dixisse, Ego mira poëmata pango:
 Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est,
 Et, quod non didici, sane nescire fateri.

Ut

v. 410. Vulg. PROSIT. 416. NUNC satis.

nus est humiliusque, quam quod poscit sententia. Nam & Choerilo, cum incultis versibus aureos Philippos abstulerat, profuit quidem rude ingenium; quantillum vero erat, quod potuit, vidit optima iudex Posteritas.

416. NUNC SATIS EST DIXISSE, EGO MIRA POEMATA PANGO] Percipe fodes intento animo filum ductumque orationis:

*Qui studet optatam cursu contingere metam,
 Multa tulit fecitque puer; sudavit & alfit;
 Abstiniuit venere & vino: qui Pythia cantat
 Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.*

*NUNC satis est dixisse, Ego mira poëmata pango:
 Occupet extremum scabies: mihi turpe relinqui est,
 Et quod non didici sane nescire fateri.*

Qui, inquit, Olympia certat Cursor, qui Pythia cantat Tibicen, non audet in certamen descendere sine longa & assidua sub magistro exercitatione; NUNC satis est dixisse &c. NUNC vero sine ulla doctrina vel usu quisvis Poëticam sibi arrogat. Quorsum obsecro illud Nunc? cum nulla hic temporum, sed studiorum duntaxat oppositio est. Non enim praesentes poëtas cum antiquis in studio cursoribus, cum priscis tibicinibus comparat: nam & qui nunc, inquit, *STUDET metam contingere*, quique nunc *CANTAT Pythia*, prius

arte se & labore formant praeparantque. Vides jam, opinor, τὸ ἀνακόλυστον; vides illud NUNC & nihil ad rem facere, & sententiam subvertere. Enimvero, si NUNC satis est voluisset Horatius; consequens erat, ut non in diversis Artibus, sed in una eademque comparatio institueretur, hoc modo: Olim quidem homines non sine magno apparatu, sine multo doctrinae instrumento & suppellectile Poëticam attingere ausi sunt; Nunc satis est dixisse, Ego Poëta sum, & sic illotis pedibus ad Musarum fores accedere. Quid ergo fiet? Sine dubio mendosum erit illud NUNC; & sane codex Digbeanus Oxonii NON; at Vigorniensis noster, alterque ex bibliotheca Episcopi Eliensis NEC clare exhibent. NUNC vero pro NEC proclive erat, ut Librarii substituerent; cum minimum scripture differant *ne* & *nec*. Certissima igitur emendatio est;

qui Pythia cantat

Tibicen, didicit prius, extimuitque magistrum.

NEC satis est dixisse, Ego mira poëmata pango.
 In nulla, inquit, arte sine labore & studio nomen nancisceris: Nemo aut cursu aut cantu palmam sibi spondere audet sine legitima exercitatione: NEC in Poësi *satis est dixisse*, &c.

423. Et

- Ut praeco, ad merces turbam qui cogit emendas;
 420 Adsentatores jubet ad lucrum ire poeta
 Dives agris, dives positus in fenore nummis.
 Si vero est, unctum qui recte ponere possit,
 Et spondere levi pro paupere, & eripere artis
 Litibus implicitum; mirabor, si sciet inter-
 425 Noscere mendacem verumque beatus amicum.
 Tu seu donaris, seu quid donare voles cui;
 Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
 Laetitiae: clamabit enim, Pulchre, bene, recte;
 Pallefcet; super his etiam stillabit amicis
 430 Ex oculis rorem; saliet; tundet pede terram.

v. 423. Vulg. ATRIS.

Ut

423. ET ERIPERE ATRIS LITIBUS IMPLICITUM] *Atrae* quidem *lites* satis bene dici possunt, ut *atrae curae*, *atri luctus*, & similia. Atqui eo pacto vagum tantummodo perpetuumque erit epitheton: cum tamen in promptu erat aliud aptius & singularius, quod ex ipso solo enascitur, & quod adjunctis vocabulis vim mutuam donat debetque. Neque enim dubito, quin sic dederit Horatius;
Si vero est unctum qui recte ponere possit,
Et spondere levi pro paupere, & eripere ARTIS
Litibus implicitum.

Ideo *Artis litibus* (sic enim olim scribebant, non ut prave nunc *Artis*) quia dixerat *Implicitum*: haec enim se mutuo respiciunt: strictis, nodosis litibus, unde eripi & liberari cute salva difficile est, implicatum & irretitum. Prudentius Peri Steph. X, 202.

Qui si cietur legibus vestris reus
 Laqueis minacis implicatus Juliae.

Lucretius V, 1146.

Sponse sua cecidit sub leges artaque jura.

Statius Silv. III, 5.

Nulla foro rabies, aut strictae jurgia legis.

Juvenalis VIII, 50.

Qui juris nodos & legum aenigmata solvat.

Plinius Hist. XVI, 5. *Additae* leges *artae*, & ideo *superbae*. Cicero pro Sextio c. 41. *Ut illum exsulantem & tripudiantem legum, si posset, laqueis constringeret.* Pro Coelio c. 70. *Eo maleficio erant implicati, ut ex nullius legis laqueis emittendi viderentur.* In Vatinius c. 5. *Cum homines negotia gerentes judiciis iniquissimis irretires.* Et rem & ver-

ba habes apud Ammianum Marcell. XXX, 4. de Rabulis forensibus: *Qui inter sollicitudines judicum per multa dissentas irresolubili nexu vincientes negotia, laborant ut omnis quies litibus implicetur, & nodosis quaestionibus de industria judicia circumscribunt: quae cum depravantur, foveae sunt fallaces & caecae, in quas si captus ceciderit quisquam, non nisi per multa exiliet lustra, adusque ipsas medullas exsuctus.*

435. QUEM PERSPEXISSE LABORENT] Et veteres Editiones, & plerique omnes codices, *Laborant*. Revocetur itaque; & deinceps scribamus:

Reges dicuntur magnis urgere culiculis,
Et torquere mero, quem perspexisse LABORANT.
An sit amicitia dignus.

In duobus folis reperi *Laborant*; quorum in uno emendatum erat, *Laborant*. Sane quid modus sub- junctivus hic faciat, non video.

441. ET MALE TORNATOS INCUDI REDDERE VERSUS] *Tornatos* quidem *versus*, notissima & aptissima translatione, recte alias dici numquam negaverim. Sic enim & Propertius II, 25. v. 43.

Incipe jam angusto versus includere torno.

Lucanus in Panegyrico Pisonis:

hinc exornata figuris

Advolat excusso velox sententia torno.

Gellius IX, 8. *Hanc sententiam memini a Favorino inter ingentes omnium clamores detornatam inclusamque verbis his paucissimis.* Ubi obiter nota illud *Inclusam*: inde enim firmatur recepta lectio in superiore Propertii loco, contra Scaligeri sententiam, qui *versus includi torno* recte posse dici negabat.

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore movetur.

- 435 Reges dicuntur multis urguere culullis,
Et torquere mero, quem perspexisse laborant,
An sit amicitia dignus. si carmina condēs,
Numquam te fallant animi sub volpe latentes.
Quintilio si quid recitares, Corrige sodes
Hoc, aiebat, & hoc. melius te posse negares,
440 Bis terque expertum frustra? delere jubebat,
Et male ter natos incudi reddere versus.

V. 435. Vulg. LABORENT. 441. TORNATOS.

Si

bat. Appuleius in Floridis, IX. *Meum vero unumquodque dictum acriter examinatis, sedulo pensculatis, ad limam & lineam certam redigitis, cum torno & cothurno iterum comparatis.* Sic & Graeci eadem metaphora ἀποτορνέειν tornare periodum. Philostratus in Polemonis vita: *Καὶ ὅτε ἀποτορνέουτο περιόδον, τὸ ἐπὶ πᾶσιν αὐτῇ κῶλον σὺν μειδιάματι φέρειν, Et cum detornaret periodum, postremum ei colen residentem vultu inferebat.* Plutarchus *Περὶ τῆ ἀκρίβειν; in Lysiae, inquit, oratione De Amore laudat id Plato, ὅτι τῶν ὀνομάτων σαφῶς καὶ τρογγυλῶς ἕκαστον ἀποτετόρνεται, quod verborum unumquodque clare & rotunde detornaretur.* Platonis ipsius verba in Phaedro habentur: *Ὅτι σαφῆ καὶ τρογγυλὰ καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνεται.* Quin & figura fere simili γλυπτῶς καὶ τορευτοῦς λόγους *sculptas & caelatas orationes bis dixit Dionysius Halicarnassensis; De Compositione Verborum p. 30. Ἄλλως τε καὶ τῶν τότε ἀνδράπων οὐ γραπτῶς, ἀλλὰ γλυπτῶς καὶ τορευτοῦς ἰοικόντας ἐκφερόντων λόγους. & De Demosthene p. 194. Ὅρῶν τοῦς κρατίστους λόγων ποιητῶς νομιζομένους, Ἰσοκράτην καὶ Πλάτωνα, γλυπτῶς καὶ τορευτοῦς ἰοικόντας ἐκφερόντας λόγους.* Crinagorae Epigramma in Callimachum:

Καλλιμάχῳ τὸ τορευτὸν ἔπος τὸδε.

Aristophanes Thesmoph. v. 995.

*Ἄλλ' εἴ' ἐπ' ἄλλ' ἀνάστρεφ' εὐρυδμῶ ποδὶ,
Τόρνει πᾶσαν ᾠδὴν.*

Ubi tamen *τόρνει* reponendum arbitror, ut loco convenientius: *Verum age, alio te converte composito pede; Torna totam cantilenam.* Idem in simili sententia plura de fabrilis opificio sumfit vocabula, versu ibidem 58.

*Κάμπει δὲ νέας ἀψίδας ἐπ' ᾧ
Τὰ δὲ ΤΟΡΝΕΥΕΙ, τὰ δὲ κολλομελεῖ,
Καὶ γνομοτυπεῖ, κἀντομομάζει,
Καὶ κροχουτεῖ, καὶ γογγυλίζει,
Καὶ χροαυεῖ.*

Ubi obiter ob Anapaesti legem emendandum erit, *Καὶ γογγυλίζει: ut φάρυγος correpte pro φάρυγος & similia dixerunt: Flectit autem novae versuum curvaturas; Nunc tornat, nunc conglutinat; Nunc sententias ponit, nunc antonomasias; Nunc incerat, nunc rotundat, nunc constat.* Quod vero hic particulatim dixit, singula fere fabrilis officinae memorans instrumenta; summatim alii dixerunt, *Fabros carminum Poetas appellantes: ut Cratinus in Eumenisi Comoedia, apud Schol. Aristoph. Equit. v. 527. Τέκτονες εὐπαλάμων ἔμνων. & Pindarus Nem. III. Μελιγαρόων τέκτονες κάμποι νεανίαι.* Porro ex eadem officina traducta sunt, quae passim occurrunt, *Opus limatum, politum, expositum, & alia id genus: ut ineptus plane sit & in veterum scriptis hospes, qui versus tornatos, quod apud Nostrum nunc circumfertur, in univsum signo atro notaverit. Nihil tamen minus jam diu est, cum elegantioris ingenii homines Horatium culpant; non quod tornatos versus dixerit, sed quod incudi reddere parum caute addiderit; resque plane diversas, Tornum & Incudem, una conjunxerit;*

Et male tornatos incudi reddere versus.

Recte illi quidem & vere: quid enim torno cum incude? Siquidem hoc est, quod ipse jam dixerat,

Delphinum silvis appingere, fluctibus aprum.

V v v v

Ego

Si defendere delictum, quam vertere, malles;
Nullum ultra verbum, aut operam infumebat inanem,

Quin

Ego vero Venusinum nostrum, subtili siquis alius
& castigato iudicio poetam, extra culpam esse di-
co; codices autem a dormitantibus Librariis esse
depravatos. Videamus locum integrum:

*Quintilio siquid recitares, Corrige fodes
Hec, aiebat, & hoc melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra? delere jubebat,
Et male tornatos incudi reddere versus.*

Enimvero corrigendum aio,

Et male TER NATOS incudi reddere versus.

Ubi levissima sane mutatio est, sententia vero
jam clara & perspicua. Quereris, inquit Quinti-
lius, te bis TERQUE frustra conatum esse versus
istos lambendo & fingendo meliores reddere? Tu
vero, qui TER male exierunt versus prorsus ab-
jice: neque jam limam amplius adhibe ad eos
frustra poliendos, sed incude potius utere for-
mandis & fabricandis novis. Recte autem, *Versus
ter MALE NATOS*: ita Noster alibi, *Epiit. II, l.
v. 233.*

*Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Choerilus, inculis qui versibus & MALENATIS
Rettulit acceptos regale nomisma Philippos.*

Haec ubi ante sedecim ferme annos in Notis ad
Callimachum, & iisdem pene verbis, dixeramus:
nisi quod plura nunc Veterum loca producimus;
cum ibi obiter tantum, hic rem ex industria aga-
mus: diversis, ut fieri solet, hominum iudiciis
conjectura haec excepta est. Plures & in his om-
nes χαρίεστεροι & honestiores assentire & plaudere;
GRAEVIVS praecipue ὁ μακαρίτης, & natura &
diuturno usu iudex acerrimus, ut quantivis eam
pretii sodalibus laudare; literis ad me datis IV.
Non. Dec. MDCCII, non conjecturam dicere, sed
certam emendationem; quam qui videat & non pro-
bet, eum in his rebus caeciosem esse quavis talpa.
Recte sane natura comparatum est, ut in re lite-
raria semper vilis annona sit istiusmodi Talparum;
qui doctis atque oculatoribus & oblectamento
sint, & comparatione pretium famamque au-
geant.

In his Gronovius nomen profitetur suum,
qui Notis ad A. Gellium IX, 8. contra hanc emen-
dationem cornicari aliquid voluit; quodque jam
a decennio consueverat, contumeliosis me ver-
bis accipere. Videamus, an forte per obscurae &
faeculentae orationis nebulas, quid demum sibi
velit, perspicere valeamus. Ergo id primum velle
dicere videtur (nam de mente ejus hariolandum
est) perperam a nobis fundamenti loco positum,

Res plane diversas esse Tornum & Incudem: quippe
ejusdem officinae utrumque instrumentum esse;
torni usum esse in ferro & ceteris metallis; &
ferramenta quae sub torno male processerunt, ad
incudem denuo revocari solere. Sane in hoc &
alios se multo sagaciores secum habet sentientes.
Dacierius quidem hoc evicisse sibi visus est ex
Strabonis loco sub finem lib. XIII: Ἰδιὸν δ' ἐστὶ
Κιβύρα, τὸ τὸν σίδηρον ΤΟΡΕΥΕΕΘΑΙ Ἰαδίας:
*Il Cibyra habet peculiare, quod ferrum facile apud
eos TORNATUR.* Ita verio Latina, quae vulgo
circumfertur, Strabonis. Nimirum evellendus est
ex animis hominum communis ille error, qui
Lexica omnia tam vetera quam recentia occupa-
vit, quique & mihi ipsi dum scribo & mentem
forte aliis intentam habeo, cum res ista non aga-
tur, semel iterumve subrepsit, Omnes enim a
prima adolescentia falso docemur, ΤΟΡΕΥΕΙΝ
Latine esse TORNARE, atque idem esse quod
ΤΟΡΝΕΥΕΙΝ: cum tamen certissimum sit,
τορεύειν apud Graecos nusquam aliud significare,
quam caelare, sculperē: inde *Torentae*, & *Torenti-
ce* Plinio; *Toreumata* Ciceroni & Martiali: Cle-
mens Strom. I. ὁ τὸν ἐν ταῖς σφραγίσαι ἰντυπωμά-
των τορνευτικός: Τορνεύειν contra, nihil aliud esse,
quam *tornare*, *rotundare*. Quod ita fuse erudite-
que ostendit Salmasius in Plinianis, ut vix quid-
quam addi possit, atque eo lectorem remittimus.
Ergo locus ille Strabonis sic erat vertendus; *Quod
ferrum facile apud eos CAELATUR.* Neque vero
vel unus apud veteres Scriptores locus extat, quo
Τόρνος vel Tornus metallis elaborandis adhibetur:
sed lignis tantum, & lapidibus, ebori, vitro, &c.
idque sola rotundatione vel circulari sculptura. E-
tymologicon Magnum: Διωνοίσι λέχισσι, τετορ-
νευμένοις, τορνευτοῖς ἢ σφραγίσαι, δίνος γὰρ ὁ τόνος.
Appuleus De Mundo: *Ut in tornando artifex solet
forcepe materiam comprehensam reciproco volumine
rotundare.* Plinius Hist. XVI, 40. *Thericles calices
ex Terebintho solitus facere torno.* XIII, 9. *Lignum
(Cuci) firmae duritiae, ex quo velares detornant
anulos.* XI, 39. *Hippopotami corii crassitudo talis,
ut inde torrentur hastae.* XXXVI, 13. *Turbines ita
librati pependerit, ut puero circumagente torna-
rentur columnae.* Ibidem 18. *Albos lapides torno
duriore, quam Parios.* Et 22. *In Siphno lapis est,
qui cavatur tornaturque in vasa coquendis cibis uti-
lia.* Et 26. *Vitrum aliud flatu figuratur, aliud tor-
no teritur, aliud argenti modo caelatur.* Virgilius
Georg. II.

Nec

Quin sine rivali teque & tua solus amares.
445 Vir bonus & prudens versus reprehendet inertis,

Cul-

Nec tiliæ leves & torno rasile buxum.
Idem Eclog. III. de poculis faginis:
Lenta quibus torno facili superaddita vitis:
Diffusos edera vestit pallente corymbos.

Quem locum egregie explicabat idem Salmastius: *Superaddita facili torno, casu dativo: hoc est, ligno prius torni ope excavato, vitis & edera caeli arte superaddebantur.* Frustra sunt, qui aliam interpretationem hic quaerunt. Quid ergo? Num aut lignea vitreave pocula, aut columnae lapideae, aut hastae coriaceae incudibus parabantur? An jam tandem sentire incipis, *diversas plane esse res Tornum & Incudem?* Nam suavis sane est Dacierius; qui ideo Tornum ad incudem & folles pertinere contendit, quod Propertius loco dicto *Tornum & Ignes* conjungit,

Desine Achilleo componere verba cothurno,
Desine, & ad molles membra resolve choros.
Incipe jam angusto versus includere torno:
Inque tuos ignes, dure poeta, veni.

Ubi *In tuos ignes veni* interpretatur, *Remitte tuos versus in fornacem, ut molliores inde exeant.* Obstupebam equidem, cum haec primum legerem. Quis enim nescit *ignes* perinde esse ac *Amores*, notissima Poëtis figura, ut *Meus ignis Amyntas?* Praecipit igitur Lynceo, poëtae Epico qui in amorem nuper inciderat, ut relicto Heroico & grandi carmine, *choros & amores* angustis Elegis scribat. Quid hoc facit ad *fornacem*? Immo vero, ut concedamus illis, & *Tornum* fabricando ferro olim infervisse, & *τορνέειν* *tornare* idem esse nonnumquam ac *τορνέειν* *caelare, sculperé*; quorum illud inauditum est, hoc falsum: numquam tamen efficient, rectum probumque esse quod in Flacco nunc habemus, *Male tornatos versus incudi reddendos esse.* Nam si id accipiunt, *Ferrum tornari solitum*: at numquam usu venire potest, ut ferrum tornatum ad incudem revocandum sit. Quippe *tornus facilis* est, ut jam apud Virgilium habuimus, instrumentum omnium certissimum, quod ipsius turbinis ratione semper paret artifice, nulli errori obnoxium. Numquam igitur a torno & turbinibus ad incudem reverti opus erat; ut vel Fabrorum pueris risum deberet Noster, si ex eorum officina tam prave & imperite similitudinem traheret. Quod si alterum jam malunt, ut *Tornatus* idem fuerit ac *sculptus, caelatus*: pari vel majore potius incommodo maestabuntur. Ain' tu? tune praeceperis Polycleto aut Pyrgoteli vel Myroni aut Mentori, ut siquid iis sub manu non ad

votum successerit, incudi redderetur? Quid, malum, sculptoribus cum incude? quorum opus materiam licet carissimam longo intervallo superabat. At si opus, inquis, male cesserit, quidni incudi materia reddatur? [Gemmam ne reddes aut argentum incudi? immo ferrum vel aes. Quantum vero lucellum in tantula aeris materia? Quae tam inepta parsimonia, quae exiguum sigillum vel annulum denuo conflaverit? In tenui illis labor erat: & infelicissimus omnium artifex fuerit, cui vel aberrantis manus tam incassum ceciderit opus, ut nihil profus nudae materiae precii accederet. Stultus itaque sit, qui sculptorem sibi parum satisficientem ad folles & incudem ire jubeat; praesertim cum ea domi instrumenta non habeat, utpote alterius artis & officinae. Ergo, ut omnia illis dederimus, nihil tamen rei erit seu torno five caelo & γλυφάει cum incude. Satis, opinor, liberales fuimus; ut tamen plus eis largiamur, esto ut opus aliquod tornatum revocari queat ad incudem: multum tamen aberit, ut defendi queat totum illud,

Et male tornatos incudi reddere versus.

Illud enim a me accipe, & in inum pectus mitte; Quamquam in ipsis operibus fabrilibus & infabre sculptum & durius fufum, & negligentius limatum, & contra ἰύξενον, & ἰύριματον saepe memorantur; fore tamen omnium absurdissimum, ἀόριστον plane & secum pugnant, si quis in metaphoris a Fabrilis arte petitis *MALE TORNATOS* five *male Limatos* versus appellet, quos incultos & male factos significare velit. Quippe omnia illa per eandem similitudinem huc tracta, *Tornatus, Limatus, Politus, Expolitus, Rasus*, habent in se notionem Perfecti, absoluti, suis partibus ac numeris expleti: adeo ut *male tornatus* dicere, perinde fuerit, ac *male bonus, mutilo perfectus*. Atque inde est, quod non modo non *male tornatus, male limatus* (πολλὰ γὰρ καὶ δει) sed ne *bene* quidem *tornatus, bene limatus μεταφρινωῶς* dictum apud quemquam scriptorem invenias; quippe & hoc aequae putidum & otiosum foret, ac *bene absolutus*. Et idcirco in locis superius citatis, τὸ τορνέειν ἔπος, γλυπτῶν καὶ τορνέων λόγους, &c. ipsum illud per se τορνέειν virtutem operis satis designabat, absque τῷ Εἶ vel τῷ Καλῶς, vel ullo alio adverbio. Sic & ubi *Lima* vel *Limatus* in hac translatione occurrit; nudum id & solum sine ope adverbii perfectionem indicat. Noster supra v. 291.

si non offenderet unum
V V V V 2

Quem-

Culpabit duros, incomitis adlinet atrum
Transverso calamo signum; ambitiosa recidet

Or-

Quemque poetarum limae labor & mora.
Et Serm. I, 10. v. 65. de Lucilio:

fuerit limatior idem,
Quam rudis & Graecis intacti carminis auctor.
Ovid. Pont. I, 5.

Scilicet incipiam lima mordacius uti:
Et sub iudicium singula verba vocem.

II, 4.
Utiq; meus lima rarus liber esset amici.

IV, 6.
Quae tibi tam tenui cura limantur.

I, 5.
Cur ego sollicita poliam mea carmina cura?
Martial. V, 82.

Quem censoria cum meo Severo
Docti lima memorderit Secundi.

X, 2.
Nota leges quadam, sed lima raris recenti.

VI, 64.
Sed tibi plus mentis, tibi cor limante Minerva
Acrius, & tenues finxerunt pectus Athenae.

Perfius Sat. I, 85.
Fur es, ait Pedio. Pedius quid? crimina raris
Librat in antithetis.

Gellius XIX, 9. *Versus, quibus mundius, venustius, limatius, tersius, Graecum Latinumve nihil quicquam reperiri puto.* Verum omnium maxime metaphoris hisce delectatus est Cicero; apud quem passim habes, *Limatus oratione, Limatulum iudicium, Limatum dicendi genus, Perpolita, polita, expolita oratio;* & alia id genus ὄση κοίης. Sic & Graecis in hac translatione, κατεργημένα, ἀπεξεσμένα, ἀπεσμιλευμένα, ipsa per se excellentiam significant. Aristoph. *Ranis de Euripide v. 930. Τὸν μὲν ἀσεῖόν τι λέξειν καὶ κατεργημένον, Festivum quid & limatum.* Synesius in *Dione: Καὶ τὸ λέξει καθήκον τε καὶ ἀποσμιλεύσαι, Dictionem purgare & scalpro polire.* Dioscorides Epigram. in Aeschylum;

Αισχόλος ἐξύψωσε, ἑσομίλευσα χαράξας
Γράμματα.

Sic olim recte emendavimus ἑσομίλευσα, nove sculpta verba. Quin & similiter a fabris Lignariis accepta, sed traducta alio verba, *Edolatus, Exasciatus,* nativam potestatem ubique servant, neque usquam ὀ Bene aut Male sibi assumunt. Plautus *Afin. II, 2. Jam hoc opus est exasciatum.* Cicero ad *Attic. XIII, 47. Ea quae in manibus habebam, abjeci: quod jussisset, edolavi.* Varro *Bimargo,* apud Nonium. *Quum Quintipor Clodianus tor comoedias sine ulla faceret Musa, ego unum libellum*

non edolem, ut ait Ennius? Denique in ejusmodi Metaphoris a quavis re sumtis & translatis, *Enucleatus, Defaecatus,* &c. ut Cicero saepe, *Acre, acutum, enucleatum; Enucleate & polite; Eleganter enucleateque; Subtiliter, presse, enucleate; Plautus quoque, ut Aulul. I, 2.*

Nunc defaecato demum animo egredior demo: in his, inquam, omnibus ὀ Bene per se inest, ut vides; neque opus est adverbis, quibus ὀ illud indicetur: nedum ut usquam gentium fuerit quis, qui male *enucleatus, male defaecatus, male edolatus* dixerit. Usus enim sensusque repugnant, neque talem loquendi fartaginem verborumque chaos patiuntur, ut contraria profus inter se,

Frigida jungantur calidis, humentia siccis.

Sentis itaque jam tandem, aut nihil sentis, hujusmodi verba non esse τῶν μέσων, ut Grammatici vocant, quae in utramvis partem seu bonam sive malam flecti possint: & ut nimius, putidusque fuerit, qui Bene *tornatum* versus diceret, ita stultum plane ac dementem fore, qui Male *tornatum.* Faceat igitur hoc, unde malum pedem promoverat; & revocemus tandem lectionem, solam utique Horatio dignam,

Et male TERNATOS incudi reddere versus.

Contenti enim erimus *incude* ex officina fabrilis petita, sine bello illo emblemate *Tornatos.* Sic & Ovidius *Trist. I, 7.*

Ablatum mediis opus est incudibus illud:

Defuit & scriptis ultima lima meis.

Sidonius Apoll. IX, 13. *Praeter hoc possis, ut Horatiana incude formatos Aesclepiadeos tibi quospiam, quibus inter bibendum pronuntiandis exerceare, transmittam.* Et IV, 1. *Cujus Philosophica incude formatus, nunc varias nobis rerum sermonumque rationes, ipso etiam qui docuerat probante, pandebas.* Ubi nota sodes illud *Formatos & Formatus.* Idem verbum habet Acron ad locum: *Ferramentum male ductum redditur incudi, & bene ibi formatur.* Et Porphyrius: *Incudi reddere; hoc est, Denuo versus scribere, quomodo ferramentum male formatum incudi redditur, ut ibi reformetur.* Et vetus Annotator in Graevii codice: *Tractum est a fabris, qui ferramentum non bene formatum iterum incudi committunt.* Hinc jam tibi facillimam correctionem promam: quam mirabor equidem, si Gronovius & Gronoviani nostrae illi non anteferant,

Et male FORMATOS incudi reddere versus.

Auscultabimus quid sentiant mustitentque, pone tabulam latentes; & si similes ament labra lactu-

cas,

Ornamenta; parum claris lucem dare coget;
Arguet ambigue dictum; mutanda notabit;

Fiet

cas, non invidemus. Interea delectat nos homo comis & facetus; qui, quod ipse in prosa explanatione, non male ter natos, sed ter male natos usurpaveram, a me petitum telum in me torquet; negatque secundum Latinorum & Flacci ipsius morem τὸ Male a Participio, Verbo, Adjectivo suo vel in versu posse se jungi; & idcirco inter male & natos male interponi ter: cum Flaccus alibi male dispari, male ominatis, male pertinaci, male feriatos & alia, junctim ubique proferat. Numquam profecto, nisi hoc monitore, tam ridiculo argumento sponte occurrerem: itaque eo nomine me demeretur, quia nescio an alios lectores habeam nihilo nasutiores. Ain' igitur, τὸ male non posse a verbo, cui sensu cohaeret, versu separari? Quid ergo illud Serm. II, 3. Nam male re gesta cum vellem mittere? & II, 1. Cui male si palpare, recalcitret? Quid & illud Carm. III, 27. Pendulum zona bene te secuta elidere collum? & IV, 12. Quod male barbaras Regum est ulta libidines? Et ne hoc ultimum tu male barbarus cavilleris, quid illud Nafonis Amor. II, 1.

Cum male se tellus ulta est, ingestaque Olympo?
& iterum Arte II.

Et male peccantem Tyndaris ulta virum?
Sic hi scriptores alique, singulis fere paginis. Pudet quidem talibus immorari: sed quid facias? Ut adversarii sunt; ita morem geras, & infra te nonnumquam descendas, necesse est. Idem iterum in suo Gellio IV, 11. fugillare me voluit, quod in Callimachi versu,

Καὶ κούριον ἀπὸ χίτρας ἔχειν ἀνίαντον ἔδεισθαι.
repositi ἀβιωτά τ' ἔδεισθαι. Quae, inquit, vel exigua propinquitas est inter ἀβιωτά τ' ἀνίαντον? Si scribas ἀπεισον, videre potes viciniam literarum. Ita semper literas apicesque crepat; has pensando & comparando correctiones venatur, sententiae interim securus ignarusque: velut hic, cum ἀπεισον substituit, & eo pacto pisces, qui ἀπεισοι sunt, Pythagoreis comedendos stolidè apponit. Sed ain' vero serio, ἀπεισον tuum receptae lectioni vicinior esse, quam illud nostrum? ΠΝΕΥΣ prope accedere ad ΝΙΩΝ? Os durum. Sed mitto hoc; & ad illud potius, quod in proximo est, IX, 5. oculos convertito; ubi in caelum laudibus effert viri maximi Pearsoni conjecturam; (ipsum quidem jure merito, conjecturam vero renuit negitatque Sabellus) quod Hieroclis Stoici rotundum & tornatum in Epicureos dictum sic refinxerit, Ἡδονή τέλος, πόρνης δόγμα' οὐκ ἐστὶ πρόνοια οὐδὲν, πόρνης

δόγμα (Voluptas summum bonum, meretricis dogma: non est providentia nihil, meretricis dogma) cum antea pro πρόνοια inepte haberetur πορνεία. Atqui scias, ὁ Zenodote, jam ab annis tredecim in scripto Anglico verius hoc concinniusque a me emendatum esse. Nam ut scabiem dictionis condonem, οὐκ ἐστὶ πρόνοια οὐδὲν; cum passim οὐκ ἐστὶ πρόνοια Epicureorum dogma veniat, neque caudam trahat οὐδὲν: falsum omnino est Meretrices providentiam tollere; cum in omnibus Comœdiis Veneri ceterisque Diis, pariter ut Matronae solent, vota & rem divinam faciant. Quid quod in tota hac, vel ut nunc corrigitur, sententia nihil argutum, nihil acre sit; ut in ore eam asque lingua semper haberet philosophus Taurus. Quid multis opus? tu, si capis, mecum corrige; &, ut soles, literarum viciniam contemplant; Ἡδονή τέλος, πόρνης δόγμα' οὐκ ἐστὶ πρόνοια, οὐδὲν πόρνης δόγμα: Voluptas summum bonum, meretricis dogma: Non est providentia, ne meretricis quidem dogma. Nimirum bina simul Epicureorum decreta bellicissime confodit; illud meretrice dignum esse, hoc vel infra meretricem esse. Sentis jam aculeum? confiteberis hoc rite excogitatum? an perges, uti coepisti, quaecumque mea sunt rodere; limamque miser, ut in fabula est, sibilante quidem lingua, sed & dolente lambere? Pergat vero, si volet, & quod ultimum invidiae & telum & perfugium est, plagiarium me infimulet, ut & Heroa τὸν μακαρίτην EZECHIELEM SPANHEMIUM. Et fas quidem hic esset indignari; nisi jam utrique nostrum fati supplicii dedisset. Nam quod rursus nupero libello me oblique impetivit, ut & alter nescio quis; uterque sane operam & oleum perdidit: nondum enim eorum ictus tanti facio, ut iterum a me vapulent:

Multo majoris colaphi mecum veniunt.

Praesertim cum eos corio esse videam supra omnes Comicos servos crasso & ad plagas exercitato; sic ut ab ipsis flagris animos ducere videantur, & ferociores mox prodeant. Adeo aut nihil sentiunt, aut, quod haud minor est virtus, nihil sentire prae se ferunt. Hos igitur mittam, & terminum hic statuam. Fufius quidem prolixiusque hanc annotationem deduximus: cum quia primum hoc specimen & quasi pignus nostrarum in Flaccum emendationum accuratius mihi tuendum erat; tum ut vel hinc sciant, si qui in his nostris examinandis ingenii aleam subibunt, adhuc plures nobis fagittas, κατὰ τὸν Πίνδαρον, in pharetra superesse, qui-

- 450 Fiet Aristarchus: non dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? hae nugae seria ducent
In mala derisum semel, exceptumque sinistre.
Ut mala quem scabies aut morbus regius urguet,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana;
- 455 Vesanum tetigisse timent fugiuntque poëtam,
Qui sapiunt: agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublimis versus ructatur, & errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foveamve; licet, Succurrite, longum
- 460 Clamet, io cives: non sit qui tollere curet.
Si curet quis opem ferre, & demittere funem;
Quî scis, an prudens huc se projecit, atque
Servari nolit? dicam: Siculique poëtae

v. 450. Vulg. NEC DICET. 461. SI QUIS CURET. 462. DEJECERIT.

Nar-

quibus recte dicta, si usus ferat, defendere valeamus: quae enim prava inveniuntur, ut peccare sane & hominis est & praesertim aliud saepe agentis, ea primus ipse projicio, cuilibetque impune redarguenda vel rodenda desituo.

450. NEC DICET, CUR EGO AMICUM OFFENDAM IN NUGIS] *Nec dicet* propagatum est huc usque ex editionibus praesicis. At codices scripti, ut apud Pulmannum Bersmannumque videre est, ex nostris certe decem, & in his omnes vetustiores;

Fiet Aristarchus: non dicet, cur ego amicum Offendam in nugis.

Quod, si aures consulis, plenius fortiusque exit; quin & sententiae quoque ponderis nonnihil gravitatisque addit.

461. SI QUIS CURET OPEM FERRE] Nescio quis fuerit, qui primus contra veterum editionum omniumque codicum fidem lectionem hanc induxit. Lege ut illi jubent, nostri certe omnes, & Bersmanni Pulmannique, ut de reliquis conjectare possis,

non sit, qui tollere curet.

Si curet quis opem ferre & demittere funem.

Eandem tmesin alibi habet Noster: Serm. I, 4.

magnum documentum, ne patriam rem

Perdere quis velit.

& I, 16.

Nec timuit sibi ne vitio quis verteret.

II, 8.

Quam si eum lumbis quis edit.

Ceterum, cum ad scansionem hic nihil interfit, ad suavitatem tamen & varietatem non nihil refert. Siquidem hac lectione prius *cures* accentum in prima habet, posterius *curet* in secunda. Sed in vulgata, priorem utrobique syllabam occupat accentus; quod evitare voluit Noster.

462. QUI SCIS, AN PRUDENS HUC SE DEJECERIT] Sic editiones principes Loscheri & Venetae; unde omnes posteriores haec lectio perambulavit. Atqui & multo plures codices, & omnes paullo vetustiores habent:

Si curet quis opem ferre & demittere funem:

Qui scis an prudens huc se PROJECERIT, atque Servari nolit, dicam.

Dejecerit hic interpolantur, quia de puteo foveave agitur. Atqui & *projicere* illic usurpatur, ubi per pronum vel in praeeptum quis decidit. Ita Virgil. V, 859. Somnus Palinurum,

cum puppis parte revulsa,

Cumque gubernaculo liquidas projecit in undas

Praecipitem, ac socios nequicquam saepe vocantem.

Noster Epist. I, 20.

Qui male parentem in rupes protrudit a fallum.

Ubi eodem errore irretiti primi editores Veneti & Loscherus *Detrusit* supposuerunt. Jam autem, ideo hic praefereendum erat *Projecit*; quia *projicere*

- Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
 465 Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam
 Infiluit. sit jus, liceatque perire poëtis.
 Invitum qui servat, idem facit occidenti.
 Nec semel hoc fecit; nec si retractus erit jam,
 Fiet homo, & ponet famosae mortis amorem.
 470 Nec satis adparet, cur versus factitet; utrum
 Minxerit in patrios cineres, an triste bidental
 Moverit incestus: certe furit, ac velut ursus
 Objectos caveae valuit si frangere clathros,
 Indoctum doctumque fugat recitator acerbus.
 475 Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo,
 Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

cere animam, projicere se, quae in bonis Scriptoribus crebro occurrunt, ubique habent significationem voluntarii discriminis, deque eo dicuntur, qui servari aut nolit aut desperet. Loco itaque & sententiae hoc aptius est, quam Dejecerit. Quin & illud in tam culto poemate non est nihili facien-

dum; quod in recepta lectione Demittere funem; Dejecerit atque, duobus versibus continuis eadem syllaba De eandem metri sedem & stationem occupat. Qui naevus hic, ubi omnia nitent, curiosis oculis deprehenditur; quamvis alibi fortassis inter plures ejusmodi maculas facile latere possit.

F I N I S.

EPI-